

1. *Ag. Hunny articulus
de trinitate. Francof.
fi, 1589*

2. *ejusdem yottung der
Düss. Visitations
articul. Witten
berg, 1600*

3. *ejusdem, Calvinus
judaisans.
Wittenberg, 1573.*

00 Rel

Articulus
DE TRINITATE,
PER QVAESTIONES ET
RESPONSIONES PERTRACTATVS
SOLIDE, ET INDVBITATIS TESTIMONIIS
sacrarum literarum contra quauis hæreticorum ve-
terum & recentium blasphemias strophas &
corruptelas firmissimè com-
munitus.

A V T O R E
EGIDIO HVNNIO, S. THEOLOGIE
*Doctore & Professore in Academia
Marpurgensi.*

FRANCOFVRDI AD MOENVM,
imprimebat Ioannes Spies.
MDXIC.

Amicus

DE TRINITATE

PER GREGORIO

REVERENDISSIMO

IN

ANNO

A

THEOLOGICIS

DISCIPLINIS

L2, 1657

3
PRAEFATIO
IN LIBELLVM,

De Trinitate.

Non est in vniuersa Theologia locus seu Articulus, qui vel Maiestate sublimior, vel extra humani ingenij captū tam sit positus, atq; is, qui doctrinā de Trinitate continet. Hic est ille scopulus, ad quē iam inde ab initio Christiana Ecclesia tot hominum myriades impegerunt, & circa fidem passa sunt tristissimū animarum suarum naufragium. Hoc mysterium, viuente adhuc Ioanne Apostolo, cum profanis Ebionitis, tum impio Cerintho in lapidē offendiculi versum est, ad quem blasphemo suo dogmate horribiliter impingendo corruerunt. Idē hic offensionis lapis conquassauit & comminuit capita hereticorum omnium, qui magno numero se huic Trinitatis arcano hostiliter opposuerunt, Deo ipsi bellum gigantea audacia molientes. Qui peruersis dogmatibus inter se diuisi, in eo tamen conueniebant omnes,

A 2 vt

vt adorandæ Trinitatis Articulum, in cuius
 illibata cognitione ceu cardine salus anima-
 rum vertitur, à fundamento labefactarent,
 & euerterent. Hinc quidam Essentiæ vnita-
 tatem distrahere sunt conati. Alij rursus Dei-
 tatem sub vnam Personam cogere labora-
 runt, sublata, quæ inter personas est, hyposta-
 tica differentia. Nonnulli ad secundæ Perso-
 næ Deitatem conuellendam omnes ingenij
 sui vires atq; nervos intendere, eoq; velut ad
 præfixum scopum suæ impietatis iacula emit-
 tere non sunt veriti, blasphemio errore con-
 tendentes, Filium naturâ verum Deum non
 esse. Fuerunt, quibus placebat Spiritum san-
 ctum è Deitatis throno deturbatum in crea-
 turarum classem redigere. Inuentus est, qui eò
 furoris & impietatis progredere, vt asseue-
 raret, se esse promissum illum paraclētū, Spi-
 ritum sanctum: quod de Montano testatur hi-
 storia Ecclesiastica. Extiterunt insuper, qui è
 Trinitate potissimum Personam Filij prola-
 tis omnibus machinis impugnarent, nunc al-
 ter utram eius petendo naturâ, nunc illarum
 personalem vnionem distrahendo, &, quod
 eòdem recidit, earum inter se communica-
 tionem perfidè negando. Quod Paulum Sa-
 mosatenum fecisse, Theodorus Rhetensis
 Presbyter, autor ac testis est. Et omninò subli-
 mem

linem hunc maximèq; necessarium Articulum Diabolus omni ex parte sic attentauit, sic toto conatu oppugnauit, vt in conuellendo eo infelices operas inter diuersissimarū opinio- num diuersissimos autores & propugnatores quasi distribueret, eorumque omnium tela in supremum caput Christianæ religionis vnice conuerteret. Et quidem in hoc ingenti molimine Diaboli & organorum eius vigi- larunt Ecclesiæ doctores orthodoxi, qui totis viribus hoc agebant, vt doctrinæ sanæ sua in- concussa constaret autoritas. Nihilominus in- credibili assiduitate Diaboli & hæreticorum conatu impio res in Oriente eò deducta est, vt semina errorum sparsa radices agerent: non- nunquam etiam falce veritatis resecta ziza- nia subinde repullularent, gliscerent hæreses, opinionibus distraherentur hominum animi, & diuturni certaminis tedio capti, post aliquot seculorum concertationem in Mahometicæ impietatis Alcoranum vtroq; pede concede- rent, atq; sic in damnationis abyssum penitus absorberentur. Quod autem in Oriente restat Ecclesiarum Christianarum, etsi illæ blasphemiam Mahometis non approbent: Spiritus sancti tamen à Filio processionem in hodie- rum vsq; diem pertinacissimè negant. Præsti- tit inter eas tempestates Deus Ecclesijs Occi-

dentis hoc beneficium, vt ab horrendis illis
 blasphemijs permanerent immunes atq; li-
 beræ. Quamquam interim circa alia capita do-
 ctrinæ coelestis tristissimæ tenebræ sunt obor-
 tæ: Posteaquam sedem Antichristianæ iniqui-
 tatis occupauit filius ille perditionis, Papa Ro-
 manus, per cooperationem Satanæ, vt scribit
 Apostolus, eò subuectus, vt tetros errores suos,
 superstitiones omnis generis, humanas tradi-
 tiones, execrandam idolomaniam, eamque
 multiplicem, plenis catarractis atq; imbribus
 in orbem terrarum effunderet, suaq; dogmata
 ad certissimum exitium hominum compara-
 ta, è Romanæ Babylonis calice cunctis popu-
 lis propinaret. Quod nequitiae regnum, po-
 steaquam exorientis Euangelij fulgore dete-
 ctum. & ἀντιχρίστου ille Spiritu oris Domini
 in plurimorum hominum cordibus occisus
 est: Diabolus, vt aduersus impetum istum fir-
 maret regnum suum, nouo habitu in scenam
 orbis Christiani prodijt, nunc has, nunc illas
 fanaticas opiniones instillando hominibus:
 quin etiam veteres hareses Arianorum & Sa-
 bellianorum velut ex inferis resuscitando.
 Cuius rei documento nobis sunt impietatis
 plenæ dissertationes Michaelis Serueti, Valen-
 tini Gentilis, Blandratæ, Francisci Davidis,
 Gribaldi, Alcyati, Adami Neuseri, Syluani,
 alio.

aliorumque mente corruptorum hominum: quibus in Dei æternam Maiestatem linguas & calamos suos ceu venenata tela vibrare, ludus est. Quorum ne vnicum quidem è Scholis vel Ecclesijs Augustanam Confessionem sincere professis prodijisse, est quod maximopere nobis gratulemur. Si enim exemplum vnicū nobis posset obijci, quàm non tripudiarent aduersum nos Calviniani? cū alioqui nos, qui doctrinam de Maiestate Christi ad dextram omnipotentie Dei tuemur, Arianismi reos agere contra cordis & conscientie sue testimonium non vereantur. Cuius effrontis calumnie non puduit Scriptorculum Bremensem, Grabium, & huius ore atq; oculis dignissimum Pezelium: qui de me, præter omne meum meritum, ex sola, qua pruriunt, criminandi libidine, seu scabie verius, scriptitant, me multis parasangis propius ad Arianorum impietatem, quàm ad veritatem cœlitus patefactam accedere: idque tam esse manifestum, vt ea quæ oculis omnium exposita sunt. Item, me Arianis arma subministrare, & veritatem illis prodere. Verū posteaquam ea omnia, quibus huius crassissimi commenti fidem se facturos sperarunt hominibus, superiore meo responso penitissimè confutata, & demonstratum contrarium est: nihil inuenit in postremo suo scripto Grabius, quod

1
 contrà mutiret : sed ἐν τῷ ῥόρῳ deprehen-
 sus mendacium spissum & crassum illud reco-
 quere ausus non est. Franciscum Davidis &
 Blandratam mihi prius obiecerat, cum illorum
 execrando dogmate componens doctrinam de
 reali communicatione Maiestatis diuinæ verè
 propheticam & Apostolicam. Do autem ei fi-
 dele consilium, vt porrò cohibeat os, & male-
 dicentiæ suæ vela contrahat, ne voluptatem,
 quam maledicendo captat, malè audiendo rur-
 sum amittat, ei que vicissim ob oculos ponatur,
 ex quo dogmate Franciscus Davidis, Blandra-
 ta, caterique suprà memorati Antitrinitarij in-
 felicem illum progressum ad Arianorum im-
 pietatem fecerint, & è quibus Scholis Eccle-
 sijsque illi prodierint. Verùm id hac quidem
 vice, tanquam rem pridem manifestam, pluri-
 bus non persequar. Interim hoc negari non po-
 test, esse Calvinianæ sectæ doctoribus penè
 propriū, vt glossis ab humano ingenio speciosè
 excogitatis sacrarum scripturarū dicta in qui-
 busuis articulis peruertant, ijsque sic depraua-
 tis & corruptis opiniones anteceptas suas pin-
 gant ac fingant. Quo lusu ingeniorum nil quic-
 quam est Ecclesiæ Dei perniciosius, nec ad cor-
 rumpendam doctrinam sanam instrumentum
 Diabolo magis accommodum, quàm si ambi-
 tiosa ingenia & eruditionis vana persuasione
 inflati

inflati homines, de rebus sacris profana mente differant, & laudi sibi ducant, si Academicorum ferè in modum res quamlibet diuinas & sacrosanctas in dubium disputando vocent, si sacrarum literarum dicta per glossas in speciem plausibiles eludant, ardua illa mysteria regni cœlestis nihilo sanctioribus animis tractantes, quàm si nucibus ludant. Hæc petulantia latam sternit viam ad hæreses & corruptelas, quibus doctrinæ cœlestis veritas offusis errorum tenebris obnubilari solet. Cuius rei in summo capite Religionis, quod de Trinitate est, exemplum memorabile habemus in Iohanne Caluino, Calvinianæ sectæ præcipuo duce & antesignano, à quo illa nomen quoq; sortita est. Is licet in oppugnandis Arianis nonnūquam operam non malam præstare videatur: Tamen venditandæ sapientiæ studio, captandæq; gloriæ cupiditate abreptus, scripturæ sacræ testimonia, quæ vel ad mysterium Trinitatis illustrandum, vel diuinam naturam Filij demonstrandam, vel Spiritus sancti Deitatem euincendam, faciunt plurimum, data opera sæpenumerò deprauat, Christianis sua tela eripit, & vicissim Arianorum glossas, quibus interpretationes nostras solent eludere, suo calculo suffragioq; manifestissimè comprobant. Quod ut aperte

pateat omnibus, & accusatio Grabij Bremensis, qua me Arianis arma subministrare, ijsq; veritatem cœlestem prodere sinxit splendide, per iugulum ipsi retorqueatur, suæque sectæ patronum maximè nobilem in isto impietatis hædere luto perspicuè videat: ex multis horrendis deprauationibus in Caluini libris passim obuijs, paucas delibabimus, quibus hostilem gladium in manus porrigi impijs oppugnatoribus Deitatis Christi & Spiritus sancti facillè agnoscent, quibus vel mica iudicij reliqua est.

Vtigitur hinc instituti nostri capiamus initium, recepta est & diuinis literis consona interpretatio vocis **אלהים** (Dij) quòd vbi de Deo vsurpatur in scriptura veteris Testamēti, mysteriū pluralitatis personarum inuoluat, & ipsum quidē nomē (Elohim) pluralis numeri cum sit, plures esse in Deitate personas arguat: verbum adiunctum autē singulare ad vnitatē essentiæ digitum intendat. Hinc quando Moses, Gen. 1. scribit: **ברא אלהים**: creauit Dij: annotant Christiani interpretes, verbum singulare (creauit) notare diuinæ essentiæ vnitatem: Elohim autem, siue Dij, significare, totam Trinitatem præfuisse creationis operi: quemadmodum etiam significatio illa vocabuli

buli Elohim mox explicite in personas aperte
ibi & nominatim expressas spargitur. Hæc ex-
positio pia & sancta, addo etiam, verissima, &
textui *Mosis* maximè congrua sordet trans-
marinæ scilicet sapientiæ Caluini. Idcirco gra-
uis Aristarchus super ipsa illa verba primi ca-
pituli Geneseos commentans, non dubitat in-
terpretationem Christianorum hostibus Iu-
dæis ridendam propinare, & glossam appel-
lare violentam. Sic enim scribit ille: *Habetur* “
apud Mosén אֱלֹהִים, *nomen pluralis nu-* “
meri. Unde colligere solent, hic in Deo notari tres “
personas: sed quia parum solida mihi videtur tanta “
rei probatio, ego in voce non insistam. Quin po- “
tius monendi sunt lectores, ut sibi à VIOLENTIS “
eiusmodi glossis caueant. An autem hoc non sit “
Christianis aduersum hostes Trinitatis Iudæ-
os dimicantibus arma eripere, & vicissim Iu-
dæos responso contra nos armare velle, cuius
iudicandum relinquo.

Genes. 4. Eva pariens Cainum, putabat se
Messiam Dominū peperisse. Exclamat igitur:
קָנִיתִי אִישׁ אֶת יְהוָה: Possedi virum
Dominum. Ex quo colligunt Christiani in-
terpretes, Adamum & Euam omnino credi-
disse, Messiam fore non tantum hominem,
verum etiam DEVM. Calvinus autem huc
quoq;

quoq; iudaizare malens, quàm testimonium
 Deitatis Mesiæ in verbis Eux agnoscere, su-
 per illum locum, sic pro sua magistrali ἐξγοίᾳ
 ,, commentatur: *Aly subtilius* (vertunt) *Possedi*
 ,, *virum Dei: quasi intelligeret Henæ iam se habere*
 ,, *illum diuinitus promissum, serpentis victorem. Ita*
 ,, *fidem Henæ laudant, quod promissionem fide*
 ,, *amplexa sit, de conterendo per semen suum Dia-*
 ,, *boli capite. Putant autem in persona vel indiui-*
 ,, *duo fuisse deceptam, quia ad Cain restrinxerit,*
 ,, *quod de Christo promissum erat. Mihi autem*
 ,, *genuinus hic videtur sensus esse, quod dñ sibi gra-*
 ,, *tulatur Eua de filio nato, cum Deo tanquã generis*
 ,, *sui primitias offerat. Proinde vertendum censeo:*
 ,, *Acquisiui Domino virum: quod ad phrasin He-*
 ,, *braicã propius accedit. Esse autem hanc Calui-*
 ni expositionẽ phrasi Hebraicã minimẽ con-
 sentaneam, hinc apparet liquidò, quod in He-
 breo voci אָדָם preponitur articulus אִי
 quem accusatiui notã esse sciunt, qui vel ele-
 menta Hebraicæ linguæ degustârunt. Vnde
 palàm cernitur, voluisse Euam dicere, se vi-
 rum peperisse ipsum Dominum. Sed plus ar-
 risit Caluino Datius (*Domino*) qui in He-
 breo nõ est, quàm Accusatiuus, qui in Hebrai-
 co textu apertè positus, Mesiã Deum & Ie-
 houam esse ex ore matris nostræ Eux declarat.

Ex

Exluculentissimo testimonio Moſis, Gen.
 19. *Pluit ſehoua à ſehoua ſuper Sodomam, &c.*
 rectè contra Iudæorum perfidiam euincunt
 interpretes Chriſtiani, patres ſcilicet ortho-
 doxi, eſſe in Deitate perſonas plures, quæ Iehouæ
 nomen gloriæq; obtineant: ſiquidem Ieho-
 ua à Iehoua, tanquam perſona à perſona alte-
 ra, nempe filius Dei à Patre pluſſe ſcribatur
 ſulphur & ignem ſuper Sodomam & Gomor-
 rham. Proinde hoc dictum etiam ad Chriſti
 Deitatem aſtruendam non immeritò refe-
 runt. Caluinus autem, quæ aliorum ſunt, ſalti-
 diens, ſua verò magnificiens, vt ſupra veteres
 ſapere videatur, non dubitat Iudæis neganti-
 bus hoc Moſis dicto Trinitatis ſubindicari
 myſterium, apertè ſuffragari, eosq; hac in par-
 te contra Chriſtianos defendere: *Quod*, inqui-
 ens, *veteres Chriſti diuinitatem hoc testimonio* ^{cc}
probare conati ſunt, MINIME FIRMVM eſt: *ac* ^{cc}
ſine cauſa, meo iudicio, TVMVLTVANTVR, ^{cc}
 QVI ACRIVS *ſ*VDÆOS EXAGITANT, ^{cc}
quia non admittant tale probationis genus. Fateor ^{cc}
quidem, Deum ſemper agere per manum filij ſui, ^{cc}
ac tam, memorabili vindictæ exemplo *Filium*, ^{cc}
preſuiſſe non dubito. Sed parum ſolide ratiocinari ^{cc}
dico, qui plures inde perſonas eliciunt, cum Mo- ^{cc}
ſis conſilium fuerit, lectorum oculos ad ſpectandam ^{cc}
Dei manum erigere & acnere. Si Iudæi Calui- ^{cc}
 num

num sibi contra Christianos interpretes conduxissent Aduocatum, vix, ita me Christus bene amet, potuisset illorum causam circa hunc locum Mosis agere diligentius, & venerandam antiquitatem vellicare petulantius. Iam verò dum insuper aduersus solem veritatis loquitur, & negat hoc sonare textum Mosis, quod ex ipso penè verborum sono, cuius obuium est, nimirum distinctas personas vocis Iehouæ repetitione notari: cui quæso dubium esse possit, quid sub huiusmodi manifestis corruptelis ipse sibi quærat, nimirum vt opinionem inusitatæ cuiusdam eruditionis Theologicæ præ illis priscis patribus sibi conciliet, cuius persuasione elatus glossas è suo cerebro confingit nouas, spreta & de ponte deiecta cum veterum, tum recentium interpretum expositione, qua Iudæos rectè solidèq; hactenus conuicerunt.

Sed vt in instituto nostro progrediamur, non minus elegans probandæ personarum in Deo pluralitatis testimonium legitur, Genes. 35. quando de Iacobo ædificante altare, non angelis certè (quibus altaria nec dicantur, nec excitantur) sed soli Deo, scriptum sic legitur: Appellauit locum illum Bethel, quia APPARVERUNT ad illum Elohim, hoc est, Dij. Vbi non tantum plurale Elohim occurrit, verum

rūm etiam verbum additum (apparuerunt)
 pluralis est numeri, vt eò euidentior in de-
 sumatur assertio pluralitatis personarum in di-
 uina essentia, atq; Trinitatis hostibus eò mi-
 nus pateat aliqua elabendi rima. At quid Cal-
 uinus? Huic sordet hoc quoque testimonium
 Spiritus sancti, ad Trinitatis doctrinam illu-
 strandam accommodatum. Quamobrem vt eò
 plūs habeant Iudæi, quod obstrepant, cū il-
 lis iste locus Mosis obijcitur, sic eum eneruat
 & violenter torquet Calvinus: *Addē, quod Ja-*
cob continuum fidei suæ tenorem ostendit, ex quo
Deus se illi manifestare cœperat, quia hoc sibi pro-
ponit, quòd angeli apparuerint. Nam cum plu-
ralis sit verbi numerus, de Angelis libenter inter-
pretor. Moses rationem reddit, cur Iacob Pa-
 triarcha locum illum vocârit Bethel, hoc est,
 domum Dei: videlicet quia apparuerint ad il-
 lum Elohim. Quæ vox Elohim si hoc in loco
 referatur ad Angelos: nōne fuerit absurdè
 statuendū, Iacobum à creaturis denominas-
 se locum, vt Dei domus diceretur, & non à
 creatore, cui tamen soli illum sacrum esse vo-
 luit? Vident certè, qui non sunt planè hebetes
 atq; stupidi, quid sub hac libidine deprauan-
 di scripturas quærat Diabolus, nimirum vt eò
 minus armorum nobis sit contra iuratos ho-
 stes Dei & Maiestatis ipsius, Seruetianos Anti-
 trini-

trinitarios, præcipuè verò contra Iudæos, qui in hac de Trinitate controuersia, vt & in alijs, non nisi veteris Testamenti scripta admittūt, cuius testimonia perspicua violentis suis glossis nobis sic hebetare nititur hic pseudodotor, vt ad perfidiam Iudæorū retundendam porrò nullus eorum possit esse vsus, si glossis illius fidem habeamus.

In primis autem obseruare velint omnes pij, quo pacto Calvinus verba secundi Psalmi: *Filius meus es tu, ego hodie genui te*: deprauet, & quàm mirifice se torqueat, vt lectori glaucomam obijciat, de filij à Patre generatione illic non differi, quæ ab æterno fiat, sed de gloriæ Christi declaratione, quæ fiat in tēpore. Et primò quidem ad Dauidem refert, qui quo pacto dicatur Dei filius, & à Deo hodie genitus, glossa valdè contorta violentaq; conatur expeditum reddere. Deinde vbi ad Christum descendit, quàm obliquis gyris sese torqueat, spectare operæ precium est. Paraphrasis eius sic habet: *Filius meus es. Potuit quidem David regij iuris intuitu censerī Dei filius, quemadmodum scimus Principes, eo quòd præ alijs excellent, tam Deos, quàm Dei filios vocari. Sed hic Deus singulari elogio DAVIDEM ornans, cum non modo supra cunctos mortales, sed etiam supra Angelos extollit. Quòd prudenter expendit* Aposto-

Apostolus ad Hebraeos, capit. i. a. 5. dum hoc nulli ce
 unquam Angelo fuisse dictum admonet. Quam- ce
 nis enim Angelis inferior esset David, quatenus ce
 tamen gestavit Christi personam, merito illis longe ce
 praefertur. Sciamus ergo, hic Dei filium, non unum ce
 quempiam ex multis, sed unigenitum designari, ut ce
 solus in caelo & in terra emineat. Quod autem ce
 Deus se illum genuisse pronunciat, referri debet ce
 ad hominum sensum vel notitiam. DAVID enim ce
 genitus à Deo fuit, dum clare apparuit eius electio. ce
 Itaq, adverbium (Hodie) tempus illius demon- ce
 strationis notat: quia postquam innotuit creatum ce
 diuinitus fuisse Regem, prodijt tanquam nuper à ce
 Deo genitus: quia homini privato tantus honor ce
 haberi non poterat. Eadem in Christo quoq, rela- ce
 tio tenenda est. Non enim genitus dicitur, nisi ce
 quatenus pater filium suum esse TESTATUS ce
 EST. Scio locum hunc de aeterna Christi genera- ce
 tione à multis fuisse expositum, qui & in adverbio, ce
 Hodie, ARGUTE philosophati sunt, ac si perpe- ce
 tuum actum extra tempus notaret. Sed huius va- ce
 ticinii fidelior ac magis idoneus interpret est Pau- ce
 lus, qui Actorum cap. 13. c. 33. ad illam, quam dixi, ce
 coelestis Christi gloria demonstrationem nos reuo- ce
 cat. Genitus ergo fuisse dicitur, non ut filius Dei ce
 esse, quo ad se inciperet, sed ut talis paterficeret mun- ce
 do. Deniq, haec genitura NON DE MVTVO ce
 PATRIS ET FILII RESPECTV intelligi de-

B

bet,

„ bet, sed TANTVM significat, eum qui fuerat ab
 „ initio absconditus in arcano Patris sinu, & obscu-
 „ re deinde sub lege adumbratus, ex quo prodijt cum
 „ claris insignibus, cognitum fuisse filium Dei: sicut
 „ etiam dicitur Iohannis 1. b. 14. conspeximus glo-
 „ riam eius tanquam unigeniti Filij. Haftenus il-
 le. Videt lector, quibus inuolucris verborum
 conetur hic infelix paraphrastes verum sen-
 sum textus Dauidici de Filij aeterna genera-
 tione obscurare. Primò ad Dauidem regem
 Israël refert illud: Filius meus es tu, ego ho-
 die genui te: & nugatur, Dauidem hic insigni
 isto elogio notari, propterea quòd Christi per-
 sonam gesserit, quo nomine sit angelis supe-
 rior, alias iisdem inferior existens. Sed quis,
 obsecro, Prophetarum aut Apostolorum, vel
 etiam Christianorum interpretum insigne
 hoc vaticinium ad Dauidem referat? Dauid
 hic de se nihil, nihil inquam, disserit, sed in-
 terpretibus Apostolis de solo & unico Christo
 prædicat, quicquid eximium in isto Psalmo
 proponitur. Primò quidem illud, à quo inci-
 pit hunc Psalmum: Quare fremuerunt gen-
 tes, & populi meditari sunt inania, &c. Disci-
 puli in actis expressè in Christo completum
 memorant. Deinde hoc quod dicitur: Filius
 meus es tu, ego hodie genui te, multo augu-
 stius ac diuinius est, quàm UT VLLA RATIO-
 NE ad

NE ad Dauidem accommodari possit aut debeat. Cuius rei indubium autorem atq; testem habemus Apostolum Paulum, Actor. 13. scriptorem item Epistolæ ad Hebræos, cap. 1. & 5. Et quia Hebr. 1. Diuus Apostolus ex isto Psalmo scribit: Cui dixit vnquam Angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te? Quidni hoc elogium vni & soli Christo in solidum adscribit? ac vicissim ab vniuersis reliquis siue Angelis siue hominibus diserrè remouet? Quanquam enim & Angeli suo quodam modo prædicantur filij Dei, Iob. 38. tamen ostendit Apostolus sua emphatica interrogatione, filiationis in isto versu Psalmi, longè diuiniorem mentionem fieri, quàm vt vlli quamlibet excellentissimo Angelo assignare fas sit: Nedum vt hîc Dauid de se sermonem instituat, quem ipso etiam Caluino confitente Angelis inferiorem esse constat. Quod enim deinde attextit, Dauidem in hoc Angelis superiorem constitui, quod ipse personam Messiaë gesserit, nimirum vt suam nobis probabilem reddat rationem, cur in Dauidem regem insignis illa laus filiationis ac geniturae conferri possit, in Angelos verò non item: tenendum est, hanc rationem eò vsq; se non extendere, vt propterea, quæ de Messia memorantur planè diuina, in Dauidem quoq; competant.

Et gerit David Messiae personam sub ratione typi duntaxat & figuræ, in quibusdam, non in omnibus. Et si hæc ratio sufficit ad euehendum Dauidē supra cœlestes angelos, vt quod deinde ad institutum suum infert Calvinus, obtinere valeat: quidni iam ea omnia, quæ typum & figuram Christi gerebant olim, præferenda erant angelis? ipsæ quoq; adeo brutæ pecudes, quæ in sacrificijs adumbrabant Messiam Dominum, cum vicissim in Angelis iste adumbrationis seu præfigurationis respectus se neutiquam offerat? Nullum autem proferri potest testimonium scripturæ, nulla vel in veteri vel nouo Testamento dicti huius allegatio, quæ vlllo pacto ad Dauidem spectare doceat, quod de Dei filio hodie genito Psalmista canit. Ad solum autem Christum vnice id pertinere, præter argumenta, quæ attigi, hoc quoq; quod ei dicto immediatè subijcitur, euidenter arguit: Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, ac possessionem tuam terminos terræ. Quod in Dauidis persona complementum suum minimè habuit, cuius regnum terræ Chanaan terminis claudabatur, nec se ad orbis terrarum fines proferbat. Et quod subditur: Conteres eos virga ferrea, sicut vas figuli confringes eos: manifestè ad filium Dei transfert Apocalypsis Iohannis.

nis, cap. 2. & 19. Sed & illud: Osculamini filiū,
 ne fortè irascatur, &c. omninò Christum spe-
 ctat. Nugatorium igitur est, quod fingit Cal-
 uinus, Davidem dici à Deo genitum, dum
 clarè apparuerit eius in Regem electio. Peru-
 lantiæ porrò est, reprehendere eos interpretes,
 qui vim & sonum verborum irrefragabilem
 secuti, locum istum de æterna Christi gene-
 ratione intelligendum monuerunt: & mali-
 tiæ non excusandæ est, illud Hodie, non velle
 de æternitate exponere, sed hanc explicatio-
 nem appellare argutiã philosophicã. Quem-
 admodum & hoc temeritatis est, vt leuissimè
 dicam, audere contendere, genituram, cuius
 meminerit Psalmista, non intelligi debere de
 mutuo Patris & Filij respectu, quem scilicet
 gignens habet ad suam in diuina illa genera-
 tione progeniem. Indubitatum namq; est de
 æterna generatione, & hoc ipso respectu seu
 relatione mutua hîc tractari, quam in Deita-
 tis ὁμοιότης habent ad se mutuò Pater & Filius.
 Quodenim Apostolus Paulus, Actorum 13. ad
 probandam Christi resurrectionem allegat
 hanc Psalmi secundi pericopen: Filius meus
 es tu, ego hodie genui te: palàm est, ipsum hoc
 per consequentiam ex Prophetæ verbis infer-
 re, videlicet necessariam fuisse corporis Christi
 resurrectionem, quandoquidem sit corpus

ipſuſmet vnigeniti filij Dei, & proinde im-
poſſibile fuerit, illud à morte teneri, quemad-
modum & Apoſtolus Petrus proſitetur. Itaq;
reſurrectionis corporis Chriſti neceſſitatem
hinc pendere docet Paulus, quod perſona, cu-
iuſhæc caro propria ſit facta, ſit iſ, cui dictum
ſit in Pſalmo: Filius meus eſ tu, ego hodie ge-
nui te. A qua perſona vnigeniti, quia caro ſe-
mel aſſumpta nunquam ſoluitur: fieri nec de-
buit nec potuit, vt videret corruptionē. Porro
ſi regnare debeat interpretatio Caluini, qua
nunc de Dauide enarrat Prophetæ verba, nūc
ad Chriſtum, cuius perſonam & typum geſſe-
rit Dauid, refert, ſed ita lubricè, vt veterum
paraphraſin de æterna Chriſti generatione
haud obſcurè allatret, & illud gigni de mutuo
Patris & filij reſpectu intelligi debere diſerta
voce perneget, vtpotè quod tantum ad gloriæ
Chriſti manifeſtationem pertineat: quot quæ-
ſo iam elabendi rimas, imò quàm latum cam-
pum effugiendi aperiet hæc lubrica enarratio
Arianis veteribus & modernis, vt ex ore Cal-
uini reſpondeant, nihil hîc de æterna filij à Pa-
tre generatione, nihil de patris filijq; relatio-
ne mutua pertractari, & illud Hodie de æter-
nitate velle intelligere, eſſe nihil aliud, quàm
argutè philoſophari. Sed & Iudæi arripient
Caluini gloſſam, quam de Dauide habet. Nec
ſe ad

se ad credendam Messix generationem æternam vrgeri amplius patientur ex hoc euidenti aliàs Spiritus sancti testimonio. Sic corruet nobis Christianis præsidium illud, quod in propugnanda æternitate Filij positum nobis erat in hoc illustri testimonio. Num verò adhuc cæcutiemus ad Diaboli artes & technas illas, quibus nunc hoc nunc illud præsidium subruere, nunc hoc nunc illud testimonium ista lubricitate glossarum infirmare in tanto articulo, & vnum post alterum labefactando dubitationes horribiles in hominum animis per *ωρεϊαν* & *πανεργίαν* illam pseudodotorum excitare, adeoq; veram Dei notitiam à suis fundamentis euertere tentat? Sed progrediamur in Elencho deprauationum, quibus testimonia scripturarum de personarum Deitate sonantia peruertit Calvinus.

Ad æternam Deitatem Spiritus sancti stabilendam vix vllum potentius est argumentum eo, quod à Creationis opere ducitur ex testimonio Psalmi 33. Verbo Domini cœli firmati sunt, & SPIRITV oris eius omnis virtus eorum. Planum est, per Spiritum oris Iehouë nullum alium notari Spiritum, præter Spiritum sanctum, qui Spiritus oris Iehouë dicitur, propter ineffabilem illum ex ore substantiæ Dei processum & spirationem, sumpta si-

militudine ab halitu humano ex ore homi-
 nis procedente. Et constitutum fuit Davidi
 hoc insigni versu totam Trinitatem conditri-
 cem rerum omnium celebrare, & quæ Moses
 in describenda historia creationis mundi fu-
 sius narrat, quomodo scilicet Deus pater di-
 cendo, seu verbo suo creârit omnia, quomodo
 item Spiritus Dei incubando agitârit ac su-
 stentârit, imò producendis ex ea rebus aptam
 reddiderit molem aquarum, ea David vno
 versu *ὡς ἐν ὅπρω μὴ* cōplecti voluit. Huic il-
 lustrissimo testimonio non dubitat præstigia-
 tor ille nebulas offundere, & argumentum,
 quod solidissimum hinc pro Spiritus sancti
 Deitate extruxerunt veteres, vt plus illis sape-
 re videatur, tanquam debile & infirmum ele-
 uare, ei que additis pronuntiata sententiæ suæ
 ratiunculis neruos incidere, sic pro Magistrali
 sua autoritate commentans super verba illa
 » Psalms: *Subtilius veteres hoc elogio vsi sunt con-*
 » *tra Sabellianos, vt eternam Spiritus Deitatem*
 » *assererent. Atqui ex alijs locis patet, ac præser-*
 » *tim ex Esaie cap. 11. a. 4. Spiritu oris notari sermo-*
 » *nem: illic enim de Christo dicitur: percutiet ter-*
 » *ram virga oris sui, & spiritu labiorum interficiet*
 » *impium. Sicut autem potestate & efficacia ple-*
 » *nus sermo allegoricè vocatur oris sceptrum: ita*
 » *alio sine postea dicitur halitus, ad discrimen no-*
 » *tandum*

tandum sermonis Dei & inanis resonantiae, quae ex ore hominum prodit. Ergo in probanda Deitate Spiritus, hoc testimonio Sabellium urgere non audeam. Eandem hanc impiam corruptelam ceu recoctam cramben lectoribus apponit libro primo Institut. capite 13. paragrapho 15. sic pro sua carpendi libidine veterum orthodoxorum interpretum senilem barbâ vellicans: Sciens, inquit, ac volens supersedeo à multis testimonijs, quibus usi sunt veteres. Plausibile illis visum est citare ex Danide, Verbo Domini cœli firmati sunt, & Spiritu oris eius omnis exercitus eorum, ut probarent, non minus Spiritus sancti opus esse mundum, quàm filij. Sed cum in Psalmis usitatum sit, bis idem repetere, & cum apud Esaiam Spiritus oris idem valeat, atq; sermo, INFIRMA illa ratio fuit. Quàm verò præ nimia persuasione sapientiæ nugatur hoc imperitè, incertum esse, anne per Spiritum oris Domini intelligatur Spiritus sanctus, quòd usitatum sit Psalmistæ, bis idè repetere? quasi verò non mille versus in Psalterio (maximè ubi ex annalibus Moysis retexuntur historiae, quod hoc in loco facit Psalterius regius) reperire liceat, ubi quod obuertit Calvinus, observetur minimè? Esaiæ testimonium cap. 11. quod attinet, de Spiritu labiorum Messiae ibi agitur, qui non est ullus alius, quàm Trinitatis

B 5

persona

persona tertia, Spiritus sanctus ex ore incor-
 porali Deitatis Messia procedens, vnde Spi-
 ritus oris labiorumq; Christi cum hic tum alibi
 nominatur. Esto sanè, per virgam oris intelli-
 gatur Euangelij prædicatio tanquã causa in-
 strumentalis perficiendi operis illius in confi-
 ciendo impio: certè Spiritus labiorum, cuius
 meminit sequens membrum, ipsam efficien-
 tem causam, Spiritum scilicet Christi expri-
 mit, eumq; cum instrumento coniungit vsi-
 tato scripturæ more. Messias enim impium
 confecturus erat non per prædicationem nu-
 dam, sed cui virtutẽ largiretur Spiritus. Quare
 eodem Spiritu interficit Christus impium,
 quo etiam mundum peccati arguit & con-
 demnat. Is verò est, Christo ipso interpre-
 te, Spiritus sanctus, Iohannis 16. Et eodem il-
 lo Spiritu Saluator debuit impium interfice-
 re, cuius & paulò prius meminerat propheta,
 cum scriberet, requieturum super Messiam
 Spiritum Iehouæ, Spiritum sapientiæ & in-
 telligentiæ, Spiritum consilij & fortitudinis,
 Spiritum scientiæ & timoris Domini: adeò vt
 Propheta suiipsius sit quàm certissimus in-
 terpres, cuiusmodi Spiritum assignet Messia,
 cuius virtute impium interfecturus, terram
 percussurus, & vt alibi redditur, mundum iu-
 dicaturus sit. Et quid in re liquida opus est
 multa

multa disceptatione? cū palām sit, Psalmi
 33. verba ex Genesi esse reperita? vbi Moyses de
 Spiritu Dei scribit, quōd aqueam illam mo-
 lem, ē qua deinde omnis exercitus visibilium
 creaturarum eductus est, motando habilem
 producendis illis reddiderit. Vt autem planē
 ac plenē pateat, quā ipsa se conuclat & con-
 fundat falsitas, quā vicissim Spiritui sancto
 factum tectum maneat, inconcussūq; con-
 stet hoc argumentum, quo sempiterna ipsius
 Deitas asseritur: respondeant, velim, Caluini-
 stæ, si Doctoris & Antesignani sui horribilem
 corruptelam defensam cupiunt, in quo tan-
 dem significatu hīc vocem Spiritus accom-
 modari Filio arbitrentur? Nam quia Dauid
 non simpliciter & absolutē de Spiritu, sed RE-
 LATE de Iehouæ Spiritu canit: sub generali
 certē significatione, qua vox Spiritus spiri-
 tualem essentiam designat, Filium Patris Spi-
 ritum dicere nefas fuerit. Quandoquidē per-
 sonæ ad se inuicem referuntur non sub ratio-
 ne essentiæ, quæ personis omnibus commu-
 nis est & ad numerum vna (simplex autem
 vnitas referri nequit, siquidem relatio omnis
 inter duo ad minimum vertitur) Referuntur
 autē ad se mutuò ratione suarū *ἑωσφόρων*.
 Ita pater est filij pater: filius patris filius: Spi-
 ritus sanctus Patris filijque Spiritus. Quod si
 filius

filius diceretur Iehouæ Spiritus, quatenus
 Spiritus spiritualem essentiam notat, quidnā
 pari ratione diceretur etiam Iehouæ Patris
 DEVS? siquidem in hoc mysterio ἰσοδυνα-
 μούτα seu æquipollentia sunt, per essentiā
 Deum esse, & per essentiam Spiritum esse.
 Quā autem hoc affirmatu sit absōnū, qui-
 nis non planē stupidus animaduertit perfaci-
 lē. Sin ad tot impia paradoxa deuitanda arri-
 piatur significatio altera vocabuli Spiritus,
 quatenus à spirando deductum idem deno-
 tat, quod spiraculū, & sub hoc significatu ad
 λόγῳ referri à Dauide quis contendat: is non
 minus absurdum atq; futilem commentato-
 rem se nobis exhibuerit. Ita namque Pater ē
 sua substantia duo distincta producere spira-
 cula credendus erit. Ita subruetur hypostatica
 differentia secundæ & tertiæ personæ. Quan-
 doquidem aliās hoc charactere discernitur
 Spiritus sanctus à λόγῳ, quod hic quidem vt
 Filius à patre gignitur: ille verò vt halitus in-
 dissolubilis siue spiraculum ex ore Patris &
 filij procedit. Nec iuuat Calvinum, quod ver-
 ba pro re supponens, violentum glossema
 suum sic pingere conatur, vt obstrepat, *non*
 31 *simpliciter spiritum hic ponit vt alijs locis, in qui-*
 32 *bus apertè à verbo distinguitur, sed figuratè spiri-*

tum oris pro ipsa pronuntiatione sumi, ac si dictū ^{et}
esset, simulacralitum vocis sue emisit Deus, vel ^{et}
protulit verbo, quid fieri vellet, cœlos repente ex- ^{et}
tituisse. Quæritur enim haud iniuria, quibus ^{et}
argumentis astruat, Spiritus vocem hic non
proprie, sed figuratè sumi? cur mauult in re
manifesta allegoricam significationē, quā
propriam? nisi huc temeritatis ipsum abripiat
libido peruertendi scripturas, & obloquendi
veteribus, vt nouator nouis glossis præ vete-
ribus interpretibus mundo inclarescat. Aut
quo tandem scripture testimonio comproba-
bit, æternum & vnigenitum Dei Verbum vl-
libi relatiuè dici patris Spiritum? Nam Esaia
dictum illi penitus ereptum est. Id si maximè
per Spiritum Mesiæ ipsam immediatè præ-
dicationem Euangelij à Christo annunciata
designaret: tamen à prædicato verbo vocali
non protinus liceret argumentum ducere ad
verbum hypostaticum & vnigenitum Dei.
Quis enim consequentiæ nexus fit in hoc ar-
gumento: Esaia ii. dicitur verbum vocale
Euangelij Spiritus labiorum Christi: Ergo
Psalmo 33. dicitur verbum substantiale Dei
Spiritus oris Patris. Nunc verò cum in Esaia
dicto Spiritu labiorum Mesiæ, non ipsam
immediatè prædicationem verbi vocalis, sed
Spiritus sanctum ex incorporalibus labijs
Deita-

Deitatis Christi procedentem notari solidè prius ostensum fuisse satis apparet, glossema Caluini omni probatione sic destitui, vt illius meritò omnes discipulos & sectatores eius pueri debere, & spiritum dignoscere teneantur cuius instinctu nouator iste memorabile hoc argumentum Deitatis Spiritus sancti infringere, & cœlestis doctrinæ hostibus Antitrinitarijs, quantum in se fuit, proderi non est veritus.

In nouo Testamento aliquot illustria testimonia, quibus distinctarum personarum unitas confirmatur, ita corripit Calvinus, vt res omnem excusationem respuat. In enarrandis verbis Christi: Ego & Pater vnum sumus: rursum sordet illi Patrum orthodoxa exegesis. Idcirco vt præ illis sapere putetur, de ponte veteres illos scriptores deijcit, suamque, quam reponit ipse, interpretatione rursum veritatis cœlestis iuratisimis hostibus velut ad calum dictat & voce præit, quid Christianis ex modò dicta Saluatoris sententia, unitatem essentia patris & filij propugnatis respondere debeant, hunc in modum super illa verba, quibus se & Patrem vnum esse profiteretur

„ Christus, scribens: *Abusi sunt hoc loco veteres,*
 „ *vt probarent, Christum esse Patri ὁμοῦ & ὅιον.* Ne-
 „ *que enim Christus de unitate substantia disputa-*
 tat,

rat, sed de consensu, quem cum Patre habet: quic-
 quid scilicet geritur à Christo, Patris virtute con-
 firmatum iri. Non ouum ouo tam simile est,
 ac elusio Antitrinitariorum, qua vim istius
 dicti declinare tentant, huic modò recitato
 glossari Caluini. Vtriq; accusant veteres,
 quòd isto loco abusi sint, ad essentiae vnitatem
 referendo illum. Vtrique, & Caluinus & An-
 trinitarij, de consensu exponūt. Vtriq; pro-
 nunciant, ex hoc Christi sermone non pro-
 bari, filium esse Patri *ὁμοῦσιον*. An hoc non sit
 cum veritatis aduersarijs apertè colludere,
 iunctisq; copijs oppugnare firmissimū prae-
 sidium Christianorum, quod in dicto Salua-
 toris (Ego & Pater vnum sumus) habent re-
 positum: pijs omnibus expendendum com-
 mitto. Caterum de essentiae vnitate hīc tra-
 ctari propriè, tam cuius obuium est, vt id ne
 Iudei quidem, alioquin ad Christi facta & di-
 cta stupidissimi, negare possent: quin potius
 ideo ad hanc vocem incandescunt ira, eamq;
 lapidibus vindicandam censent, quia (in-
 quiunt) tu homo cum sis, facis te ipsum Deū.
 Contra quam accusationem Christus nō ex-
 cipit iuxta Caluini glossam, vt diceret, se non
 de vnitate *ᾠσις*, sed tantum de consensu lo-
 cutum esse. Sed potius luculenta declaratio-
 ne confirmat id, quod dixerat, inter cetera
 Iudæis

Iudæis iniquiens: vos dicitis me blasphemare, quia dixi, filius Dei sum. Vbi considerare opera precium est, Christum id, quod prius dixerat (Ego & Pater vnū sumus) iam in sua apologia sic reddere *ὁ Θεὸς ὁ πατὴρ*: Filius Dei sum. Quod de essentia, non de nudo consensu sonare liquidissimum est. Accedit insuper, quod affirmatum illud suum, quo se & Patrem pronunciauit esse vnum, argumento à diuinis operibus suis ducto Iudæis comprobatur, adiiciens: Sinon facio opera Patris mei, nolite credere mihi. Sin verò facio, etsi mihi non credatis, operibus credite, vt cognoscatis & credatis, quod Pater in me est, & ego in Patre. Nimirum vult illis fidem facere eius, quod affirmarat, ipsi verò vt blasphemū abominati fuerant. Idque iubet eos ex factis seu operibus indubitato cognoscere. Quidnam? Scilicet quòd cum Patre sit vnū, quippe qui propter illam essentiae & naturae vnitatem, ab operibus patris non sit separatus. Concludant ergo hinc, quod ipse IN Patre sit, & Pater IN illo. Quae phrasis itidem totius orthodoxae Ecclesiae catholico sensu vnitatem essentiae Patris & filij propriè exprimit. Quemadmodum id non modò textus *ὁ Θεός ἐστις*, & sermonis ipsiusmet valor, sed etiam concionum Christi collatio demonstrat. Nam Ioannis

annis 14. colloquens Dominus cum Philippo de sua & Patris vera cognitione, eadem hac phrasi utitur, eodem etiam ab operibus seu factis & signis suis deducto argumento, quo se in patre esse & patrem vicissim in filio, euincit: in hæc verba compellans Philippum: Non credis, quod ego in Patre sum, & Pater in me? Verba quæ ego loquor vobis, à me ipso non loquor. Pater autem in me manens, ipse facit opera. Credite mihi, quod ego in Patre sum, & Pater in me, alioqui propter ipsa facta credite mihi. Quanquam autem hæc omnia pijs mentibus planissima sunt: tamen Caluinus certissima quæq; incerta facere suis lubricis glossis gestiens, non veretur etiam illa, quæ Ioan. 14. leguntur, peruertere hunc in modum: *Quod ego in Patre, &c. Hæc verba non ad diuinam Christi essentiam refero, sed ad modum reuelationis.* Et sermoni Christi dicentis Iudæis, ut cognoscatis, quod ego in Patre sum, & Pater in me, hunc affricat sensum: *Idem repetit, quod supra alijs verbis dixerat, ego & Pater unum sumus.* Huc tendunt omnia, quod in sua administratione nihil à Patre diuersum habeat. Pater, inquit, in me est, hoc est, diuina virtus se in me proferit. Et ego in Patre sum, hoc est, nihil ago, nisi auspicijs Dei, ita ut mutua sit inter me & Patrem connectio. NEQVE ENIM HIC DE ESSEN-

C

TIÆ

TIA VNITATE sermo habetur, sed de manifestatione potentie in Christi persona, unde constabat, diuinitus missum esse. Hanc horribilem deprauationem illustrium locorum scripturæ, quibus æterna Christi Deitas fundatur, vt Christianus lector non ociosè negligat, sed apud animum suum diligenter expendat, & hinc nō tam quid Calvinus, quàm quid spiritus hasei ad quæuis eludenda strophas suggerens meditetur, coniecturam faciat, per Christum amanter oro.

Cæterum pari petulantia tractat precatione Saluatoris, Iohan. 17. quando is inter cætera confirmat, se cum Patre vnum esse, se esse in Patre, & Patrem in filio. Hæc cum prisci illi scriptores ecclesiæ orthodoxi rectè & verè de vnitæte essentiæ patris & filij accipiunt, indeq; aduersus Arianam hæresin diuinam Christi naturam asserunt: ibi verò magnus ille censor Calvinus sub suam ferulam illos reuocat, explicationem eorum è sublimi ridet, & illius
 „ loco hanc nobis dictat: *Cæterum tenendum est,*
 „ *QVOTIES vnum se cum Patre esse in hoc capite*
 „ *pronunciat Christus, sermonem haberi non simpliciter de diuina eius essentiæ: sed vnum vocari in*
 „ *persona Mediatoris, & quatenus caput nostram*
 „ *est. Sic quidem præcisè multi ex Patribus interpretati sunt, Christum vnum esse cum Patre, quia*
 „ *æter-*

aternus sit Deus. Sed huc eos abripuit contentio " cum *Arianis, ut concisas sententias* IN ALIENUM SENSUM TORQUERENT. Hæc ille Magister Israël ex suæ sapientiæ adytis, sua opinione, longè meliora profert, vñitata illa veterum exegeſi. Sed, ſi veritatem fateri licet, facit nã, intelligendo, vt nihil intelligat, facit vt quod veteribus obiectat crimen, in proprium ipsius caput recidat. An non enim hoc verè est in alienum ſenſum torquere ſcripturas, ſi dicas, Chriſtum & Patrem vnum vocari in perſona Mediatoris? Item Chriſtum eſſe cum Patre vnum, quatenus caput noſtrum eſt? E contra nonne multò ſimplicior ac verior eſt ſenſus, Patrem & filium vnum dici *ὁ πατήρ*, quod etiam addita explicatio declarat: Ego in te, & tu in me. Id quod ratione ſubſtantia de perſonis affirmari certiffimum eſt: quatenus neq; pater filij, nec filius patris eſſentia egreditur, ſed filius in ipſo ſinu æterni Patris requieſcit. Nam cum *καὶ ὁ υἱὸς* vnum quid non ſint pater & filius, quòd perſonis verè differant, ac nihilominus vnum eſſe prædicentur à Chriſto ipſo: relinquitur omninò, vt aut *καὶ ὁ υἱὸς* ſeu per accidens ſint vnũ, aut *καὶ ὁ υἱὸς*, hoc eſt, ratione eſſentia. Abſurdum autem eſt affirmare, perſonas Deitatis in precatione Chriſti ſecundum accidens dici

vnum quid, quandoquidem nullum in Deitatem cadit accidens: Ergo concluditur firmissimè, quòd καὶ ὁμοῦς, siue secundum essentiam prædicentur vnum, & secundum essentiam, nequaquam verò secundum accidens quoddam Pater sit in filio, & filius in patre. Proinde etiam mutuus personarum consensus, essentialis consensus est, non accidentalis: Imò ipsa illa substantialis vnitas personarum patris & filij, vt & Spiritus sancti.

Tot tantisq; corruptelis hætenus ordine memoratis tanquam infelix quidam cumulus accedit, quòd vñsata sibi strophæ peruertit, & in alienam sententiam detorquet etiam id, quod 1. Ioan. 5. legitur: Tres sunt, qui testimonium dant in cælo, Pater, Sermo, & Spiritus sanctus, & hi tres vnum sunt. Ad quæ verba Calvinus annotat sequentia: *Quòd dicit tres esse vnū, ad essentiam non refertur, sed ad consensum potius. Ac si diceret, Patrem & æternum sermonem eius ac spiritum symphonia quadam Christum pariter approbare. Itaq; nonnulli codices habent, εἰς εἶν. Verum et si legis, εἰς εἶν, vt est in alijs exemplaribus, non tamen dubium est, quin Pater, Sermo & Spiritus eodem sensu dicantur vnum esse, quo postea sanguis, aqua & Spiritus. Nos autem respondemus: Ioannem, cui prima cura erat, Trinitatis articulum illustrare,*

strare, voluisse nobis commendare trium personarum essentialem vnitatem : cuius naturam imitatur etiam mutuus personarum consensus. Quem non conformitate accidentali definiri (sicut trium Angelorum aut hominum essentij separatorum consensus) sed omnino substantiali vnitatem describi, vel hinc firmissimè concluditur, quod consensus illius principium seu fons, voluntas scilicet non modò est mera in Deo ὁμοία, verum etià simplicissima vnitatem una & communis est essentialiter Patri, Filio & Spiritui sancto. Cum vicissim inter tria illa substantijs separata, nimirum inter sanguinem, aquam & spiritum, essentialem siue vnitatem siue consensum somniare profanum sit. Ergo & hinc sua interpretatione fenestram aperit Calvinus Antitrinitariorum corruptelis, imò velut ad penam dictat eis, quid nobis Christianis vrgentibus hæc sacrarum literarum loca respondere debeant. Quin suis strophis & elusionibus, si locum illis demus, ita nos exarmat, ut quærentibus Antitrinitarijs, vbinam in scriptura personæ Trinitatis expressa voce sic legantur VNUM, ut inde ὁμοούσιος illas esse probari valeat: per Caluini maleferi atas glossas nobis ne vnicum testimonium integrum incorruptumq;

relinquatur. Etenim quibuscunq; in locis vel pater & filius, vel tres personæ simul iunctæ secundum expressam literam prædicantur vnum: ea simul omnia nobis Calvinus desultoria temeritate, quantum in se est, è manibus excutit, & ad confutandos Arianos ociosa planè reddit. Itaq; si proferemus illud Iohannis decimo: Ego & pater vnum sumus: respondebunt Ariani ex ore Caluini, de consensu, non essentiæ vnitate verba fieri. Si obtendamus verba Christi precantis, Iohannis 17. Ego & tu pater vnum sumus, tu pater in me, & ego in te: Confestim ex commentario Caluini nobis oggannient, vnum vocari patrem & filium in persona mediatoris, & quatenus Christus caput nostrum sit. Si ad dictum Iohannis nos receperimus, iterum obmurmurabunt ex interpretatione Caluini, id ad essentiã non referri, sed ad consensum potius, & patrem, λόγον ac Spiritum EODEM SENSU dici vnum, quo sanguis, aqua & Spiritus.

Quorsum autem ista veteratoria versutia ac petulantia tandem euadat, pluribus ostendere nihil attinet, cum exempla in diuersis Europæ locis atq; regnis nimis clara & sonora voce loquantur, ac me etiam tacente, orbi Christiano pridem innotuerit, ex qua secta tot Ariani passim sint orti. Non accuso Calu-

num

num Arianismi, sicut Grabius impudenti ore me immerentem teterrimæ huius hæreseos accusauit. Dico autem ansam præberi, viam sterni, fenestram aperiri, fundamenta poni Arianæ impietatis, dico quendam ad eum parari transitum, tot scripturæ sacræ testimonijs ceu præsidijs atq; propugnaculis Christianorum concussis & euerfis. Qua fide ego antehac istum Articulum tradiderim, & nunc ex occasione Grabiani certaminis eundem recognitum tractem plenius: quibus item columnis in meis hisce quæstionibus ac responsionibus arduum hoc mysterium superstruxerim, iudicium penes lectores esto.

Precor autem æternum Deum, Patrem liberatoris nostri Iesu Christi, vt nos virtute Spiritus in verbi sui veritate sanctificet, nec propter ingritudinem nostram finat accensam Euangelij lucem in his regionibus hæreticorum fraudibus opprimi & extinguere, sed quod cœpit in nobis bonum opus confirmet & conseruet vsq; ad diem Iesu Christi: cui cum æterno Patre in vnitæte sancti Spiritus sit laus, gloria & honor in omne æuum, Amen.

E G I D I V S H V N N D.

C 4

IN

IN REVERENDI ET
CLARISS. VIRI, D. EGIDII
HYNNII, DOCTORIS THEOLO-
gi, De sanctiss. Trininitate
Libellum:

PROGRAMMA

BERNH. PRÆTORII, ꝑESP. CATTI.

RITE sacrosancta Triados *Mysteria* nosse,
Non minimum vera Religionis opus.
Cum vertatur enim, quodam cen cardine, nostra
Huius in articuli cognitione salus.
Erroresque graues passim reuocentur ab Orco,
Hac de doctrina quos Arianus habet.
Promerita grates vix possunt soluier illi,
Qui doceat recta mystica tanta via.
Articulumque à tot crassis erroribus istum
Asserat; has contra muniat atq; strophas.
Id quum præstiterit, diuina laudis amore,
HYNNIVS Hassiac gloria prima scholæ.
Quas grates referemus ei? quo nomine? tantum
Munere quo digni rebimur esse virum?
Dignus is omnino, cuius memorabile cuncti
Laudibus eternis nomen ad astra ferant.
Estq; operæ precium simul; hac euoluere quemuis,
Qui Triada & puro pectore & ore colit.
Helenopoli ad Moeni catarractas,
ipsis idib. 11 x br, Anni XIIC.

DE

DE SANCTA
ET ADORANDA TRI-
NITATE, CONTRA VETERES
& NOVOS ARIANOS, QVÆSTIO-
NES & RESPONSIO-
NES.

Potestne Deus in hac vita à nobis
cognosci?

PERFECTA notitiâ, ut
in seculo altero, cognosci à
nobis in hac mentis caligi- Exod. 34.
ne non potest, ut nec facie Joann. 1.
ad faciem conspici. Requi- 1. Cor. 13.
ritur autē nihilominus ef- 1. Tim. 6.

sentia & voluntatis ipsius cognitio ea, quam
in hac humanæ naturæ depravatione ver-
bum Dei subministrat. Sine omni enim co-
gnitione Dei saluaremur nunquam. Siqui-
dem in notitia Dei cardo salutis vertitur,
Christo ipso teste, qui ait: hac est vita aeterna, Joann. 17.
ut cognoscant te verum Deum, & quem
misisti Iesum Christum. Est autem cognitio
hac, ut dixi, in hoc quidem seculo imperfe- 1. Cor. 13.

Et, & (ut Apostolus ait) ex parte perficietur porro in vita altera, ubi facie ad faciem videbimus illum, & cognoscemus, sicut & cogniti sumus: apprehendemus eum, ut & apprehensi sumus.

Si cognitio Dei in hac vita est ex parte, sequitur eam esse planè nullam. Quandoquidem Deus ex parte cognosci & ex parte ignorari nequit, cùm velut ἀμέλειον principium partem extra partem non habeat, sed aut totus cognoscitur, aut totus ignoratur?

Respondeo: Distinguendum est inter obiectum, quod cognoscimus, & inter ipsius cognitionis modum. Obiectum cognitionis (Deus ipse) perfectum quiddam est & absolutum, siue in hoc siue in altero seculo cognoscatur, qui totus nostra cognitione apprehenditur & non aliqua eius pars, cùm partem extra partem non habeat. Cognitio ipsa verò inchoata & imperfecta est, non tam liquido apprehendens id obiectum, sicut electi in vita beata.

ta beata. Vbi sublato eo, quod ex parte est, idem illud cognitionis obiectum, Deum scilicet absolutissimam visione (cuius quidem homines & angeli capaces esse possunt) intuebimur. Perinde ut duo aliqui eundem intuentur solem, alter perspicacioribus oculis penitus intuetur & liquidius: alter verò obtusius, languido nimirum hebetiq³ visu. Vbi manet vnus idemq² sol, vnum idemq² visionis obiectum, ratione sui nihil discrepans: sed modus visionis causâ perfectionis variat.

Quomodo ergo Deum censes
definiendum?

Deus propriè loquendo definiri non potest, cum infinitus sit: ut & D. Athanasius confirmat tractatu de definitionibus inquires: definitio finitionū est, quæ omnia quidem definit, ipsa verò à nullo definitur. Quapropter (inquit) solus Deus definitio definitionum est. Ex verbo autem patefacto cum essentia, tum voluntas eius nobis aliquatenus adūbratur seu describitur. Id enim reuelat, esse Deum essentiam spiritualem,
ater-

eternam, infinitam, bonam, sapientem, iustam & omnipotentem. Quæ sit æternus pater, à nullo suam habens originem: Filius à patre genitus: Spiritus sanctus à Patre Filioq; procedens.

Annõn hæc descriptio Platoni quoq;
cæterisq; sanioribus Ethnicis
fuit nota?

Equidem quid sit Deus, aliquo modo perspexerunt illi: videlicet esse mentem quandam eternam, sapientem, bonam, castam & iustam, &c. Sed QVIS sit ille Deus, nempe sancta & indiuisa Trinitas: id verò est & fuit mysterium à seculis absconditum, quod non nisi diuini verbi patefactione hominibus innotescere potuit.

Vt singula membra definitionis seu descriptionis excutiamus: Essentiæ vocabulum nõne loco generis est positum?

Aliàs quidem substantia seu essentia generis rationem obtinet. At verò quo minus in hac Dei definitione locum generis

I. sortiatur, sequentes rationes obstant. Primò enim

enim in confesso est, Deum, qui toto genere
 à rebus creatis ex Theologorum & Philoso-
 phorum sententia distinguitur, alicuius
 communis generis μετέξει definiri haud pos-
 se, gratia cuius cum creaturis participet.
 Deinde quia generis logici hæc natura est, ut
 de subiectis sibi speciebus συνώνυμος, & ex
 æquo prædicetur: vicissim in descriptio-
 ne Dei, loco generis dari aut poni potest
 nihil, quod æqualiter prædicetur de Deo &
 rebus creatis: & non Deo ἀπὸ τῶς ac princi-
 paliter: reliquis verò ἐποπδῶς attribua-
 tur. Essentia certè vox, quæ in descriptione
 Dei videtur loco generis posita, genus tamen
 appellari haud potest, cum non ex natura
 generis æqualiter & συνώνυμος Deo & crea-
 turis conveniat, sed Deo ratione quadam to-
 to genere sublimiore competat. Hic solus
 enim verè ac per se est aut subsistit, alio neu-
 tiquam indigens, ut sit, ut definitio ὁρίσας
 habet. Est enim, qui est, Exod. 3. & Apoc. 5.
 Cetera verò res virtute Dei sustentantur
 verius, quàm ut per se subsistant. Et omnino
 indigent Deo sustentante: Quin dum Esaias Esa. 40.
 scribit, omnes gentes, quasi non sint, sic esse
 coram

coram eo, & quasi nihilum & inane reputari
 coram illo: nonne ipso hoc oraculo prophetico
 omnis communio generis inter Deum & ho-
 mines sublata est? dum Deus quidem ὁντως ὁν
 πρὸς αὐτὸς οἶον celebratur: nos verò, imò uni-
 uerse creaturæ ad Deum collatæ inter τὰ μὴ
 ὄντα reijciuntur? Accedit deniq³, quòd essen-
 tiæ vox in descriptione Dei æquipollet nomini
 tetragrammato Iehoua. Quoniam Iehoua, la-
 tinè redditum, nihil aliud quàm essentiam de-
 signat. Id verò nomen Iehoua rebus creatis
 ἀνοινόμενον esse clamat ipse Dominus apud
 Esaiam, cap. 42. Ego Iehoua. Hoc nomen me-
 um, & gloriam meam alteri non dabo.

**Num & Patres sentiunt, Deum sub idem
 cum rebus creatis prædicamen-
 tum redigi non posse?**

AUGUSTINVS in libris confes-
 sionum errores suos retractans, inter cætera sic
 scribit: Quid hoc mihi proderat, quando &
 oberat, cum etiam te, Deus meus, mirabiliter
 simplicem atq³ incommutabilem illis decem
 prædicamentis putans quicquid esset, omnino
 compre-

comprehendi, sic intelligere conarer, quasi & tu subiectus esses magnitudini tuae aut pulchritudini, aut illa essent in te quasi in subiecto sicut in corpore: cum tua magnitudo & tua pulchritudo tu ipse sis, &c. ATHANASIVS verò in oratione contra Sabellij gregales scribit: cum rebus aeternalibus, quae aeterna non sunt, in eandem classẽ redigi non possunt, neq; cum Deitate, ea, quae participatum Deitatis non habent, eodem ordine gradus, constituere licet. Proinde DEVS non modo non subest categorijs, neq; solum transcendit substantiam illam, quae omnium aliarum substantiarum summum genus in logicis constituitur: sed ipsum quoq; ens sublimitate sua supergreditur: tanquam ens entium & principium principiorum. Ideoq; DAMASCENVS Deum ὑπερστικον nominat, supra essentiam illam dialecticorũ ipsum collocans. Imò αἰστικον, quippe, qui negatione potius substantiae illius Dialecticae, quàm eiusdem μετέθεξι quodam definiatur. Vnde & vulgato versiculo à prædicamentis eximitur: Vox logica, Deus, excedens, privatio, parsq;.

Proba

DE S. TRINITATE,
Proba, Deum esse essentiam
spiritualem.

*Ioan. 4. dicit Saluator Christus: Spiritus
est Deus: ideo in spiritu & veritate vult ado-
rari. Et 2. Corinth. 3. Dominus autem Spiri-
tus est.*

Censes ergò, Deum non habere
corpus?

*Quia Spiritum esse probavi modo, asserui
simul incorporeum esse: quoniam Spiritus ne-
gatione corporis definitur, iuxta illud Christi:
Spiritus carnem & ossa non habet. Reijcienda
sunt ergo cogitationes Anthropomorphitarū,
qui Deum suis constantem membris corpore-
um fingebant, contra hæc allata sacrarum li-
terarum testimonia.*

Cur ergo scriptura ipsa Deo corpus affi-
gnat, corporisq; membra?

*Ad captum nostrum in his se accommo-
dat scriptura. Quia enim de Deo potius, quid
non sit, quàm quid sit, nosse datur: cùm lucem
habitet inaccessam, & prout in sua essentia
est, nobis incomprehensibilis sit: idcirco καὶ
αἰθρα-*

qui licet ex materia & forma non constant (aliàs incorporei non essent) tamen ex essentia spiritali & accidentibus constant, vel bonis qualitatibus concreatis, vel malis per lapsum in naturam introductis: Deus vicissim omni planè compositionis negatione definitur. Nam nec ex essentia & accidentibus est compositus (siquidem quæ in nobis qualitates vel accidentia sunt, veluti iustitia, sanctitas, &c. eacum Dei essentia conuertuntur simplicissimè) nec simplicissima illa Dei ὁσία ullam materiæ formæ, οὐδεὶς admittit.

Ergo nulla planè materiâ Dei essentiam
& Naturam constare
censes?

Nulla prorsus: Etenim si physicam materiam siue sensilem siue insensilem illi tribuas: haud dubiè Deus, qui principium principiorum est, ex principijs, materia & forma, constitutum quid falso statuetur, nec simplicissima fuerit Dei ὁσία, si naturâ sit in materiâ & formâ diuidua. Et quia materia nō est forma, nec forma materia: sed utraq; suam peculiarem definitionem obtinet: fingerentur intra

Dei

Dei essentiam duo quaedam diuersa, ex quibus illa ceu partibus conflatum compositumque quoddam esset. Cuiusmodi naturam diuiduam compositamq; Deo ascribere, esset idolum proprij cordis figmentum colere. Quam ratione neq; incorporeus esset Deus. Siquidem corporeum ab incorporeo ratione substantiae suae sola illa materia formaeq; coalitione secer- ni constet.

Num & patres Deum immateriatum esse docent?

Quidni? Athanasius enim in decretis Nicenae Synodi contra haeresin Arianam ait: Homo ex materia eaq; patibili creatus est. Deus contra immateriatus, incorporeus existit.

Basilius epistola 141. Numerus est quantitatis. Quantitas autem corporali natura coniuncta est. Numerus enim corporea est natura. Corporum autem opificem Dominum nostrum esse credimus. Quapropter etiam numerus omnis illa significat, quibus materialem & circumscriptam naturam habere
D 2 datum.

datum est. Vnitas autem simplicis ac incomprehensibilis essentie significatiua est. Qui igitur numerum aut creaturam confitetur filium Dei, aut Spiritū sanctum: non animaduertit materialē & circumscriptā naturam se inducere. Damascenus libr. 2. orthodoxe fidei cap. 3. Angelus incorporeus & immaterialis dicitur quantum ad nos. Nam omne ad Deum collatum (qui solus incorporealis est) crassum & materiale comperitur. Sola enim verē immaterialis & incorporea diuinitas. Idem lib. 1. orthodoxe fidei ca. 14. Deus igitur immaterialis existens & incircumscriptus, in loco non est. Idem in sua dialectica repetit, cap. 65.

Quoniā verò multitudo sequitur materiam: in Deitate autem est multitudo, videlicet Trinitas: nonne materialis constituenda fuerit Deitatis natura?

Ex materia concretionē resultat essentie multiplicatio. In Deitate verò nulla est essentie multiplicatio. Vnam quippe in tribus personis

sonis indiuisam simplicissimamq; numero 8-
 oia Dei agnoscimus & adoramus. Ergò nul-
 lus sic materiae locus est. Quod verò attinet
 personarum pluritatem, nequaquam ea ex
 aliqua confinitate materiae oritur, sed ex ab-
 solutissima perfectione vnius simplicissime
 Deitatis. Quae cum sit ex perfectione sua na-
 turali bonum sui ipsius communicatum: so-
 litudinem non patitur. Sed Pater, prima per-
 sona, plenitudine sua ad gignendum consub-
 stantialem filium se profert, cui Deitatem &
 vitam suam aeternaliter communicet, Ioannis
 5. Similiter pater & filius communi quodam
 actu vnum coeternum sibi & consubstantia-
 lem Spiritum ineffabiliter spirant, intra vnius
 eiusdemq; Deitatis ambitum. In cuius (Spiri-
 tus sancti) persona terminatur illa producen-
 darum personarum ratio. Ita vt Spiritus san-
 ctus vnà cum ceteris personis non producat
 personam aliam intra Deitatem: sed extra
 suam 8 oia ad rerum creationem se proferat.
 Hoc autem nihil derogare perfectioni Spiri-
 tus sancti, quod nullam aliam personam pro-
 ducit, suo loco satis ostendemus.

Vnde probas, Deum esse essentiam
æternam?

Perspicua sunt æternitatis Dei testimonia, Psal. 90. Antequam montes essent, antequam fundaretur terra: tu, Deus, ab æterno es in æternum. Vbi simul descriptio æternitatis legitur, obseruatu digna, quod mille anni sint apud Dominum, ut dies iam præterlapsus: ad indicandum, quod nulla sint apud Deum interualla temporum, coram quo omnium seculorum tempora velut vnum quoddam ἀδελφείῃ se habēt. Si enim in æternitate illa Dei contingeret esse αἰῶνες annorum, mensium, dierum, horarum, temporum: sine controuersia sequeretur, Deum indies quadam annorum, mensium & dierum accessione euadere seniore: cū tamen nec dies nec anni ipsius vel crescant vel decrescant aut deficiant, Psal. 102. Nulla quippe apud eum vel mutatio vel conuersionis obumbratio. Proinde nec ei est vel futurum vel præteritum quicquam, sed præsentia vniuersa sine ullis temporum interuallis.

Cūm

Cùm in definitione dicis, esse Deum essentiam infinitam: quomodo id accipiam?

Non quòd Deus sit in finita mole quantus sine magnus, aut in infinitas partes sic diuiduus, ut nullibi sit totus. Qui, Spiritus cùm sit, partem extra partem non habet. Ideoq; in minutissimare non minus tota adest ipsius essentia, quàm in toto vniuerso (magnus enim est sine quantitate & sine mole) sed infinitus ex sacrarum literarum definitione dicitur, quia cæli cælorum ipsum non capiunt, ut ijs sit inclusus, quin extra eos etiam sit ac subsistat, quippe cuius essentia vi naturali sua nullibi inclusa est, nullibi etiam exclusa.

Cùm dicis Deum essentiam bonam, sapientem, iustam & omnipotentem: num hæc in Deo accidentia quædam sunt?

Si accidentia essent: Deus non esset Deus. Ideo enim solus ipse est Deus, quia non perficitur ab ullo alio diuerso: Ergo bonitas Dei non est aliud, quàm ipse DEVS: iustitia Dei non
D 4 aliud,

aliud, quàm Deus ipse. Hinc solus ipse bonus, solus sapiens, solus immortalitatem habens predicatur passim, quòd per naturam & essentiam hæc Deus sit potius, quàm accidentatione habeat. Atq; hæc est causa, quòd Deus solus mutabilis non est. Quia ipse per essentiam est ea, quæ de illo dicuntur: cùm contra Angeli & homines in sua bonitate sanctitateq; mutabiles extiterint; & bonitatem amittere potuerint, retentâ essentia: quòd hæc ab illa esset reuera quiddam diuersum, ut inistitiam amittere potuerint, essentia suæ integritate substantiali retenta: quod ex hominum & angelorum lapsu euidentis est.

Quid autem de actionibus Dei habendum? nōne sunt illæ
Accidentia?

Duplices sunt Dei actiones: quedam interna, quedam verò extrinseca. Internæ (veluti gignere, gigni & procedere) non accidentales actiones sunt, sed substantiales siue hypostaticæ, quæ ad ipsarummet ὡς ὁ αὐτῶν Deitatis perfectionem requiruntur. Vt, Gignere requiritur ad hypostaticum ESSE patris:

tris: Gigni, ad hypostaticum Esse filij: procedere, ad hypostaticum Esse spiritus sancti. Ideoq; sunt hæ actiones intrinsecæ non liberæ voluntatis, ut eas suspendere & intermittere possint personæ diuinæ: sed omnino ad absolutam necessitatem pertinent, ita ut Pater non possit non gignere Filium, &c. Sicut essentialia idiomata absolutæ necessitatis sunt, ut Deus non possit non esse iustus, non possit non esse sapiens, sanctus, &c. Vnde palam est, sicut sapientia, sanctitas, iustitia, in Deo accidentia non sunt, sed essentialia attributa: sic & actiones illas internas non esse accidentia, sed substantiales relationes ad ipsum ὑποστάσεων εἶναι personarum requiritas. Et cum aliàs in Natura inter essentialē & accidentialem tertium dari nequeat: in hoc tamen arcano tertium occurrit, nempe hypostasis & hypostatica relatio: quæ nec absolute idem est quod essentia (alias sicut tres hypostases sunt, ita quoq; tres essent & οὐσίαι) sed nec tamen accidens est hypostasis & hypostatica eius actio, sed substantialis quidam character essentiæ Deitatis.

Actiões porrò extrinsecæ illæ, quibus ad extra progreditur DEVS, cuiusmodi sunt creare, sustentare, viuificare, &c. ut sunt non absolutæ necessitatis (siquidem Deus, etiam antequam crearet mundū, fuit Deus & mansisset Deus, si maximè mundum non condidisset) sic Dei accidentia nequaquam sunt appellande. Non enim insunt Deo, ut accidentia subiectis: sed potius proficiscuntur à Deo ut effectus à causā. Proinde suorum operum & actionum subiectum non est Deus, sed id potius, in quo illæ efficiuntur. Adhæc ipsæ hæ actiones non ita proueniunt à Deo, sicut humane actiones ab homine, aut naturales ἐνέργειαι à suis efficientibus Naturalibus. Nam & voluntaria & Naturalia efficiuntur in Naturā suis vel habitibus vel qualitatibus terminantur, quibus ad huiusmodi producendas actiones habilia sint. Deus autem non mediante vel habitu vel qualitate aliqua inherente, sed immediatè sua essentiali virtute, quæ cum ipsius ὁμοῖα conuertitur, actiones illas efficit. Perspicuum igitur est, in Deo nulla prorsus considerari accidentia, qui nihil aliud est, quàm purissima simplicissimaq;

plicissimaq; & sola, ideoq; ab Essentia simplicitate Iehoua dictus.

At quomodo in illum non cadant Accidentia, cùm affectus illi tribuat scriptura, putà quòd pœnitere dicitur, quòd hominem fecerit, Gen. 6. pœnitere item mali, quod cogitauit inducere super Neuitas?

Non tribuit scriptura Deo pœnitentiam talem, quæ vel errorẽ iudicij præsupponat, vel cum quadam affectuum perturbatione coniuncta sit. Deus enim, quia omniscius est, errare iudicio vel imprudentia labi non potest: & cùm sit absolute beatus, atque in sua beatitudinis statu ἀκίνητος, commotio quadam vel affectuum perturbatio in eum non competit. Sed αἰθρῶν παρθῆς hæc de Deo pronunciat scriptura, hominum more loquens, & ad infirmitatem captus nostri se attemperans. Quemadmodum enim de figulo affirmatur, quod formati operis sui illum pœniteat, quando id rursus in informem massam redigit, aut prorsus conterit: sic quando Deus opus à se con-

*se conditum rursum demolitur, videtur illum
pænitere, quòd opus id fabrefecerit. Quam-
obrem pænitentiae vox ex immutabili Na-
turâ Dei aestimata effectum significat affe-
ctus voce designatum. Nam dum effectum seu
re ipsa nimirum pœna, declarat peccata ho-
minum suae Naturæ esse contraria (sine ullo
tamen affectuum strepitu, licet non sine sum-
ma displicentia) tùm figuratè dicitur dolere
seu pænitere, quòd hominem fecerit. Sic quo-
que cùm scribitur pænitere mali, quod locu-
tus fuerat de Nineuitis: pænitentiae vox non
ad immutabilem Dei Naturam referenda
est, sed ad opera quæ facit, idq; respectu ipso-
rummet Nineuitarum. Etenim quia prius
minatus fuerat Dominus euersionem urbis
illorum, ac nihilominus deinde illi parcit: vi-
detur in sua voluntate consilioq; mutatus:
cùm tamen non ipse, sed Nineuite mutati
sint: Deus autem in sua voluntate immuta-
bilis permaneat. Siquidem hæc Dei immuta-
bilis voluntas est, quòd Nineue, si non aga-
tur pænitentia, interire debeat. Sicut vicif-
sim hæc ipsius clemens atq; itidem immuta-
bilis*

bilis voluntas est, si respiscant, quòd perire non debeant N inuita. Ita mutatio non accidit ex parte Dei, qui est ἀμετέμελντος, qui nec mutatur, nec, propriè loquendo, ipsum vllius rei poenitet, 1. Sam. 15. sed ex parte N inuitarum.

Quid autem de ira Dei respondes
& misericordia?

Neg, his vocibus subitanea quedam commotio, quæ hominum more in Deo fiat, denotatur. Sed ira appellatione venit immutabilis ipsius displicentia, qua perpetuò auersatur & peccatum, & propter peccatum ipsam quoque personam, nisi fiat reconciliatio. Misericordia eius pariter nō aliquem subitaneum affectum indicat, qualis in hominum animis existit, sed eternam, constantem, omniumq; humanorum affectuum planè vacuam bonitatem atq; clementiam.

Cùm dicis omnipotentem : An putas
vniuersa illū posse sine vlla prorsus exceptione?

Omnia, quæ natura ipsius non sunt aduersa &

sa & inimica. Cuius rei memoratu & obseruatu digna extant testimonia, Iob. 9. Esa. 40. Et Ier. 32. dicitur, Deo nihil esse impossibile. Quod Gabriel ex Ieremia videtur mutuatus, dicens, coram Deo non esse impossibile omne verbum. Sic Zacharia 8. legitur: Si hoc impossibile videatur coram oculis populi huius: num ideo etiam impossibile sit in oculis Domini? Et deniq; Ephes. 3. scribit Apostolus, Deum posse facere cumulate ultra omne, quod vel petimus vel cogitamus.

Quorsum spectat restrictio, qua potentia Dei subijcis ea, quæ naturæ ipsius non repugnant?

Quia quæ pugnant cum ipsius natura, nec facit, nec facere adeo potest. Vt: Deus non potest peccare, non potest mentiri, Tit. 1. non potest esse infirmus, non potest mori: Et quidem hæc non posse est non infirmitatis, sed potius summæ perfectionis atq; potentia. Quãdoquidem si vel infirmari, vel mori, vel peccare, vel mentiri, vel alia suæ naturæ aduersa posset: iam non esset Deus, & proinde nec omnipotens esset.

Mitto

Mitto hæc. Sunt autem, qui inter impossibilia Deo referant etiam, vt humanam Christi naturam per se circumscriptam faciat personaliter esse incircumscriptam?

Antequam tibi ad hoc respondeam, euoluenda prius est homonymia τὸ ἀπεριγράπτu seu incircumscripti. Circumscriptio enim dicitur vel loci forinsecus ambientis respectu, vel ratione propriæ finitionis. Humana Christi natura eo respectu, quo in λόγῳ non localiter aut naturaliter, sed personaliter, & supra omnem naturæ seriem ineffabiliter subsistit, non est loco circumscripta. Neq; enim vniōne personali est assumpta in locum, sed in λόγον. Idcirco non locus, sed λόγος diuina hypostasis est personalis illius assumptionis terminus. Manet autem nihilominus naturæ suæ terminis atq; finibus circumscripta semper, & in ipsa maiestate omnipresentiæ per essentiam finita tantum manet: nec fit unquam, vt reddatur infinita, vel nullis suæ naturæ terminis circumscripta: etiamsi forinsecus ambiente loco non circumscribatur in λόγῳ & in dextra

in dextra Dei. Proinde naturæ suæ finibus circumscribi seu finitum esse, & deinde Loco non circumscribi, sed loca omnia transcendere, contradictoria nequaquam sunt: cum secundum diuersissima accipiantur. Sicut neque naturæ terminis esse finitum, & nihilominus in dextra Dei implere omnia, pro contradicentibus habentur. Quandoquidem essentialiter infinitum esse, & personaliter omnipræsens esse, termini conuertibiles non sunt. Humanitati quippe saluatoris ad obtinendam hanc omnipræsentiae maiestatem nulla opus est diductio in infinitum, cum diductio seu diffusio illa tantum regnet, ubi localitas dominatur. Qua sublata, etiam diffusionis naturæ humane de loco uno in alterum phantasia protinus desinit & euanescit.

Præterea ex nostro ingenio fas non est statuere, quid pro contradictione in Theologia habendum sit, quid secus. Nec definire potest aut debet humana ratio, quid quantumque possit Deus, ne implicetur aliqua contradictio, vel quid Naturæ ipsius sit aduersum & oppositum. Aliàs momento euertemus

remus omnia mysteria regni Dei. Quis enim locus erit Trinitatis articulo, si ex nostro arbitratu comminisci liceat contradictiones? Resurrectionis item articulus quomodo constabit? Siquidem ne angeli quidem cælorum conciliare possunt, quo pacto sine contradictione fieri queat, ut si (quod haud raro usque venit) corpus alicuius hominis laceretur à bestiis, & in illarum carnem atq; sanguinem conuertatur, ac nihilominus hæc bestiarum caro non resurgat, resurgat tamen nihilominus corpus istius hominis, quod in bestiarum carnem sanguinemq; naturali conuersione mutatum erat. Adhæc si quæ coram nobis apparent conciliata impossibilia, protinus coram Deo etiam impossibilia, & naturæ ipsius aduersa putanda essent, eò quod contradicentia non velit neg. faciat: nunquam pater ille fidelium Abrahamus, cum iuberetur offerre filium suum, potuisset contra spem sub spe confidere, futurum ut ex Isaaco, quem iam iam deberet iugulare, prodiret reges & populi, iuxta promissionem Dei, siquidem nulla adhuc soboles ex Isaaco esset in rerum natura. Proinde est hic merus incredulitatis humanae prætex-

E tus,

tus, quod ad hæc pietatis mysteria concellenda
torquetur regula de contradicentibus, & hu-
mana ratio ex suo quodam libitu definire au-
det, quæ sint Deo aduersa & proinde contra-
dicentia, videlicet quæ ipsa ratio ex suo iudi-
cio pro talibus habuerit. Ideoq; etiam omni-
potenti Deo conciliatu impossibilia censet, es-
se naturæ finibus circumscriptum seu fini-
tum, & nihilominus à λόγῳ, cui ἀδιαχώτως
unita est caro, nullibi abesse, nullibi distare:
sed in hypostasi ipsius, adeoq; in omni præsen-
tia solio dextraq; Dei transcendere & im-
plere omnia.

Dixisti in descriptione Dei, esse
vnum Deum, vnde id
probas?

Testimonia S. sancti extant in sacris lite-
ris penè innumera, ut quod Exodi 20. dicitur:
Non habebis Deos alienos coram me. Deut-
6. Audi Israël: Dominus Deus tuus Iehoua
vnus est, Esa. 41. 42. 43. 44. & sequentibus
capitibus multoties repetitur: Ego Iehoua, &
extra me non est alius. Marc. 12. Vnus est
Deus, & non est alius præter eum. Quod re-
sponsum

sponsum legisperiti collaudat Christus. Sic 1. Cor. 8. Scimus quòd idolum nihil sit in mundo, & quòd nullus sic Deus alius, præter unum, quamuis enim sunt qui dicantur dii, siue in cælo siue in terra, sicut sunt dii multi & domini multi nobis tamen unus est Deus. Consimilia testimonia extant Gal. 3. 1. Timoth. 2. Iacobi 2.

Fortassis pater, filius, & Spiritus sanctus
unus dicuntur Deus. sicut diuersi ho-
mines indiuidui vnus specie
dicuntur homo?

Minimè: Nam (verbi gratia) Iohannes & Paulus dicuntur quidem vnum specie. At verò vnus homo dicuntur nunquam: Sicut quidem pater, filius & Spiritus sanctus expresse vnus dicuntur Deus. Adde quòd speciei conceptus ille logicum est vniuersa, rebus tantum propter intellectum competens, & unitas ista accidit rebus à mente, Deus autem reuelat se nobis, non quoad à mente hominis ei quippiam accidit: sed quemadmodum seipso est. Præterea scripturæ testimonia modo producta luculenter arguunt, Deum 3. & numero

E 2 vnus

unum esse. Siquidem Moses dicens: Audi
 Israël, Deus tuus Iehoua unus est, idem ait, ac
 si diceret: Deus tuus essentia unus est. Siqui-
 dem Iehoua vox ipsam purissimam Dei essen-
 tiam exprimit. Et Paulus unitatem Dei veri
 multitudini Deorum gentilium opponit, 1.
 Corinth. 8. ut hac antithesi luculenter osten-
 dat, se unum numero Deum agnoscere & con-
 fiteri. Quod etiam unus ille Deus, qui apud E-
 saiam loquitur, aperte ostendit, quoties ait,
 extra se non esse ullū alium. Deniq; cum Deus
 sit summum & simplicissimum principium:
 summa etiam unitas (non accidentalis à mē-
 te) sed essentialis ei competat necesse est. Aliàs
 enim nec pater omnipotēs esset aut infinitus,
 nec filius, nec Spiritus sanctus, siquidem patri
 deesset filij potentia, & viciſſim. Neq; omnia
 tria simul iuncta constituerent quoddam in-
 finitum: si ipsa per se finita essent. Quando-
 quidem infinitum ex finitis nequit constitui.

Ex necessitate igitur absoluta unum
 duntaxat est essentialē omnipo-
 tens & infinitum.

Proba,

Proba, quòd in vna illa simplici Deitate
plures sint, quàm vna,
personæ?

*Hoc mysterium in veteri & nouo Testa-
mento reuelauit Dominus. Atq; hoc testan-
tur vniuersa ea dicta, quibus Deus אלהים
hoc est, Dij, in plurali numero nuncupatur.*

Antequam progrediaris ad enumeran-
da cætera testimonia: respondent Iudæi
ad illud אלהי vel ideo sic loqui scriptu-
ram, quia vox Hebræa singulari nume-
ro destituatur, vel quia dignitatis causa
placeat Deo sic de se loqui, mo-
re Magnatum?

*Vtrumq; cauillum putidum est. Nam nisi
Trinitatis mysterium subindicaretur: nonne
posset Spiritus sanctus uti alijs singularis nu-
meri vocibus, ut אלהי Adonai, &c.
Adhæc si ut vna essentia, sic vna tantum
persona esset in Deitate: nonne vocibus eius-
modi pluralis numeri daretur idolatriæ occa-
sio, quasi multi essent Dij? ideoq; non est vlla
causa alia vocis Elohim de Deo usurpata,
quàm personarum in ipso pluralitas.*

E 3 Magna-

Magnates quod attinet: respondemus, &c. hos quidem in omnibus linguis de se in numero plurali loqui solitos. Et si quando faciunt, faciunt sane sui honoris amplificandi gratia, quia inter homines præstantior est multitudo hominum, quàm unus solitarius homo. At verò si una tantum persona foret in Deo, ut essentia una tantum est: nonne magis ex Dei honore esset de se loqui, qualis est, quàm huiusmodi ~~χρηστικῶν~~ stultorum hominum indigentiam imitari: præsertim cum aliquin essentia unitatem summæ sibi laudi ducat, eamq; ad extollendam suam maiestatem passim apud Esaïam inculcet: nedum ut pluralis numerus quicquam possit Deo authoritatis conciliare, ni id, de quo dicimus, mysterium Trinitatis ei subesset.

Perge igitur Trinitatem personarum ex veteri Testamento euincere?

Patet illa ex historia creationis mundi: ubi omnium personarum Deitatis expressa sit mentio, Dei patris quidem, quòd is dicendo seu verbo suo cõdat omnia. Deinde illud ipsum

DICE-

DICERE seu sermo (non in aërem euanes-
cens, sed seipso subsistens) secundam perso-
nam Deitatis exprimit, λόγον, per quē omnia
conduntur. Tertio Spiritus domini itidem
exprimitur, qui scribitur uniuersam illam
aqueam molem primò conditam fouisse &
sustentasse.

Quid si per illud dicere non substantia-
le uerbum, sed Dei siue nutus,
siue voluntas intel-
ligatur?

Porro nobis est ipsius Spiritus sancti ex-
plicatio. Qui ex historia creationis mundi
Deitatem Christi asserturus, perspicuè Chri-
stum λόγον illum fuisse interpretatur, per
quem uniuersa sint condita, Ioan. 1. Proinde
per λόγον Dei Filius intelligitur: quemadmo-
dum etiam per Spiritum agitantem aquas
non uentus, sed substantialis Dei Spiritus
procedens ab eo notatur. Cuius rei indubium
interpretem habemus Prophetam Dauidem,
qui testimoniū Mosaicum de Spiritu ORIS
IEHOVAE exponit, dicens: Verbo Iehouae
caeli firmati sunt, & Spiritu oris eius omnis
exercitus eorum.

E 4 Proinde

Proinde & hoc Psalmistæ testimonium ad asserendum Trinitatis mysterium supra modum est luculentum. Nam & Iehoua Pater introducitur, & verbum eius Filius, & Spiritus sanctus, tanquā oris ipsius spiraculum.

Habēsne ex veteri Testamento plura testimonia Trinitatis personarum?

Quidni habeam? Nōnne enim, cūm dicit Dominus in plurali numero: FACIAMVS hominē ad imaginem NOSTRAM: hac luce clarius inde personarum emergit in Deitate pluralitas? Neg, enim angelos alloquitur, ut creationis hominis opus cum illis participet, dicendo: Faciamus, &c. qui apud Esaiam disertissimè profitetur, se hoc opus creationis sibi reservare soli. Et quæ supra de loquendi modo, quo Magnates utuntur, obiecta sunt, ibidem sunt refutata. Præterea, Gen. 19. pluissē scribitur, יהוה מאת יהוה Dominus à Domino super Sodomam & Gomorrhā sulphur & ignem. Vbi aut ociosissimam ταυτολογίαν verbis Prophetæ inesse dixeris, quod absit: aut duas distinctas personas notari

notari fatendum fuerit: cum duos ratione essentialis Iehouas agnoscere religio vetet. Et hoc quidem testimonium eius ponderis est, ut Iudei non inueniant, quo id eludant. Quin & haec non sunt contemnenda, sed in arce memoriae locanda, cum non solum vox pluralis (Elohim) ponitur: verum etiam vel epitheta vel verba pluralis numeri, adijciuntur quae cunctis personarum in Deo pluralitatem designant. Vt Genes. 35. Vocauit locum Bethel, quoniam ibi reuelati sunt ad eum **אלהי** **דij**. Deut. 5. Quae fuit unquam caro, quae audiuit verba Deorum viuentium, Iehouae Dei nostri? Iosue 24. Non potestis seruire Iehouae **אליהם קרשי** quoniam dij sancti. Et Malachiae 1. ait Dominus: Si ego sum **ארונים** (hoc est, Domini, in plurali numero) ubi timor meus? Huc quoque referuntur dicta, quibus Deus de Deo loqui introducit, veluti, quod Exod. 34. scriptum legitur: praedicauit Iehoua in nomine Iehouae: Et quod apud Oseam dicit ipse Iehoua, se velle misereri Iude, & saluare eum in Iehoua Deo suo. Et Zachariae 2. Hic loquitur ipse illa, & erunt MIHI in populum, & habitabunt in Iehoua,

E 5 bo in

Et se mis-
sum ait à
Jehoua.

bo in medio tui: & scies, quia Dominus exer-
cituum misit me ad te. Consimilis extat locus
totam Trinitatē complectens, Esa. 48. Vbi fi-
lium Dei Propheta sic introducit loquentem:
A principio non in abscondito locutus sum:
à tempore, quo fuit ipsa (prophetia) ibi eram.
Et nunc Dominus Iehoua misit me & Spiri-
tus eius. Similiter *תשיבנו* illud: Sanctus,
sanctus, sanctus Dominus Deus exercituum.
Quod ipsi quoq; Hebræorum Rabbini sic sunt
interpretati: sanctus pater, sanctus filius,
sanctus Spiritus sanctus. Et de patre quidem
id sonare, nullus omnium negauit unquam.
Ad filium autem id ipsum accommodat Eu-
angelista Ioannes 12. Ad Spiritum sanctum
deniq; Paulus, Actor. 28.

Quæ sunt præcipua testimonia Trinita-
tis in nouo Testamento?

Primò incarnatio mediæ personæ testimo-
nium est omni exceptione maius, & patefa-
ctio Trinitatis omnium illustrissima, dum
nimirum se distinctè una persona ex tribus
per incarnationem reuelauit. Hoc ipso enim
suis personis (vnâ incarnatâ, cæteris non in-
carnatis)

carnatis) distincta sistitur & cognoscitur
 adoranda Trinitas. Quamobrem etiam in
 nouo Testamento opus fuit patefactione Tri-
 nitatis, propter missionem vnius persone in
 carnem: ut constaret, quae persona facta esset
 homo, quae vero non. Deinde patet etiam rea-
 lis personarum in Trinitate distinctio, quia &
 patrem à filio & Spiritum sanctum ab utroq;
 distinctum, adeoq; ALIVM esse saluator in
 Euangelio multoties pronunciat. Vt: Si testi-
 monium perhiberem de me ipso, testimonium
 meum non esset verum. ALIVS est, qui te-
 stimonium perhibet de me. Sic Ioannis 14. Ro-
 gabo patrem, & ALIVM consolatorem da-
 bit vobis. Sic frequenter in Euangelio Chri-
 stus filius Dei se à patre discernit, subinde ad-
 mittentis patris auctoritatem (quae ipsis quoq;
 Iudaeis debebat esse sacrosancta) prouocans:
 eaq; prouocatione se à patre liquidissimè dis-
 cernens. Cuiusmodi sunt haec: Non quero vo-
 luntatem meam, sed eius, qui me misit, Ioan-
 nis 5. Item doctrina mea non est mea, sed eius
 qui misit me, Ioannis 7. Similiter: si ego gla-
 rifico me, gloria mea nihil est. Est pater
 meus, qui me glorificat, Ioan. 8. Vbi alius etiam
 locus

locus valde memorabilis est, non solum pro
 astruenda personarum pluralitate, verum et-
 iam pro reali earundem distinctione: Cum sic
 ait: Quin & in lege vestra scriptum est, quod
 duorum hominum testimonium verum est.
 Ego sum, qui testimonium fero de me ipso, &
 testimonium fert, qui misit me, Pater. Vbi
 ostendit, cum in humanis duorum hominum
 testimonium verum statuatur: multo magis
 duarum in Deitate personarum testimonium
 non posse reprobari. Accedunt huc testimonia
 & documenta reuelationum alia, quibus san-
 ctissima Trinitas se patefecit, ut quod bap-
 tizari iubemur in nomine patris, & filij, & Spi-
 ritus sancti. Et quod in Baptismo Christi tota
 Trinitas se sub distinctis personis reuelauit.
 Quemadmodum etiam in scriptis Apostolo-
 rum multoties omnium trium personarum fit
 mentio, Rom. 1. & 8. Similiter undecimo capite,
 ubi dicitur: quoniam ex illo, per illum, & in il-
 lum sunt omnia. Sic 1. Cor. 6. Gal. 4. & 1. Ioan. 5.

Quæ sunt illæ personæ Trinitatis?

Pater, filius seu λόγος, & Spiritus sanctus.
 Sic enim nominantur passim. Vt Psalm. 33.
 Matth. 3. & 28. Ioannis 14. 1. Ioannis 5.

Sunt

Sunt'ne hæ tres personæ quiddam ab ipsa
communi Deitate diuersum?

*Inter se quidem personæ realiter differunt.
Siquidem pater non est filius: filius non est pa-
ter: & Spiritus sanctus nec pater nec filius est.*

*A cõmuni verò Deitate personæ simuliun-
ctæ nihil quicquam differunt, nec re nec ra-
tione. Siquidem Deitas tota nihil est aliud,
quàm Pater, Filius & Spiritus sanctus: & e-
contra.*

*Deitas autẽ à patre singulatim, à filio sin-
gulatim, à Spiritu sancto singulatim, tantum
ratione differt, non re ipsa.*

Quomodo verò nõ re ipsa differat, cùm
parria proprietates sit incommunicabilis,
essentia verò seu natura patris com-
municabilis sit filio & spiri-
tui sancto?

*Non constituitur hinc vel reale vel essen-
tiale discrimen, sed rationale tantum. Quan-
do enim pater generat: Deus ipse generat, imò
ipsa Deitas, sed quatenus hypostaticè termina-
tur. Neg. hic quicquam cogitamus diuersum
reuera. Vt enim in Trinitate omnis respectus
alicuius*

alicuius quarti remouendus est, quod non sit ipsamet ad numerum Trinitas: sic in singulis personis remouendus est respectus alicuius secundi, quod non sit illa ipsa persona. Ergo quod in Deitate pater gignit, id habet, quâ pater est. Quod autem non simpliciter filium, sed DEVM filium gignit: facit id, quâ DEVS pater est. Solus enim is pater, qui naturâ Deus est, potest filium naturâ Deum gignere. Solus OMNIPOTENS pater potest OMNIPOTENTEM filium, atq; sic sibi ὁμοῦσιον, & imaginem sui generare, & generando Deitatem illi suam communicare: ita tamen, ut propter immaterialitatem ὁμοῦσιος filius intra ὁμοῦσιον Patris maneat, & tantum ab eo, ut genitum à gignente differat.

Sed potestne quælibet persona esse quiddam perfectissimum?

Quidni? Quauis enim persona totâ à διαι-
 πετον Deitatem ὁμοῦσιος participat, seu potius
 est simplicissimè tota illa Deitas: nec eius par-
 tem aliquam capit. Sed eadem illa plenissima
 Deitate pater est Deus, qua filius, qua & Spi-
 ritus sanctus. Neg. omnes tres personæ simul
 iunctæ,

iuncta, plus habent Deitatis, quàm vel pater in se consideratus, vel filius, vel Spiritus sanctus.

Quomodo definis Patrem?

Pater est prima persona Trinitatis, fons & origo eorum, quæ sunt intra & extra Deitatem. Qui gignit filium ὁμοῦσιον, imaginem & characterem sui: qui etiam una cum filio spirat omnipotentem & consubstantialē Spiritum.

Quid est filius?

Est persona Trinitatis secunda à patre iam inde ab æterno genita; λόγος & videlicet: character & imago substantiæ paternæ: ideoq; patri consubstantialis. Qui una cum patre, uno quodam cōmuni actu, æternum Spiritum producit. Per quem filium siue λόγος sunt omnia: qui etiā in plenitudine temporis humanā naturam in unitatem suæ illius singularissimæ personæ assumpsit, & incarnatus est, ut nos operæ redemptionis æternū bearet.

Quid est Spiritus sanctus?

Tertia persona Trinitatis, à patre filioq;
ineffa-

ineffabiliter procedens, tanquam utriusque commune spiraculum.

Ut de patre primò agamus: num eodem illo actu, quo filium gignit, producit etiam Spiritum sanctum?

Nequaquam. Non enim Spiritum sanctum gignendo producit, sed spirando. Filium autem non spirando, sed generando. Alias si idem planè esset productionis actus: tum Spiritus sanctus etiam esset filius: & filius etiam esset oris paterni spiraculū. Quorum utrumq, absurdū, & à catholica veritate alienum est.

An non autem personę producētes sunt digniores productis?

Tribuitur sanè Patri principatus originis, respectu ceterarum personarum: & filio respectu Spiritus sancti: quatenus in suis considerantur proprietatibus personalibus. Quatenus verò considerantur ratione essentiae & naturæ, maiestatis & potentiae: nulla hinc prorsus differentia, nulla se offert inæqualitas, sed eadem illa potentia, quā pater Deus est, est & filius

filius Deus, est & Spiritus sanctus Deus: & quidem eodem planè essentiali modo, per naturam: nequaquam verò per gratiam. Filius enim non minus est aternus ille Deus naturaliter omnipotens, quàm pater est. Et Spiritus sanctus non minus est ratione & oia, aternus ille Deus, quàm pater & filius.

De patris Deitate nihil haëtenus dubitatum: quomodo verò probas æternā Deitatem filij?

Varijs modis illa probatur: Et primò quidem, quòd Iehoua dicitur in scripturis. Vt videre est Ieremiæ 23. Vbi de germine Dauidis, hoc est, de Messia expressè dicitur: Et hoc est nomen, quo vocabunt eum: Iehoua Zidkenu.

Sed obtendunt infideles: etiam altari, exod. 17. datum hoc nomen: Iehoua Nissi. Et altare extructum à Gedeone appellatum: Iehoua Schalon, hoc est, Dominus pacis. Sicut autem ex his non liceat Deitatem altari vel Mosis vel Gedeonis asserere: ita nec Christo ex prophetico Ieremiæ testimonio?

Longè alia est ratio, quando rebus inanimatis

F

matis

matis hoc nomen quodam alio adiuncto limitatum apponitur, alia verò quando viuenti personæ, Mesſiæ videlicet, id tribuitur. In locis scripturæ modo productis per se planum & cuius obuium est, Iehouæ vocem non directè respicere altare vel Moſis vel Gedconis: sed ipsam Dominum, cuius altare symbolum sit, & beneficij præstiti memoriale. In testimonio autem de Mesſia Ieremias acquieſcit in ipsa persona Mesſiæ, & ad hunc elogium illud Iehouæ directè refert. Idq; ipsum ostendit assignatum ibi epithetor: Iuſtitia noſtra. Siquidem cum Deus aliàs absolute sit iuſtitia: Ieremias hîc de NOSTRA iuſtitia differens, quaſi indice digito Mesſiam nobis monſtrat, qui ſolus eſt noſtra iuſtitia. Eſa. 53. ſcilicet factus nobis à patre iuſtitia, & ſapientia, ſanctificatio & redemptio: vt Paulus illud Zidkenu interpretatur, & ad Chriſtum refert, I. Corinth. I.

Quid verò ad illud respondes, quod Ezech. 48. dicitur: Hoc erit nomen ciuitatis: Iehoua ibi?

Ex adiecta vocula (IBI) ſatis euidentis eſt, prophetam hoc duntaxat velle, quòd ciuitas illa, noua

la, noua Ierosolyma, sit Dei Iehouæ habitaculum, quodq; Iehoua ibi habitat. Proinde & hic nomē Iehouæ nō ipsi ciuitati tribuitur: Sed per particulam, IBI, ad ipsummet Dominū gratia & benedictione sua illic habitantem reducitur.

Num & alibi Christo nomen Iehouæ tribuitur?

Quidni? Christus enim est ille Iehoua, qui à Iehoua pluit sulphur & ignem super Sodomam & Gomorrhā. Sic quando Moyses Iehouam à patribus in deserto tentatū refert, atq; hunc à patribus tentatum Iehouam, Paulus I. Cor. 10. ipsummet Christum esse declarat, quidni adorandum illud nomen Iehouæ, Christo aperte tribuitur? Sic Dauid Christum nominat Iehouam, cum eum, qui in altum ascendit, & dat dona hominibus, aliquoties, Psal. 68. hoc magno Dei nomine ornat, & Iehouā appellat, & Paulus id vaticinium ad Christum eiusq; in cælos ascensum refert, Ephes. 4. Sic Esaias Iehouam regem exercituum vocat Christum, cum videt gloriam eius & loquitur de eo: iuxta authenticam allegationem & explicationem Euangelistæ Iohannis capite 12. Idem Prophe-

F 2 ta Ie-

ta Iehouam nominat Christum saluatorem nostrum, cum illum sic introducit loquentem: in memetipso iuravi, dicit Iehoua: mihi sese flectat omne genu, & omnis lingua confitebitur mihi. Id quod dilucidissima exegesi Paulus ad Christum duobus in locis transfert. Rom. 14. & Philip. 2. Et rursus quando Esaias Prophetam Iehouam ait affirmare: Ego sum, ego sum, qui deleo peccata tua propter me, & iniquitatum tuarum non recordabor: Nonne Christo Iehouæ nomen adscribit? Iuxta hanc infallibilem consequentiam: propter solum Iehouam delentur peccata, Esaias teste. At verò delentur illa propter solum Christum. Ergo Christus est ille Iehoua, qui hoc apud Esaiam loquitur. Oseas etiam vocat Iehouam, quando scribit; Dominum miserturum domui Iuda in Iehoua Deo ipsius. Palam autem est, Deum in solo Christo misereri populi sui. Ergo Christus est ille Iehoua propter quem se domui Iuda miserturum pollicetur Dominus. Zacharias quoque Christum Iehouæ nomine insignem introducit, cum Iehouā mitti scribit à Iehoua, cap. 2. & Iehouā ipsum vendi prædicit 30. argenteis ca. 11. Quin Iehouæ nomen toties Christo tribuitur,

tur, quoties id angelo loquenti Moſi vel Ge-
deoni, vel alijs Patriarchis ſe reuelanti tribui-
tur. Veluti Exod. 3. & Iud. 6. Et deniq; ubicunq;
Iehoua ſibi ſoli aliquid diuina maiestatis ven-
dicat, ac nihilominus ſcriptura id Dei filio ali-
bi aſſignat: toties filius Dei appellationi Iehoua
iſ in locis inſiſtus intelligitur. Vt quando
Moſes ait: Iehouam adorabis, & illi ſoli ſer. Dent. 6.
uies. Et quando frequentiffimè repetitur apud
Prophetas, Eſaiam in primis: Ego Iehoua, & Eſa. 43. &
non eſt alius præter me: Ego Iehoua faciens 44
omnia, creans cælos ſolus, ſtabiliens terram,
& nullus mecum: Ego Iehoua, & præter me
non eſt Saluator: Ego Iehoua ſcrutans renes Jer. 17.
& corda: Et innumera alia, ubi ſoli Iehoue
talía adſcribuntur, quæ ſcriptura clamat Chri-
ſto competere. Hæc, inquam, omnia demon-
ſtrant inſallibiliter, Chriſtum quoq; in huius-
modi testimonijs voce Iehouæ includi, & pro-
inde verum Deum eſſe. Quandoquidem hoc
nomen tetragrammatũ Dei nulli alteri con-
uenit, quàm ſoli & unico vero Deo: iuxta ma-
niſeſtiſſimam aſſertionem Dei ipſius, dicentis
apud Eſaiam: Ego Iehoua, hoc nomẽ meum, & Eſa. 42.
gloriam meam alteri non dabo.

Putas'ne etiam in noui Testamenti scriptis Christum vocari magno illo nomine?

Maximè. Et si enim vox græca, $\chi\omega\epsilon\iota\varsigma$, etiam alijs attribuitur: tamen cum adaptatur Christo, æquipollet id Iehouæ appellationi. Nam dum Paulus scribit, etiamsi multi dicantur domini, nobis tamen vnum esse Dominum, nempe Iesum Christum: euidenti consecutione hinc astruitur, $\chi\omega\epsilon\iota\varsigma$ vocem ibi coïncidere cum appellatione Iehouæ. Etenim si hoc non cōcederetur, sequeretur aperte, nobis Christianis non vnum, sed duos esse Dominos. Primò Iehouam illum Dominum. Deinde hunc quoq; dominū, quem Paulus hīc celebrat. Quoniam verò nobis Christianis non duos, sed vnum scribit esse Dominum: necessaria consecutione euincitur, Christum ibi prædicari ab Apostolo eum Dominum, quem scriptura Iehouam nominat. Deinde cum Christus prædicatur Dominus gloriæ, 1. Corinth. 2. ipse Dominus de cælo, 1. Corinth. 15. Dominus dominantium, Apoc. 19. semper ibi græca vox $\chi\omega\epsilon\iota\varsigma$ correspondet hebraico nomini tetragrammato Dei, Iehoua.

Num

Num verò etiam Deus expressè dicitur
in sacris literis?

Quidni? Nam Psal. 45. Christum sic alloquitur Spiritus sanctus: Solium tuum, ô Deus, in seculum seculi, virga directâ, virga regni tui. Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem. Propterea unxit te, Deus, Deus tuus, oleo latitiæ ultra consortes tuos. Ex quibus verbis epistola ad Hebræos Deitatem æternam Salvatoris Christi luculenter asseruit: Siquidem hîc Deus expresso nomine dicatur, quod angelis dictum sit nunquam. Sic Esaia nono appellatur אל גבור Deus fortis. Et 35. capite, cùm de adventu Messie differit propheta, ait: Deus ipse veniet, & saluabit vos. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum audient, &c. Quæ verba Christus discipulis Ioannis enarrans, Matth. 11. perspicuè ad se se transfert, ac se Deum illum esse edocet, qui venire, taliq; in cæcis, surdis & claudis sanandis, miracula operari debuerit. Porro in nouo Testamento Ioannes Christum Deum apertè nuncupat capite primo sui Euangelij: In principio erat λόγος & λόγος & erat apud Deum, & Deus erat ille λό-

Heb. i.

⁊ Thomas quoq³, Ioan. 20. Christum, Deum
⁊ Dominum suum profitetur. Et actor. 20. in-
quit Paulus: Attendite vobis ⁊ cuncto gregi,
in quo vos Spiritus sanctus posuit episcopos, ad
regendam ecclesiam Dei, quam acquisiuit san-
guine suo. Quod illustre est Deitatis Christi te-
stimonium. Siquidem nec Pater, nec S. sanctus
habet sanguinē: ideoq³ ad filium hoc in loco per-
tinet vox Dei. In primis autem irrefragabile
est, quod Rom. 9. legitur hisce verbis: Ex quibus
est Christus, quantum attinet ad carnem: qui
est in omnibus DEVS laudandus in secula,
AMEN. Quae sententia eò clarius aeterna Dei-
tatis laudem Christo transcribit, quòd cum
idem hic Apostolus expresse dicat alibi: Nobis
(Christianis) unus tantum est Deus: nihilo-
minus hìc Christum Deum illum in secula be-
nedictum diserta voce pronunciat. Nec mi-
nus perspicuum est, quòd in Epistola priore ad
Timotheum habet: Citra controuersiam ma-
gnum est pietatis mysterium: DEVS mani-
festatus in carne, iustificatus in Spiritu, visus
angelis, praedicatus gentibus, fides illi habita in
mundo, receptus in gloria. Vbi illud manife-
stari in carne, recipi in gloria, ⁊c. clarè demō-
strat,

strat, de filio sermonem institui, eundemque Deum Apostolico praconio celebrari. Ad Titum 2. scribit idem hoc vas electum: expectantes beatam illam spem & apparitionem glorie magni Dei & servatoris nostri Iesu Christi. Vbi similiter appellatio magni Dei in Christum confertur. Quod ex adiuncto attributo *ὁ θεὸς πατὴρ* liquidius etiam apparet. Denique, grauissimum quoque est Iohannis testimonium, 1. Epist. 5. ubi scribit: ut simus in vero, in filio eius Iesu Christo. Hic est verus Deus & vita aeterna.

Affirmat autem Christus ipse, patrem esse solum verum Deum: quomodo igitur Christus, qui non est Pater, erit verus Deus?

Sententia verborum Christi est, extra Deitatem patris, quam ipse filio & Spiritui sancto communicat, non esse ullum Deum querendum alium. Iam autem Filius non est extra Deitatem patris, quia est in patre, imò in sinu patris. Eoque minus ab hac maiestate secludi filius censendus fuerit, quod textus ille verborum apud Ioannem sic cohaeret, ut & Christum

F 5 includi

includi manifestè pateat. Dicit enim Saluator: ut cognoscant te solum verū Deum, & quem misisti Iesum Christū. Prætereā si dicto illo Salvatoris excluderetur à Deitate filius: quomodo constaret, quod Paulus scribit, Christum esse Deum super omnia benedictum in secula? quomodo item, quod Ioannes de filio Dei ait: Hic est verus Deus & vita æterna? Patet ergò hinc, exclusivam (solum) non opponi filio, ut nec Spiritui sancto, qui est intra Deitatem patris: sed ijs duntaxat, quæ extra Deitatem, naturam & essentiam patris sunt. Et quemadmodum Apostolus 1. Cor. 8. scribēs, nobis vnum esse Dominum, videlicet Iesum Christum, non excludit ab huius nominis maiestate patrem, sed ob essentiæ identitatem simul includit: ita pari prorsus ratione Christus prædicando patrem solum verum Deum, non excludit vel se vel Spiritum sanctum, sed eandem ob causam potius includit.

Quibus argumentis amplius declaratur diuina filij natura?

Ab unitate essentiæ cum patre: A proprietatibus ipsius hypostaticis, à proprietatibus essentiæ.

essentialibus, à cultu soli Deo proprio, attributis, operibus, & ab humanitatis quoq; ipsius glorificatione.

Quomodo ab vnitate essentiae cum patre?

Quisquis eiusdē est cum aeterno patre essentiae: is naturā Deus sit oportet. Filius siue λόγος est eiusdē cū patre essentiae. Ergo naturā Deus est. Minor ipsiusmet Saluatoris aperto testimonio liquet. Is enim Ioan. 10. Iudeis ait: Ego & pater vnum sumus. Hoc testimonium tam est euident, vt Iudei ipsi quantumuis aliās cecati animaduertant, Christum verbis hisce Deitatem suam asserere, dum & Deum patrem suum vocet, & se vnū cum illo esse liquido pronunciet. Propter haec enim verba conantur illū lapidare, quia, inquiunt, tu homo cum sis, facis te ipsum Deū. Et quidē Christus nequaquam hoc negat, quod Deitatis laudē sibi verbis illis (ego & pater vnum sumus) vendicārit: Sed potius id ipsum tuetur in sua apologia, dicens: Si non facio opera patris mei, nolite credere mihi. Sin verò facio, et si mihi nō credatis, operib. credite, vt cognoscatis & credatis, quod pater in me est.

me est, & ego in patre. Eandem consubstantia-
 litatem filij cum patre potentissimè confirmat
 sententia Christi, Ioan. 16. Omnia, quacūq; ha-
 bet pater, mea sunt. Ergo etiam patris essentia
 & Deitas est filij essentia & Deitas. Nihil
 enim quicquam excipit Christus, sed signifi-
 cantissima assertione, omnia, quaecūq; habet
 pater, sua esse declarat: hoc unico excepto, quòd
 ipse est pater, Christus autem filius. Hanc ve-
 ram esse verborum Christi explicationē con-
 textus apertè nos edocet, qui sic habet: Ille (Spi-
 ritus sanctus) me glorificabit, quia de meo acci-
 piet, & annuntiabit vobis. Omnia quaecūq;
 habet pater, mea sunt. Propterea dixi, quod de
 meo accipiet & annuntiabit vobis. Vbi de Dei-
 tatis mysterio tractari, & ratione huius arca-
 ni verba illa Christi (omnia, quaecūq; habet
 pater, mea sunt) esse intelligenda, certissimum
 est. Quemadmodum eandē unitatem & xoi-
 wón essentia Christus astringit, quando capite
 17. Ioannis ait: Mea omnia tua sunt, & tua
 mea sunt. Et quando scribitur, filius esse in sinu
 patris, quando in patre, & pater in filio: idq; ex
 operibus Deitati proprijs confirmatur: semper
 his dictis scriptura unitatē & q̄iā innuit, quòd
 videlicet

videlicet λόγος intra sinum essentia diuina patris sit & maneat, à patre nullare alia, quàm singulari sua hypostasi, differens. Quomodo etiam possent pater & filius vnum spirare communem spiritum, si non esset vna indiuisa & indistincta illorum essentia? Etenim si essentij essent separati: utique ex diuersis essentij suis diuersa etiam spirando producerent spiracula. Quod in aeternum conuelli aut refutari haud potest. Quia verò naturaliter vnū tantum spirant aeternum Spiritū, vna illorum sit natura & essentia necessum est.

His quæ dixisti, obtendunt Ariani, Christum Ioannis 17. etiam de discipulis suis vti huiusmodi phrasibus: vt omnes vnū sint: sicut tu pater in me, & et ego in te. Et mox: vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus. Quoniam verò discipuli non essentia, sed voluntate & consensu sint vnum, ideo inferunt, patrem & filium quoque non essentia, sed voluntatis consensu vnum esse?

*Ad hoc obiecctum Arianorum diligenter
atten-*

attendendum est, voculam (sicut) hic non aequalitatem rei designare, quasi nos eodem illo summo gradu infinite perfectionis possimus esse unum, quo pater & filius unum sunt: sed quandam significare analogiam, qualis quidem est inter Deum & patrem nostrum, & inter nos, tanquam filios ipsius, qui velut à longè ad imaginem ipsius conformamur, nunquam verò ad absolutam perfectionem unitatis, quæ inter patrem & filium est, assurgere valemus. Quod si quis morosius urgeat voculam, sicut, nos pertinaciam eius retundimus consimilium locorum scripturae instantiâ. Putà Matth. 5. Estote perfecti sicut & pater vester, qui est in cælis, perfectus est. Et Lucæ 6. Estote misericordes, sicut & pater vester misericors est. Ioannis decimo tertio, & decimo quinto, Diligite vos mutuò, sicut ego dilexi vos. Ioannis decimo septimo, Dilexisti eos, sicut & me dilexisti. i. Ioannis primo, Ambulemus in luce, sicut & ipse est in luce. i. Ioannis secundò, qui dicit se in eo manere, debet, sicut ille ambulat, & ipse ambulare. i. Ioannis tertio, Omnis qui habet hanc spem, purificat se, sicut & ipse purus est. Qui exercet iustitiam, iustus

stus est, sicut & ille iustus est. Quemadmo-
dum ergo in his omnibus ex particula (Sicut)
nemo recte collegerit, Dei perfectionem, mi-
sericordiam, charitatem, puritatem & iusti-
tiam esse accidentalem, qualis nostra est, ita
quoque ex loco Ioannis decimo septimo ca-
pite colligere fas non est, unitatem illam Dei
patris & filij esse accidentalem, quemadmo-
dum Christianorum mutua concordia acci-
dentale quippiam est. Quin potius hæc est
summa verborum Domini: quemadmodum
ego & tu pater unum sumus per essentiam:
sic largire, ut & discipuli mei in suo gene-
re, mensura & modo sint unum, pia videli-
cet animorum consensione. Sicut in allegatis
exemplis eodem modo hortatur Spiritus san-
ctus, ut quemadmodum pater perfectus est,
purus est, iustus est per essentiam: sic pii sua
quadam perfectione, puritate iustitiæ
(ea verò accidentali, cuiusmodi in creaturam
cadit) aliquo modo representent ima-
ginem patris sui, qui in
cælis est.

Dixisti

Dixisti, Deitatem Christi probari etiam à proprietatibus eius hypostaticis: quæro igitur, quæ sint illæ proprietates personales seu hypostaticæ?

Vna quidem est, quam sibi planè singularem obtinet, videlicet, quòd solus ipse ab æterno gignitur. Altera quam cum patre communem habet, quòd videlicet una cum patre consubstantiali & coæternum sibi Spiritum producit.

Quomodo ab æterna generatione probatur Deitas illius?

Multis sanè modis. Primò quidem quòd sic cōcludere licet: Filius gignitur à patre. Ergò per hanc ineffabilem generationem non & oia siue essentiam sortitur à patris substantia diuersum. Ratio consequentiæ est, quia hanc essentia diuinæ distractionem purissima ipsius simplicitas absolutè respuit. Consequitur ergo, ut filius à patre genitus eiusdem & oia non egrediatur, sed intra illam permanens eadem omnino Deitatis & oia. Deus sit, quia & pater Deus est.

Verùm

Verum dicuntur & Angeli filij Dei,

Iob. 38. nec non sancti & fideles, Rom. 8.

*Ingens verò diversitas est inter creaturas rationales illas, angelos & homines, qui partim ex creatione, partim ex adoptionis gratiâ dicuntur filij Dei non generati à Deo in trasi-
num essentie Dei, sed extra ipsius solè con-
diti, & in gratiam adoptati. Alia porro ratio est eterni λόγου, qui natura est filius Dei patris, in ipsius sinu ab omni eternitate genitus.
Qua quidem in re non habet aut agnoscit ul-
los vel fratres vel consortes. Quamobrem & μονογενὴς seu unigenitus à patre dicitur, Ioan.
1. Et Epistola ad Hebræos nomen illud filij Dei eo (quo Christo competit) sensu angelis hand-
quaquam convenire docet. Tanto, inquit, præstantior factus Angelis, quanto excellen-
tius nomen præ illis est sortitus. Nam cui dixit unquam Angelorum: Filius meus es tu: Ego hodie genui te? Vbi Spiritus sanctus solè clarius illum æternum λόγον in filiatione toto genere secernit ab omnibus cælorum Angelis.
Qui etsi filij DEI aliàs sub prius explicata significatione generaliore dicantur: tamen sub-*

G limi

limi ista ratione nomen augustum illud eis
 haudquaquam adscribi perhibet. Siquidem
 solus filius à solo patre genitus: Angeli ve-
 rò non geniti, sed creati sunt, & quidem non
 à solo patre, sed à tota Trinitate. Atque
 hæc etiam est causa, quòd hic solus & unicus
 Filius dicitur ἀπαύλατος τῆς δόξης καὶ ἡ-
 γουμένης τῆς ὑποστάσεως πατρός, quòd diui-
 nitas, potentia, sapientia, bonitas, &c. patris,
 absolutissima perfectione in aterna Filij
 ὑποστάσει refulgeat.

Et quidem cum homo filium gignens, eun-
 dem gignat hominē, eiusdem scilicet natura,
 tametsi propter materie concretionem pecu-
 liari essentia distinctum: quis hanc laudem de-
 rogabit Deo patri? aut tam erit vel blasphemus,
 vel absonus, ut cum patrem fateatur na-
 tura esse Deum, nihilominus eum, qui ex ipso
 generatur, Deum non esse, sed planè alterius
 naturæ & speciei existimet? Haud aliter, ac si
 natura patris in generando aberrasset, ut eius-
 dem naturæ sibi simile producere non potue-
 rit. Quam extremæ imperfectionis notam at-
 tribuere absolutissimæ illi generationi diuina,
 piaculum foret. Aut ergo Christus, tanquam
 unige-

unigenitus Dei Filius, erit verus Deus: aut si verus Deus non est, sequitur nec patrem illius verum Deum existere: quippe quod Filius naturali lege generationis non sit diuersa à generatore suo Natura. Quapropter & Iudaei cum audirent aliquando Christum nominantem Deum, suum patrē: protinus intelligunt, ipsum hoc velle, quod sit eiusdem cum patre suo Natura, adeoq; verus Deus. Ideò querebant illum interficere, quod non modo soluisset sabbatum, sed & patrem suum dixisset Deum, aequalem se faciens Deo, Ioan. 5.

Quomodo verò ex processione Spiritus sancti à filio, probatur filij æterna Deitas?

Hoc modo: Absurdum est, Spiritum sanctum (quē verum Deum esse paulo post confirmabimus) procedere ex eo, qui verus Deus non sit. Atqui procedit à filio: quod itidem demonstrabitur infra. Ergo per irrefutabilem consequentiam infertur, filium, qui spirat omnipotentem illum Spiritum, verum Deum esse oportere.

Supersunt'ne alia quoq; argumenta diuinitatis Christi?

Omninò. Nam primò quidem illud, quod dicitur æqualis Deo, Philip. 2. Hinc ista nobis emergit demonstratio: Qui Deo patri æqualis est, is sine omni dubitatione verus est Deus. At filius est Deo patri æqualis, Philip. 2. Ergo ipse quoq; verus Deus sit, necesse est.

Quomodo æqualis sit patri filius, cùm filius ipse dicat, Ioan. 14. Pater maior me est?

Æqualem esse patri filium, testis omni exceptione maior est nobis Apostolus Paulus, in dicto modo citato. Philip. 2. quemadmodum & Christus ipse, qui Iudæis ait: Ego & pater unum sumus. Quare illud Christi (pater maior me est) sic explicandum fuerit, ne Christus cum Apostolo Paulo imò secum ipse committatur. Ex Symbolo itaq; diui Athanasii sic distinguendo respondemus: Æqualis patri, secundum diuinitatem; minor patre secundum humanitatem. Quanquam enim humana Christi natura ad Dei dextram euecta & collocata est: manet tamen ratione essentia & natura

tur. in aeternum minor patre, quia in Deitate
 nunquam transit, & in diuinissima sua
 maiestate nunquam eò assurgit, ut in ipsam
 omnipotentiam, sapientiam, &c. commutetur,
 licet omnipotentiae sapientiaeq. Verbi personali
 participatione non uos euadat. Proinde minor
 patre est & manet secundum humanitatem,
 etiã in illa omnipotentiae dextra. Et de Natu-
 ra sua humana loqui Christũ, textu verborum
 eius satis edocemur, qui sic habet: Vado ad pa-
 trem, quia pater maior me est. Certum autem
 est, quod ad patrem venerit non Deitate sua,
 iuxta quam è sinu patris nunquam recessit, sed
 humanitate. Adhuc manifeste Christus de se
 ait, quatenus in illo humilitatis statu miserijs
 & passionibus expositus erat. Dicit enim: si di-
 ligeretis me, gauderetis utiq., quòd dixerim:
 vado ad patrem, quia pater maior me est: quasi
 dicat: debebatis mihi gratulari, quòd in meo il-
 lo transitu perueniam ad patrem quippe maio-
 rem & beatiorẽ, quàm ego sum, qui tot
 erumnis & calamitatibus in
 hoc mundo sum ex-
 positus.

DE S. TRINITATE,
 Progredere ad Diuinitatis λόγος argu-
 menta reliqua, quæ dixisti ab essen-
 tialibus proprietatibus
 desumi?

*Vt in ijs euoluendis quodam ordine progre-
 diar, opera pretium est, præmittere demon-
 strationem hanc, quam parit nobis idioma-
 tum Dei abstractis vocibus enunciatorum de
 Christo prædicatio. Quare hunc in modum ra-
 tiocinamur: qui non tantum in concreto po-
 tens, sapiens, viuus & verax est, sed ipsa poten-
 tia, ipsa sapientia, ipsa veritas, ipsa vitæ citra
 controuersiam est verus Deus. Christus seu λό-
 γος est non modo sapiens, potens, &c. sed ipsa
 met sapientia, Prouerbiorum octauo, 1. Corint.
 primo, ipsa potentia Dei patris, 1. Corinth. pri-
 mo, ipsa met vita, Ioan. 1. & 1. Ioannis primo &
 5. ipsa met veritas, Ioan. 14. Ergo sequitur irre-
 futabiliter, λόγος seu unigenitum Dei filium,
 verum esse Deum, cui soli hoc competit, ut es-
 sentia eius cum sua potentia, sapien-
 tia, vita & veritate con-
 uertatur.*

Ab æternitatis proprio quâ stabilitur
diuina filij natura?

Solus Deus est ab æterno. Christus est ab æterno. Deus igitur. Minor probatur ex naturæ relationum, quæ se mutuò ponunt, hunc in modum: Pater ab æterno fuit Pater. Ergo ab æterno genuit filium. Si enim filius ab æterno genitus non esset, sequeretur, quòd nec Pater fuisset ab æterno Pater, sed aliquando cœpisset esse Pater, & sic in sua & oīes & hypostasi insignem mutationem (quæ in Deum non cadit) esset passus, hoc est, Deus in se ipso cœpisset aliquid fieri, quod ab æternitate nō fuisset. Hoc verò cū sit à pietate prorsus alienū, & diuinis literis è diametro contrarium, quæ Deum non mutari, nec apud ipsum ullam esse mutationē vel conuersionis obumbrationem clarissimè testantur: conficitur hinc, filium ab æterno esse genitum, & proinde verum naturalemq; Deum.

Idem' ne testantur Prophetæ &
Apostli?

Omninò. Quid enim aliud Psalter regius vult, quando filiū Dei hodie genitū refert? illud
G 4 hodie

- Psal. 2.* hodie enim aternitati respondet, quod apud Deum nec heri sit, nec cras, hoc est, nec prae-
 ritum, nec futurum: sed aeternum quoddam
 perpetuoq; manens hodie, sine ullis temporum
 interuallis, quae apud principium illud princi-
 piorum non dominantur. Sic Esaias Christum
Esa. 9. patrem aternitatis vocat. Qui titulus esset
 de nihilo, nisi filius ipse aeternus esset. Sic
 Micheas de Messia in Bethlehém nascituro
Mich. 5 scribit: Cuius egressus ab initio, à diebus aeter-
 nitatis. Cum his ad unguem consentiunt A-
 postoli. Ioannes quidem, cum scribit: In princi-
 pio erat verbum: & rursum: Hoc (verbum) erat
 in principio apud Deum, quae aternitatis mi-
 nimè obscura periphrasis est. Et Ioannis 17.
 ait Christus, glorificame, pater, gloriâ, quam
 habui, antequam hic mundus esset. Quam iti-
 dem esse notationem aternitatis ex similibus
 scripturae locis apparet. Hinc per Melchisede-
 cum scribitur adumbratus, quod neg. initium
 dierum neg. finem vitae habeat, Heb. 7. Hinc Io-
 annes in prima Canonica epistola scribit, λόγον
 fuisse ab initio. Illud (ab initio) autem inter-
 pretatur Micheas expresse de aternitate, cum
 haec tanquam ἰσοδυναμοῦ & coniungit: cuius
 egressus

egressus ab initio, & addit: à diebus aeternitatis. Ideoq; idem Ioannes λόγος aliquoties ipsam vitam AETERNAM nominat, veluti i. epist. 1. & 5. ut simus in vero, in filio eius Iesu Christo. Hic est verus Deus & vita aeterna. At verò quomodo λόγος & esset vita aeterna, nisi ipse aeternus, adeoq; ab aeterno existeret? Et quia per illum uniuersa condita leguntur, ita ut nihil omnium, quae facta sunt, sine ipso sint facta: Palàm est, ipsum inter res conditas numerari non posse. Nisi quis absurdissimè dicat & ineptiat, quòd λόγος & suipsius sit conditor. Quàprimum verò è creaturarum vulgo eximitur: protinus aeternus Deus esse intelligitur. Sicut rursum profitetur, Apoc. 2. Ego sum primus & nouissimus, & viuus, & fui mortuus. Quod si primus est: alium profecto tēpore priorem non agnoscet: quamobrem coaeternus patri Spirituiq; sancto credendus fuerit.

At Prou. 8. clamat sapiētia Dei, quae Paulo teste, est Christus: Deus creauit me principio viæ suæ? Si creatus est λόγος: non utiq; ab aeterno est?

Ad hoc ex Hebraeo textu breuiter respondetur,

G 5

detur, legi eo loci non verbū כְּנִי ברָא sed
 possedit me. Quod latine translationis vitium
 eternitati Christi nihil præiudicat.

Sed & Col. 1. dicitur, quòd Christus sit
 primogenitus omnis creaturæ. Ex
 quo colligunt Ariani, ipsum
 in creaturarū classē
 detrudi?

Rursum ex textu solidissimè confutatur
 blasphēma hæc illorum obiectio. Primò enim
 Apostolus ipsum non πρωτόκτιστον, seu primò
 creatum aut cōditum, sed πρωτότοκον, primo-
 genitum, appellat: ut sensus Apostoli non sit
 ullus alius, quàm quòd Christus genitus sit an-
 te omnem creaturam. Adhæc quod ibidem
 immediatè subiicitur: ipse est primogenitus
 uniuersæ creaturæ, quod per illum creata sint
 omnia, quæ in cælis sunt & quæ in terra, visi-
 bilia & inuisibilia, &c. corruptelam Arianam
 prorsus in lutum cōculcat & proterit. Si enim
 omnia, quæcunq; vel in cælis vel in terra sunt,
 siue visibilia illa sint, siue inuisibilia per λόγον
 sunt condita, negq; hinc quicquam omnium
 creaturarum eximitur, nonne si ipsemet quoq;
 λόγος

Logos conditus dicatur & creaturis annuncietur, seipsum condiderit, oportet? Quod quàm sit absurdū, nemo est, qui non intelligat. Quomodo enim id, quod nondum conditum est, nec adhuc existit, potest agere, & quidem omnipotenter agere, hoc est, semetipsum condere, & à non esse ad esse perducere? Et quia totus ille locus Paulinus Col. i. hoc agit, ut Christi Deitatem illustret (ideò enim imaginem Dei inconspicui, ideò primogenitum ante omnes creaturas vocat, ideò creationem omnium ei assignat) ipse certè scopus Apostoli depravationem istam Arianam refellit.

Ex omnipotentiae idiomate quomodo Deitas Christi asseritur?

Omnipotentia est idioma soli Deo competēs. Filio Dei tribuitur omnipotentia. Ergo verus Deus sit oportet. Minorem propositionem confirmat nobis primò, Apocalypsis Ioannis cap. i. ubi sic legitur: Ego sum α & ω , principiū & finis, dicit Dominus, qui est, & qui erat, & qui venturus est OMNIPOTENS. Vbi adiecta notatio (qui venturus est) ad Christum venientem in iudicio suo digitum intendit, sicut
in ver-

*in verbis immediatè præcedentibus dixerat
Ioannes: Ecce venit cum nubibus, & videbit
eum omnis oculus, & qui illum compunxe-
runt. Hunc ergo, qui ita venturus est, nempe
Christum, clara & sonora voce omnipotentem
dicit. Idem euincunt opera omnipotentiae, quæ
illi tribuuntur, putà, quòd per ipsum tanquam
omnipotens verbum dextramq; patris omnia
sunt condita, Ioan. 1. Col. 1. Hebr. 1. quòd omnia
fert τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, verbo seu
nutu potentiae suæ, Heb. 1. quòd miracula facit
potentiâ sibi naturaliter propria, ut hinc co-
gnoscat & credatur, quòd sit in patre & pa-
ter in ipso, Ioannis 10. hoc est, quòd sit unius
cum patre essentiae & potentiae. De quibus ope-
ribus paulò post dicentur plura.*

Dicunt autem Calvinistæ, hoc argumentum
Deitatis Christi confodi à nobis per doctrinam
dereali communicatione idiomatum. Nam si
quod λόγος & omnipotens est, Deus esse iudica-
tur: aut humanitas Christi quoque Deus erit, si
omnipotens sit, aut si de humana Christi natu-
ra hoc non sequitur, nec λόγος Deitas ex
omnipotentis idiomate po-
terit astrui?

Quod

Quod eterni λόγος Deitas asfruitur ex omnipotentiae attributo, id hinc fit, quia per naturam est omnipotens. Et nisi per naturam seu naturali sua vi & proprietate omnipotens esset, non esset utique per naturam Deus. Humana verò Christi natura, quia non per essentiam omnipotens est, sed per unionis gratiam personaliter omnipotentiae λόγος fit particeps, manifestum est, idem de illa quod de λόγῳ, concludi non posse. Proinde consistit utraq, argumentatio, qua & λόγῳ probatur esse naturā Deum & carnem assumptam Christi naturā Deum non esse concluditur, hunc in modum: Quicquid per naturam seu naturali sua proprietate omnipotens est, id Deus est. Λόγος & naturali sua proprietate seu vi propriae suae naturae est omnipotens. Ergo naturā Deus est. E contra: Quicquid non est naturā seu conditione naturali sua, omnipotens: id non est per essentiam Deus. Humanitas Christi Salvatoris non est naturā seu naturali sua proprietate omnipotens, sed duntaxat vi unionis participat omnipotentiam, atq, sic propter aliam quandam Naturam sibi personaliter unitam. Impossibile igitur

tur est, ut iuste nobis imputari possit, quod Christi humanitatē faciamus naturā Deum.

Sic etiam ex viuificationis idiomate, ex adorationis attributo, ex vi sanctificationis, ex virtute purificandi à peccatis, argumenta solida, vera, certa petuntur, & indubitata demonstrationes extruuntur, ad asserendam τῷ λόγῳ Deitatem: ac nihilominus eadem illa humanitati Christi apertissimè tributain sacris literis, non efficiunt illam Deum, nec in Deitatis naturam conuertunt eam: propter diuersissimum attributionis predicationisq; modum. Et ut obiectionis illius omnes nerui incidantur: Placet illam præter modo datas ἐν τῷ λόγῳ hac sequente etiam infringere. Quod Christus Ioannis 6. capit. ait: Ego sum panis vitæ: rectè hinc asseruerunt scriptores ecclesiastici, Christum esse verum Deum. Ergone licebit ad Caluinistarum modum ineptire, se hinc asseratur τῷ λόγῳ Deitas, non posse nec debere vllaratione idem illud attributum conferri in humanam Saluatoris naturam? Nonne igitur obelo notabunt affirmatum Christi, quod idem illud de carne quoq; sua pronunciat? Nam ut prius dixerat de se, tanquam de persona: Ego sum

sum panis vitæ: Sic paulò post non dubitat affirmare: Panis quem ego dabo vobis, caro mea est. Et mox: Caro mea verè est cibus. Si ergò hic necessario ea adhibenda distinctio est, ut persona λόγος dicatur panis vitæ per se naturalis, sua virtute, ideoq; Deus: Caro assumpta verò non per se, neq; vi quadam nativa, sed per unionem, quamobrem nec in Deitatem versâ creditur: quidni de omnipotentia attributo idem iudicandum fuerit?

Sed dicunt illi, hanc distinctionem
recens à nobis excogitatam?

Afferant ergò, si possunt, distinctionē aliam: qua λόγος sit panis vitæ, & qua caro λόγος panis vitæ prædicetur à Christo: Et, si ita illis videbitur, Apostoli Pauli auctoritatem conuellant, qui circa attributum adorationis, Christum, quā Deus est, naturā profitetur benedictum & adorandum in secula. Nec tamen hoc Deitatis Christi $\chi\rho\iota\tau\acute{\eta}\varsigma\theta\epsilon\omicron\upsilon$ ab adoratione sumptum enervat, quando Christo iuxta exaltatam quoq; Naturam hoc per gratiam datum, seu (ut habet vis græcæ vocis $\epsilon\chi\epsilon\lambda\theta\epsilon\omicron\varsigma$ απο) donatum.

Rom. 9.

tum pronunciat, ut adoretur, ab omni creatura. Quia hac distinctione & super hanc constructa solutione propositi obiecti negata, Caluiniani ipsos quoque patres de ponte, quod aiunt, deiciunt. Etenim Cyrillus lib. 8. thesauri cap. 1. hanc ad unguem distinctionem usurpat, dicens: ut homo igitur PER GRATIAM à Deitate accipit, quæ ut Deus NATURALITER habet. Et lib. 4. in Iohannem cap. 24. Quando uiuificam appellat carnem suam, non ita illi, ut sibi siue proprio Spiritui, vim uiuificandi attribuit. Nam PROPTER SE IPSVM Spiritus uiuificat: ad cuius virtutem caro per VNIONEM conscendit. Hæc Cyrillus. Eadem usi distinctione dicimus & nos: Non ita humanitati saluatoris, ut λόγος, omnipotentiam tribuimus. PROPTER SE IPSVM enim λόγος omnipotēs est (ideoq; DEVS) ad cuius omnipotentie virtutem naturæ Christi Humana PER VNIONEM conscendit, & per gratiam hoc habet, & non per naturam, ideoq; nec per naturam illa Deus est.

Sed

Sed quo pacto omnipotens credatur filius, cum ipsemet dicat: Non posse filium à se facere quicquam, nisi quid viderit patrem facientem?

*Attendendus est verborum Christi scopus. Disputatio erat inter ipsum & Iudeos, an-
ne ex DEO esset opus, quod sabbato fecerat,
curando hominem paralyticum? Iudei hoc non
solum negabant verbis: sed etiam querebant
illum occidere, maxime, cum Christus asse-
ret, se in hoc diuino miraculo cooperatorem ha-
bere Deum patrem suum. Quo magis accensi
impensus hoc agebant, ut illum è medio tolle-
rent: quippe qui non modo solueret sabbatum,
sed Deum quoque diceret patrem suum. Christus
econtra suum factum sic defendit & sic peni-
tus ad patrem authorem refert, ut expresse
confirmet, non posse se à semetipso quicquam
facere, nisi & pater idem illud faciat: propter
unitatem scilicet essentiae hoc asserens, & pro-
pter indiuisam communionem omnipotentis
illius virtutis facientis miracula. Tantum
enim abest, ut saluator suam Deitatem euer-*

H tat

tat isto dicto, ut multo magis suæ & patris essentialitatis potentiaq^{ue}, unitatem hinc stabiliat, ob quam fieri non possit, ut filius in creaturis operetur, nisi simul cooperetur & pater, & e contra. Et quod hæc vera sit interpretatio verborum Domini, quæ sequuntur ibi, satis dilucide testantur. Quæ sic a prioribus illis dependent: Non potest filius à se facere quicquam, nisi quid viderit patrem facientem: quæcunque enim ille fecerit, hæc itidem & filius facit. Et mox: Sicut pater suscitatur mortuos, ita & filius quos vult vivificat: ostendens videlicet, virtutem illam faciendi opera divina non minus suam esse, quam patris. Interim tamen se non à se operari divina, sed ratione personalis originis habere hoc à patre per æternam generationem, phrasi, qua utitur, explanat: Nihilominus autem hanc potentiam habere per se, secundum se & in se, essentialiter: sicut hoc ipso capite Ioannis 5. declarat Christus: quem admodum pater habet vitam in semetipso: sic dedit & filio (per generationem) habere vitam in semetipso. Quod & author Epistolæ ad Hebræos manifestè cõfirmat dicens, Christum. *τὸν αὐτὸν διὰ μέσους φησὶν portare omnia.*

Quibus

Quibus demonstrationibus institutum
 tuum amplius confirmas, esse
 Christum verum
 Deum?

*Ab omniscientie idiomate, quòd omnia
 tam Dei quàm totius vniuersi nouit vinati-
 ue sue sapientie. Hinc ipsa patris sapientia
 nominatur, Prouer. 8. & 1. Cor. 1. Hinc omnia
 nosse pradicatur, Ioan. 16. & 21. Hinc ipsemet
 ait: Nemo nouit patrem nisi filius, & cui filius
 voluerit reuelare.*

Atqui Marci 13. legitur : quòd de die ac
 tempore iudicij nemo nouerit, ne angeli
 quidem, nec ipse filius : sed solus pater.

Quomodo ergo omniscius sit fi-
 lius: si illum fugit hora
 iudicij?

*De filio hoc dicitur non ratione Deitatis,
 sed humanitatis, existentis tum in humiliatio-
 nis sue statu seruili. Nam ne quidem secun-
 dum humanitatem ignorat diem iudicij, po-
 stequam ad dextram maiestatis confedit.*

H 2 Que

*Quæ sessio ad dextram Dei, quia plenissimum
 usum diuinæ maiestatis complectitur, omnem
 certè ignorantie infirmitatem penitus seclu-
 dit. Ergo de filio iuxta carnem, eam verò hu-
 miliatam, agit sententia ex Marco citata.
 Neg³ verò nos mouet vox Filij, vt de Deitate
 accipienda putemus ea verba. Nam de Filio
 Dei etiam scribitur ac creditur, quod nascatur
 è virgine, quod patiatur, crucifigatur, moria-
 tur, resurgat, ascendat in cœlos, &c. nec tamen
 hinc conficitur, esse ista ad diuinam naturam
 Filij referenda, quæ suæ essentie respectu nihil
 omnium horum subit aut sustinet. Sed neg³ ex-
 clusua (SOLVS PATER) à cognitione dici
 indicij arcet Filium: sed illum, quia Deus est &
 vnum cum patre, potius includit, planè vt su-
 præ in loco Ioannis 17. vt cognoscant te solum
 verum Deum, &c. nec Filius, nec Spiritus san-
 ctus excluditur: Et in loco 1. Cor. 8. vbi dicitur
 vnus esse Dominus, nempe Christus, similiter
 non excluditur Pater & Spiritus sanctus.
 Quemadmodum & saluator, Matth. 11. asse-
 rens, neminem nosse patrem, NISI filium, non
 excludit ab huius maiestatis consortio Spiri-
 tum sanctum, de quo testatur Apostolus,
 quod*

quòd scrutetur omnia, etiam profunditates Dei, ita quidem, ut quæ in Deo sint, neminem nosse asseueret, præter Spiritum Dei.

Num verò scientiæ filij subijcis cordium quoq; humanorum notitiam?

Omniò quidem. Nam & hoc argumento Deitas ipsius mirificè confirmatur. Quandoquidem hoc diuina maiestatis attributum soli sibi competere testatur Dominus, Ieremia 17. ubi sic loquens introducitur: Fraudulentum est cor & perversum: quis cognoscet illud? Ego Iehoua, scrutans renes & corda. Et 1. Reg. 8. Per exclusiuam (SOLVS) ab hac virtute discutiendi secretas cordium humanorum latebras animorumq; cogitata, creaturas omnes extra Deum positas longissimè arcet: cum Salomon rex in sua precatione inquit inter cetera: Tu nosti solus corda omnium filiorum hominum. Cum verò vis diuina hac adscribatur Christo: nonne euincit scripturarū collatio, ipsum Deum esse? Ita enim, Apoc. 2. dicit Filius Dei, scient omnes Ecclesia, quòd ego sum ille, scrutans renes & corda. Marci 2. Nouit ac videt cogita-

H 3 tiones

tiones scribarum & Phariseorum. Et Ioannes secundo capite scribit de eo Iohannes Euangelista: Ipse nouerat omnes, nec opus habebat, ut quisquam testaretur de homine. Ipse enim sciebat, quid esset in homine. Vnde sequitur, esse illum verè Deum, imò hunc ipsum Iehouam, qui Solomon & Ieremia testibus, renes & corda perscrutatur.

Cur ergo omniscientiæ laudem Naturæ
assumptæ quoq; collatam statuis,
si ea soli Deo com-
petit?

Nihil hoc instituto nostro officit. Quemadmodum enim illud Christi, dicentis: Nemo bonus, nisi vnus, nempe DEVS, non secludit sanctissimam eius Humanitatem, ne bona sit: sed tantum hanc gignit differenciam, ut DEVS per Naturam sit bonus, Humana CHRISTI Natura autem in illius infinita bonitatis consortium venerit

venerit per unionis gratiam. Et quia illud praeconium Dei, quo SOLVS immortalitatem habere predicatur, non tollit vel angelorum vel animarum nostrarum immortalitatem, neg. hinc ita colligere licet: SOLVS Deus habet immortalitatem. Ergo Angeli non sunt immortales, sed mortales: & animæ hominum non sunt immortales, sed mortales, ut Epicuri sentiunt: sed hoc tantum inde conficitur, quod DEVS solus per essentiae suae incommutabilitatem immortalis sit. Angeli verò animæq; hominum per creationis gratiam: quanto minus licebit ex particula (SOLVS) argumentari aduersus sacrosanctam maiestatem exaltatæ Naturæ in CHRISTO humana? Sed hoc tantum inde sequitur, quod Natura humana Saluatoris non supremo illo cognitionis modo, quo DEVS, uniuersa nôrit & intueatur. Siquidem DEVS per Naturam naturalemque suam vim nouit omnia, se ipsum intuendo & non quicquam aliud. Anima Christi verò non nisi per unionis gratiam, non seipsam intuendo, sed intuendo λόγον,

H 4 cuius

cuius essentiali luce & sapientia, Deitatisq;
 omni plenitudine personaliter inhabitante,
 ineffabiliter illustratur & perscitur. Hoc quod
 dicimus, alijs quoq; exemplis, quæ suprà atti-
 gimus, est manifestum. Sicut enim hæc enun-
 ciata (solus Deus est viuificus: solus Deus est
 adorandus: solus Deus efficaciter purgare po-
 test ab operibus peccatorum mortuis) non
 sunt eò usq; extendenda, ut caro Christi non sit
 viuifica, ut Christo homini non donetur ado-
 rationis maiestas, & ut sanguis Christi non
 valeat ad purgandum ab operibus mortuis
 (ita namq; è diametro contradiceretur scri-
 pturarum testimoniis, Ioannis 6. Philip. 2. &
 Heb. 9. ubi hæc de carne & sanguine Christi
 disertissimè leguntur) sed tantum hanc faci-
 unt distinctionem, ut Deus solus per naturam:
 Christi verò caro & sanguis per unionem hy-
 postaticam hoc possideat: sic etiam locus scriptu-
 ræ, qui Deo SOLI cordiū cognitionē tribuit,
 non excludit animam Christi, quæ cum Deo
 cordium scrutatore unum est ὁμοῦ καὶ ὁμοῦ, sed
 duntaxat docet per naturam non competere
 hoc animæ humane Christi, sed soli & unico
 Deo.

An'ne

An ne etiam ab infinitate essentiae as-
truitur Christi Deitas?

*Omninò. Cum enim non nisi unum possit
esse $\chi\epsilon\lambda\iota\sigma\tau\alpha\iota$ infinitum, nempe DEVS: $\lambda\acute{o}\gamma\eta\varsigma$
autem $\chi\epsilon\lambda\iota\sigma\tau\alpha\iota$ infinitus & per essentiae in-
finitatem omnipræsens sit, consequitur, $\lambda\acute{o}\gamma\eta\varsigma$
æternum esse & omnipotentem Deum. Quod
autem sit infinita natura seu essentia, multis ar-
gumentis obtineri potest, quorū pauca duntaxat
delibare visum est. Primò, quia Deitate sua
est in patre, imò in sinu patris, & pater in illo,
Ioannis 1. 10. & 14. Quoniam ergo nullibi à pa-
tre abest, sed præsentiæ summo gradu, qui $\theta\epsilon\omega\delta\omicron\varsigma$
est, in patre est: infinita essentia illum,
ut & patrem esse liquet.*

*Deinde diuus Apostolus scribit, per filium
Dei omnia esse condita, & in illo omnia consi-
stere. Quod idem est cum eo, quod de Dei infinitate,
act. 17. pronūciat: In illo sumus, viuimus,
& mouemur. Tertio, quia nutu potentiae suae om-
nia portare scribitur, id verò non absens fa-
cit (siquidem virtus eius sustentans res, non est
abstractum quid ab $\theta\epsilon\omega\lambda\alpha$. Deitatis verbi, sicut
radij solares à corpore solis, sed cum essentia eius
simplicissimè unum quid) rursus hinc infini-*

H 5 *tas*

tas natura ipsius eiusdemq; Deitas effulget.
 Quartò λόγος est dextra patris. Hæc autem
 ita est omnipræsens, ut David Psalmo centesi-
 mo trigesimo nono assueveret, se præsentiam
 eius effugere non posse, si vel ad ultimos usque
 terminos maris se proripiat. Ergo. Quin tota
 doctrina de omnipræsentia Christi, quâ homo
 est, dicit luculentum testimonium de infinita
 Verbi essentia præsentiaq;. Nam quòd Christus
 ait: Vbi duo vel tres congregati sunt in meo no-
 mine, sum in medio illorū: quòd rursus dicit:
 Ecce sum vobiscum usq; ad consummationē se-
 culi: Et quòd de illo iuxta resuscitatam & ex-
 altatam naturam scribitur, ipsum omnia in
 omnibus implere: quòd ideo ascendisse memo-
 ratur supra omnes cælos, ut omnia impleret:
 hoc totum originaliter homo Christus habet
 ex infinitate Deitatis sibi personaliter unitæ.
 Nisi enim infinitus ille λόγος incarnatus esset,
 suamq; carnem intima præsentia planè à dia-
 ctos sibi haberet unitam: nunquam
 profecto caro in huius gloriæ par-
 ticipationem peruenire
 valuisset.

Num

Num & cultus soli Deo competens confertur in filium, indeq; Deum ipsum esse probare potes?

Possum sanè, hac indubitata demonstratione: Solus Deus est adorandus. Filius unigenitus adoratur religiosè. Ergo DEVS sit oportet. Maior patet ex Deuter. 6. & Matth. 4. Dominum Deum tuum adorabis, & illum solum coles. Vbi tamen semper observandum est, exclusua illa (S O L U M) non sequestrari carnem Domini à personali χοινωνία, huius glorie: sed incòcussam manere antiquitatis regulam: Quod habet ut Deus per naturam, id habet ut homo per gratiam. Sicut certè datum est exaltata naturæ in Christo, ut religiosè colatur ab omni creatura, iuxta indubitatum illud Phil. 2. ἐξ ἐξουσίας, DONAVIT ei nomen, quod est supra omne nomen, ut in nomine Iesu omne genu flectatur, celestium, terrestriū. & inferorum. Vbi illud ἐξ ἐξουσίας, quod propriè donari seu per gratiam conferri significat, ad diuinam filij naturam minimè pertinet, quippe quæ per naturam hoc æternaliter obtinet ac possidet: sed omninò ad Iesum Christum ratione assumptæ & in dextram Dei exaltatæ humanitatis

nitatis refertur, quemadmodum ibi totus est in explicanda Maiestate, quæ Christo per exaltationem illam obuenit. Neque tribuendo hunc cultum naturæ assumptæ, ab alienatur ille à solo Deo: sed manet Deo soli & uni saluus & integer. Qui enim naturâ adorabilis est secundum Deitatem, idem ille Deus & non alius, factus est adorabilis iuxta humanitatem per unionem, & ab hac dependentem sessionem à dextris Dei.

Ego verò peto mihi probari minorem
syllōgismi, videlicet scripturam tri-
buere λόγῳ hunc cultum,
quòd adoretur & in-
uocetur?

*Cape ergo huius rei testimonia, quæ sequun-
tur. Psalmo 97. de Messia canit David: Ado-
rate eum omnes angeli eius. Atq; hoc dictum
ad Christum pertinere, grauis autor est episto-
la ad Hebræos, quæ primo capite ex hoc testi-
monio Psalmi probat æternam Christi Diuini-
tatem, atq; hæc ad Dei angelos dici perhibet, ut
adorent illum, quando primogenitus ille per
incarnationem introducit in orbem terra-
rum,*

rum, ut constaret etiam id, quod ex virgine assumptum, in communionem huius adorandae maiestatis esse intromissum, idq; adeò hinc, quia cum vero naturaliq; Deo personaliter unitum sit. Sic quoq; Psalmo 72. de venturo Messia tractans Spiritus sanctus, disertè sic vaticinatur: adorabunt eum omnes reges terra, omnes gentes seruiunt ei. Esaia 6. Beati Angeli supremo adorationis honore illum prosequuntur & glorificant, acclamando ei: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus exercituum. Quod ad Messiam spectare probatum supra est ex interpretatione Ioannis Euangelistae, affirmantis prophetam in ea visione vidisse Christi gloriam, & de hoc esse locutum. Hoc ipsum Esaias confirmat capite undecimo, isthic loci sermonem instituens de virga & surculo Isai, super quem Domini Spiritus requieturus sit, manifestè addit: Stabit radix Iessae & qui exurget ad imperandum gentibus: in eo gentes sperabunt (ita enim ex Esaiacitat locum illum Apostolus Paulus, Rom. 15.) Testimonia plura proferri possent ex veteris Testamenti scriptura. Breuitatis causa allegare placuit illustriora tantum. In nouo Testamento adorant illum
Magi

*Magi orientales. Omnem salutis suae spem
vero cultu ponit ac figit in eo Simeon, Luc. 2.
Supplici voce inuocabant illum, quotquot opem
eius expetebant. Et quia beneficia ab illo pete-
bant in miraculosis curationibus morborum,
qua non nisi à diuina virtute proficisci pote-
rant: patam est, quòd non politico honore, sed
cultu verè diuino ei deseruierint. Idq^{ue} sic inter-
pretatur ipse Saluator, Ioannis s. dicens: Neg,
enim pater iudicat quenquam: sed omne iudi-
cium dedit filio, ut omnes honorent filium, si-
cut honorant patrem.*

*Sic Ioan. 9. adoratur ab eo, qui à prima na-
tuitate cecus existens illius beneficio visum
receperat. Quae adoratio, quia cum cordis si-
ducia coniuncta erat, querente Christo: Tu
credis in filium Dei? & respondente caeco: Cre-
do Domine: euidenter apparet, religiosissimam
illam fuisse. Quemadmodum etiam ea, qua
venerantur illum homines in navi, adorando
illum, ac dicèdo: Verè Dei filius es. Et Thomas:
Dominus meus & Deus meus, Ioan. vigesimo.
Sic Stephanus Aëtorum septimo, inuocat il-
lum, inquiens: Domine Iesu, suscipe Spiritum
meum. Et Aëtorum nono, dicit Ananias
ad*

ad Dominum Iesum de Saulo: Habet potestatem ligandi omnes, qui inuocant nomen tuum. Præterea I. Corinthiorum primo, scribit Apostolus: Una cum omnibus, qui inuocant nomen Domini nostri Iesu Christi, in quouis loco, vel suo vel nostro. Philip. secundo, habetur ille insignis locus de adorationis gloria data Christo. Et Apocalyp. quinto, clamat omnis creatura, quæ in cælo est, & quæ in terra, & quæ sub terra, & quæ in mari. Sedenti in throno, & Agno, benedictio & claritas, & honor, & potestas in sæcula seculorum.

Visus es suprâ dicere, Diuinitatem Christi patere etiam ex operibus eius,
 Hoc expeditum reddi
 peruelim?

Opus creationis rerum solius esse diuinæ maiestatis opus, apud Esaiam Dominus liquido proficitur, ca. 44. Et repetitur id Ieremia 10. his verbis: Dî, qui cælum & terram non fecerunt, pereant de terra, & de his, quæ sub cælo sunt. Hoc diuinæ potentie opus sancti Prophetæ & Apostoli tribuunt Filio. Moses quidem, dum in descri-

describenda creatione mūdi Deum DICEN-

BO condidisse omnia commemorat. David au-

tem, quando hoc ipsum ex Moſe repetens, ca-

Pſal. 33.

nit, **V**ERBO Domini cælos eſſe firmatos.

Joan. 1.

Quod verbum eſſe Filium Dei, Iohannes lucu-
lenta expoſitione declarat, ſcribens, per Ver-
bum (quod in temporis plenitudine carnem
factum ait) omnia eſſe facta, & ſine eo factum
eſſe nihil, quod factum eſt. Sic illud Pſalmi 101.

Initio, Domine, terram fundasti, & opera ma-
nuum tuarum ſunt cæli: Epistoſa ad Hebræos

capite primo ad Chriſtum apertè refert. Iohan-
nis 1. non obſcurè dicitur, per λόγον omnia eſſe

facta. Idē, mox ſic repetitur: In mundo erat, &
mundus per ipſum factus eſt. Eph. 3. Deus uni-

uerſa condidit per Ieſum Chriſtum. Et Coloſ. 1.

dicitur: Ipſe eſt imago Dei inconſpicui, primo-

genitus uniuerſæ creaturæ, quod per illū creatæ
ſint omnia, quæ in cælis ſunt, & quæ in terra,

viſibilia & inuiſibilia, &c. Sic Heb. 1. No-
uiſſimè locutus eſt nobis Deus per Filium, per

quem & ſecula fecit. Quod Heb. 3. repetitur
hiſce verbis: Tanto maiore gloria, quàm Mo-

ſes, dignus habitus eſt Chriſtus, quantò maio-
rem habet honorem is, qui conſtruxit domum,

quàm

quàm ipsa domus. Quoniam ergò tot tamq̃
perspicuis testimonijs creatio rerum Christo
authori assignatur, eàdem operâ Deitas ipsius
quàm potentissimè astruitur.

Num quæ sunt alia opera, quibus
Christo Deitatis virtutem
gloriamq̃ asseras?

Conseruatio, sustentatio, & gubernatio to-
tius uniuersi, non minus est Deitatis opus ac
creatio. Quamobrem Deus apud Prophetas.
Esaïam maximè, ex administratione mundi
rerumq̃, conseruatione & gubernatione ducit
argumeta seu demonstrationes ad euincendam
Deitatem suam. Hæc porro sustentatio re-
rum, quia unigenito Verbo competit (iuxta il-
lud: Pater meus operatur vsq̃ modo, & ego ope-
ror. Ac rursus: Qui est splendor gloriae, &
expressa imago substantiæ illius, moderaturq̃
omnia verbo (seu nutu) potentiæ suæ, Heb. i.)
firmiter inde concluditur, esse illum verum
Deum.

De miraculis quid ais? an exijs quoq̃ de-
monstratur saluatoris no-
stri Deitas?

Christus ipse vult hinc agnosci verus Deus,
I qui

qui indiuisam cum Patre *κοινωνία* habeat eiusdem in edendis miraculis potentia.

Quaestio inciderat Iohannis quinto capite, anné Christus rectè faceret, Deum dicendo Patrem suum. Iudei hinc accusabant eum, quòd faceret semetipsum aequalē Deo, & hac de causa quarebant illum interficere. Iesus ergo hanc questionem expeditam reddit, ab operibus demonstrando se verè esse Dei patris Filium, Patrig, aequalem, dicendo: Quaecunq, facit Pater, hæc itidem & Filius facit Et sicut Pater suscitatur mortuos, ita & Filius, quos vult viuificat. Iohannis 10. renouatur hæc controuersia. Etenim cùm dixisset Christus: Ego & pater vnum sumus: ad hanc vocem ceu blasphemiam protinus incandescunt Iudei & lapidibus eam vindicandam existimant, quia (inquiunt) tu homocùm sis, facis te ipsum Deum. Ibi Christus affirmati sui veritatem rursum ex miraculosis operibus sancit & confirmat, dicens: Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi. Sin verò facio, et si mihi non credatis, operibus credite, vt credatis quòd ego in Patre sum, & Pater in me. Pari modo suam Deitatem

Deitatem & cum Patre in essentia unitatem demonstrat discipulis, atque in primis Philippo. Quando illud, quod dixerat: qui videt me, videt & Patrem meum, comprobaturus, itidem ad opera sua miraculosa provocat, totidem penè syllabis, ut antea Iudeis, respondens illis: Credite mihi, quòd ego in Patre sum, & Pater in me: sin minus, propter ipsa facta credite mihi. Idèd Ioannes Euangelista quæ descripsit miracula Christi in eam finem scripta confirmat, ut credamus, quòd Iesus sit Christus Filius Dei, Ioannis capite vigesimo. Ex his enim factis ipsi quoque Apostoli perspexerunt gloriam eius, gloriam velut unigeniti à Patre, Ioannis 1. quandoquidem ijs operibus, signis & prodigijs suam propriam gloriam manifestasse rursum scribitur, Ioan. 2.

Resurrectio mortuorum haud dubiè est opus solius infinitissimæ potētiae Dei. Nū hoc quoq; Christo tribuitur, vt hinc Deus agnoscatur?

Luc. 7.
Joan. 11.

In Evangelica certè historia excitauit à mortuis filiam Iairi defunctam, excitauit viduæ filium, cum iam efferretur ad sepulchrum: excitauit Lazarum habentem in monumento iam quatrimum, & sætere incipientem. Et apud Ioannem inquit Christus: Sicut pater suscitatur mortuos, & viuificat, sic & filius quod vult, viuificat. Quin vniuersalem resurrectionem mortuorum sibi suæq; virtuti manifestè tribuit Christus, Ioannis 6. Hæc est voluntas eius, qui misit me, Patris, ne quid perdam ex omnibus, quæ dedit mihi. sed RESVSCITEM illa in nouissimo die. Et statim subiicitur: Hæc est voluntas eius, qui misit me, ut omnis qui videt filium, & credit in eum, habeat vitam æternam; & EGO RESVSCITABO eum in nouissimo die. In eodem capite sic pergit: Qui edit meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, & EGO suscitabo eum in nouissimo die. Hinc se resurrectionem & vitam ipsam nominat, Ioannis 11. Hinc ut per Adamum mors, sic per Christum resurrectio mortuorum, 1. Corinth. 15. Hinc quoq; Phil. 3. scribit Paulus, quod in illa mortuorum resurrectione Christus transformaturus

turus sit corpus nostrum humile, ut conforme reddat corpori suo glorioso, secundum efficaciam, qua potest etiam sibi subijcere omnia. Ergo omnipotens Deus sit oportet.

Promisisti quidem suprà, te Deitatem Christi ab assumptæ quoq; humanitatis glorificatione & Maiestate posse ac velle stabilire. Id autem fortiter negant Caluianiani, & Deitatem Christi hinc potius euerti clamitant?

De hac ipsorum impudenti & effronti criminatione respondebo postea. Rem ipsam quod attinet, certum & contra portas inferorum firmum, fixum est & manet: quod humane in Christo nature Maiestas Deitatem λόγος ad eò non euertat, ut potius illam fundamenti loco infallibiliter presupponat. Quandoquidem quicquid diuinæ gloriæ obtinet Christus, quâ homo, id totum ex unita Deitate habet, quæ se omni sua plenitudine in assumpta carne exerit efficaciter. Est g; hæc diuina glorificatio humanitatis Christi indubitatus effectus presuppositæ æternæ Deitatis, huiusq; cum carne hypostaticæ unionis. Proinde si quis ex nostra sen-

rentia sequi contendat abnegationem Deitatis, eò quòd humanam saluatoris carnem diuinam maiestate vi unionis pollere credimus: is suum argumentum ita contra nos formet necesse est: Lutherani credunt communicatam carnem Maiestatem Deitatis Verbi: Ergo credunt in Christo nullam esse Deitatem. Quòd perinde est nugari, ac si quis pronunciet, eum qui sentiat animam coniuncto corpori tribuere facultatem viuendi, hoc ipso abnegare veritatē animæ, hoc paralogismo: Corpus hoc viuit: Ergò caret anima. Quis verò huiuscemodi nugatorem ferat? Tales nimirum sunt Caluinistarum ineptiæ, & ex his areanarum telis suas texunt in nos accusationes, adeoq; ex arena, quod dicitur funiculos.

Possunt conuinci illi homines, quòd à diuina virtute gloriaque Christi, quæ homo est, confirmetur potius æterna Christi Deitas, quàm subruatur?

Ita conuinci possunt, ut ne quidem contra mutire

mutire valeant. Primò enim ne ipsi quidem aduersarij negare audent, Christum ad dextram Dei exaltatum esse iuxta carnem. Et si hoc negare vellent, contradicerent vniuersæ scripturæ, vniuersæ item antiquitati orthodoxæ. Hoc ergo sic posito, quero, an non ex hoc articulo sessionis Christi ad dextram Dei confirmetur Christi Deitas? Hunc in modum. Christus secundum Naturam humanam exaltatus est ad dextram Dei. Ergo Persona, cuius hæc est humanitas, verus Deus sit necesse est: quandoquidem nudo homini ad dextram Dei sedere in æternum non competit.

Deinde carnem Christi verè esse cibum vitæ affirmatis, qui mentiri nescit, Christus, Ioannis 6.

Rursum autem quero, an non rectè sic concludam: Caro Christi est viuifica: Ergo Dei caro sit oportet, & proinde persona, cuius est hæc caro, verus Deus sit necesse est? Cyrillus profectò sacratiocinatur & infert manifestissimè, libro quarto in Ioannem cap 19. scribens: Corpus Christi panis de cælo est, quia æternam comedentibus vitam largitur. Magnum certè signum, DEITATIS in hoc corpore Natu-

ram habitare, quoniam illi hinc donantur, quæ certè omnem naturam excedunt. Tertio & hæc argumentatio consistit inuicta: Sanguine Christi purificantur peccata & redimitur Ecclesia: Ergo persona, cuius hic est sanguis, verus Deus sit necesse est: Sicut Diuus Paulus pronunciat, Dei sanguine Ecclesiam esse redemptam.

Sic omnia nostra argumenta, quæ ex sacris literis Christo iuxta carnem, asserunt diuinam gloriam, omnem potestatem in cælo & in terra, dominum super opera manuum Dei, impletionem omnium, adorationem, &c. eadem opera constabiliunt Deitatem personæ, cuius hæc est caro propria. Siquidem in æternum ad huius maiestatis consortium peruenire non valuisset Christus, quâ homo, nisi eius assumpta Humanitas cum Deo ipso personali vniione fuisset copulata, atq; sic Christus verus Deus existeret.

Vt de Spiritu sancto quoq; dicatur, quo significato is dicitur & appellatur Spiritus?

Non tantum ratione communi illa, quæ tota Trinitas ab essentiæ simplicitate Spiritus nominatur, iuxta illud Ioan. 4. Deus est Spiritus:

tus: sed à personali insuper proprietate dicitur Spiritus aspirando voce deducta, quòd in illa Deitatis arcano à Patre filioq; spiretur. Quà ratione specifica nec Pater Spiritus dicitur, neque Filius, sed sola Persona Trinitatis tertia: quæ hac de causa prædicatur Spiritus oris Iehouæ, Psal. 33. Spiritus labiorum Mesiæ. Esaie 11. Spiritus oris Christi, 2. Thess. 2. spiraculum item omnipotentis, Job. 33.

Cùm igitur à spirando sic dicatur: quæro, sit ne spiritus seu halitus quidam euanesceus & solubilis?

Absit: quin potius est spiritus propria personalitate subsistens, & spiraculum evocat, rotatq; intelligens. Quod idiomata, attributa, opera, officia & beneficia, quæ illi tribuunt sacræ literæ, perspicuè demonstrant. Sic dicitur spiritus sapientiæ & scientiæ, Esa. 11. Spiritus intelligentiæ & reuelationis, Ephes. 1. qui nôrit omnia, etiam profunditates Dei, 1. Corinth. 2. qui diuidat unicuiq; dona peculiariter, prout VELIT, 1. Corinth. 12. Ergò assignatur ei intelligentia & voluntas, quæ intelligentis
I 5 ipsum

ipsū esse naturā & per se subsistentem & ὁ-
 ὅς ὡς liquidissimè commonstrant.

Est ne autem persona à patre, fi-
 lioq; distincta?

Maximè. Christus enim Spiritum san-
 ctum nominat consolatorem ALIUM, quem
 ipse missurus & qui in aeternū apud discipulos
 mansurus sit, Ioan. 14. Et in Baptismo Christi,
 ut persona à ceteris verè distincta visibiliter
 in assumpta columbae specie apparet, Matth. 3. I-
 dem ex formula baptismi, Matth. 28. alijsq; sa-
 crarum literarū dictis est evidens, ubi patri &
 unigenito filio Spiritus sanctus annumeratur,
 ut ab his distincta ὁ ὅς ὡς: putā Genesis
 primo; Psalmo trigesimo tertio; Ioannis decimo
 quarto & decimo quinto; Romanorum octavo;
 Gal. 4. & alibi.

Cur autem dicitur perso-
 na tertia?

Non certè quod sit aut temporis ratione
 ceteris personis posterior, vel Maiestate
 gloriæq; minor & inferior: sed tantum, quia
 personali origine est à Patre & filio. Etenim
 quem-

quemadmodum Pater à nullo est: ideòque
 persona prima: Filius à solo Patre, ideòque
 secunda Deitatis persona: sic Spiritus sanctus à
 Patre & filio est, ideòq; in Trinitate persona
 tertia.

Proba, Spiritum sanctum
 esse Deum?

Patet hoc primò, quod magnum illud no-
 men Iehoua (de quo apud Esaiam clamat Do-
 minus: Ego Iehoua, hoc nomen meum, & glo-
 riam meam alteri non dabo) Spiritui sancto
 tribuitur. Nam qui Num. 12. per Prophetas
 se locuturum profitetur, est ac dicitur ibi Ieho-
 ua. Quamobrem etiam Prophetae in suorum
 vaticiniorum exordijs assueverant, factum ad
 se esse sermonem Iehoua. Et Luc. 1. scribitur,
 Deum per os sanctorum, qui à seculis fuerint,
 Prophetarum esse locutum. Iam autem Spiri-
 tus sanctus est is, qui locutus est per Prophetas,
 sicut hoc 2. Sam. 23. Act. 1. Ephes. 3. 1. Petr. 1.
 & 2. Petr. 1. disertis verbis affirmatur. Ergo
 Spiritus sanctus est ille Iehoua, qui se per Pro-
 phetas locuturum spondet, Num. 12. & proin-
 de verus Deus. Ita quoq; quod Esaias capit. 6.
 scribit,

scribit, Iehouam regem exercituum dixisse:
*Vade, & dic populo huic: Auribus audietis, &
 non intelligetis, &c. Hoc Paulus Act. 28. a
 Spiritu sancto dictum refert. Conficitur ergo
 hinc, Spiritum sanctum esse illum Iehouam re-
 gem exercituum, de quo Esaias agit. Eadem
 demonstratio emergit ex collatione testimo-
 niorum Moysis & Esaiæ. Nam de beneficijs
 populo Israëlítico in deserto præstitis, canens
 Moyses ait, Iehoua SOLVS deduxit illum, &
 non fuit cum eo Deus alienigena, Deut. 32. Hoc
 ex annalibus Moysis retexens Esaias diserte
 scribit: Vbi est, qui ascendere fecit eos de mari
 cum pastore gregis sui? Vbi est, qui posuit in me-
 dio eius Spiritum sanctum suum? Qui ambu-
 lare fecit ad dextram Moysen brachio gloriæ
 suæ, qui scidit aquas ante eos, ut faceret sibi no-
 men sempiternum? Qui ambulare fecit eos per
 voragines: sicut equus non impingens per de-
 sertum, non impegerunt, veluti iumentum,
 quod per vallem descendit: SPIRITVS Do-
 mini deduxit eum. Sic deduxisti populum tuum,
 ut faceres tibi nomen gloriosum. Quæ collatio
 hanc indubitatam *Idem dei* comparit nobis, quod
 Spiritus sanctus sit Iehoua, & proinde verus
 Deus.*

Deus. Consimili modo cum Moses multoties
 assueret, Israëlitas irritasse Iehouam: Esaias
 id ex Moserepetens claris verbis scribit capi-
 te 64. Israëlitas in deserto irritasse & exacer-
 basse Spiritum sanctum. Denig. quod Psalmo
 nonagesimo quinto legitur: Hodie si vocem
 eius audieritis, ne obduretis corda vestra, sicut
 in exacerbatione, in die tentationis in deserto,
 ubi tentauerunt ME (Iehouam) patres vestri:
 hoc, teste Epistola ad Hebræos, Spiritus sanctus
 ipse loquitur, & se à Patribus tentatum confir-
 mat. Vnde sequitur, Spiritum sanctum esse il-
 lum Iehouam, qui se tentatum ab Israëlitarum
 populo conqueritur.

Num Spiritus sanctus alibi dicitur
 expresse Deus?

Imò verò. Nam 2. Sam. 23. sic canit David
 Psalter Israëlitis: SPIRITVS Domini locutus
 est per me, & sermo eius factus est per lin-
 guam meam. Dixit DEVS Israëlitis mihi, locu-
 tus est fortis Israëlitis, Dominator in homini-
 bus. Et postquam Petrus Act. 5. ad Ananiam
 dixisset:

dixisset: Cur impleuit Satan̄as cor tuum, ut
 mentireris SPIRITV SANCTO? mox addit:
 Non mentitus es hominibus, sed DEO. Et
 Paulus cum dixisset, 1. Cor. 3. An nescitis, quod
 Templum Dei estis? statim addit: Et SPIRI-
 TVS Dei habitat in vobis? Si quis templū Dei
 profanat, hunc perdet Deus. Postremo Dei &
 Domini appellatio tribuitur illi quoq, 1. Cor.
 12. Diuisiones donorū sunt, sed idem SPIRI-
 TVS: diuisiones ministeriorum sunt, sed idem
 DOMINVS, & diuisiones operationū sunt,
 sed idem DEVS. Vbi quem prius Spiritum di-
 xerat, hunc mox Dominū & Deum nominat,
 Et ut ibidem additur: Diuisiones operatio-
 num sunt, sed idem Deus efficiens omnia in o-
 mnibus: ita in sequentibus illud omnia in o-
 mnibus efficere palam accommodatur ad Spi-
 ritum sanctum. Inquit enim Paulus: haec o-
 mnia autem efficit vnus ille idēque SPI-
 RITVS.

Da tertium argumentum Deita-
 tis Spiritus sancti?

Confirmatur & illustratur ipsius eterna
 Deitas etiam ex hypostatico idiomate Spiritus,
 quod

quod non creatur, ut uniuersa reliqua, quæ
extra Deum sunt: sed ex ipsius Dei substantia
procedit. Ideoq; Spiritus nominatur, QUI EX
DEO est, 1. Corinth. 2. Quemadmodum enim
Christus, Ioannis sexto, inquit: Non quod
patrem quisquam uiderit, nisi is, qui est à
Deo, hac periphrasi æternam suam à patre re-
nerationem describit. Sic cum Apostolus ait:
Spiritus, qui est ex Deo, hac quoq; phrasi æter-
nam illius à patre filioq; processionem notat.

Si plura habes argumenta stabilicndæ
Diuinitatis Spiritus sancti,
agè prome nobis
quartum?

Et plura suppetunt argumenta, & tu loco
quarti hoc accipe: Solius Dei est, esse ipsammet
veritatē. Est quippe hæc absoluta Dei perfectio,
quod accidentium & habituum accessione non
perficitur, sed per essentiam est ipsa veritas,
ipsa lux, ipsa sapientia, ipsa iustitia, &c. An-
geli verò atq; homines possunt quidem esse ve-
races, hæc autem virtus in illis non est substan-
tia eorum, aliàs incommutabiliter essent ve-
races, quod lapsu Angelorum & hominum
refellitur. Itaque indubitatum est hoc axioma:
quicquid

quicquid est ipsa veritas, Deus est. Spiritus sanctus autem est ipsa veritas. Ergo est Deus.

Quomodo probas Minorem?

*Testimonio Ioannis Euangelista, qui scribit
I. Epistola 5. Spiritus est, qui testificatur, quoniam Spiritus est VERITAS.*

Atqui potest etiam de scripto verbo Dei affirmari, quòd sit veritas?

Aliud est, cum hac veritatis abstracta vox de quadam seu propositione seu pronunciato Theologico, seu toto verbo Dei dicitur: ubi quisq. facile intelligit, id propter Deum, à quo proditum est, hoc insigniri elogio. Aliud verò est, quando de aliqua persona, seu viuente & intelligente Natura dicitur, quòd ipsa sit veritas. Hoc posterius nulli alteri seu Naturæ, seu personæ conuenit, præterquam Deo. Quoniam ergo Spiritus sanctus (quem personam esse supra demonstratum est) iuxta productum Ioannis testimonium ipsa veritas est: hoc ipso certè Deus esse declaratur.

Quod

Quod est quintum argumentum?

Sumptum ab aeternitatis idiomate. Solus Deus aeternus est. Iam verò Spiritus sanctus est aeternus. Ideo enim Spiritus AETERNUS, Hebr. 9. apertè dicitur. Ergo verus Deus sit oportet.

Atqui dicitur, Ioannis septimo. Nondum erat Spiritus sanctus, quia Iesus nondum erat glorificatus? quomodo igitur ab aeterno fuit?

Hoc non de essentia Spiritus est accipiendum. Quomodo enim nō fuerit tempore Christi & Solanis, qui affuit ac praesuit creationi rerum, Gen. 1. & Psal. 33. qui direxit populum in deserto, Esaie 64. qui locutus est per Prophetas etiam ante Christi in orbem aduentum: cuius etiam virtute conceptio Christi perfecta est, & qui super ipsum requieuit à primo incarnationis momento, ac postmodum visibiliter in eum descendit, etiam priusquam haec haberetur à Christo concio, cuius occasione Ioannes haec verba ponit? Ergò de visibili effusione Spiritus sancti super Apostolos agunt illa verba, quod scilicet nondum ita visibiliter missus &

K in

in Apostolos illapsus fuerit Spiritus. Hoc namq. post glorificationem Iesu fieri debuit, & esse debuit quidā eius glorificationis effectus, dicente Petro: Dextra igitur Dei exaltatus, & promissione Spiritus sancti accepta à Patre, effudit hoc, quod nunc vos videtis & auditis, Act. 2.

Non ergo Spiritum sanctum inter creaturas referendum putas?

Minimè verò. Quandoquidem ipsemet est creator rerum omnium. Et hoc nobis erit argumentum sextum. Etenim creatio rerum competit uni ac soli vero & omnipotenti Deo. Esa. 44. Ita enim Dominus apud Esaiam ait: Ego Iehoua faciens OMNIA, creans cælos SOLVS, stabiliens terram, & NVLLVS mecum. Iam autem huic sacro Spiritui creatio ut auctori tribuitur. Ergo verus Deus sit, necessarium consequens est.

Quomodo probas minorem propositionem?

Gen. 1. legitur, quod Spiritus Dei incubando fouerit molem aquarū, quam initio fecit Dominus. Quod Psalmista clarius reddēs, Psal. 33. ait: Verbo Domini cæli firmati sunt, & Spiritu oris

oris eius omnis exercitus eorum. Et Psal. 104.
 Emittes Spiritum tuum, & creabuntur, reno-
 uabisq; faciem terræ. Iob. 33. Spiritus Dei fecit
 me, & spiraculum omnipotentis uiuificauit
 me. Et Esaia 57. Spiritus egredietur à facie
 mea, & flatus ego faciam.

Sed num existimas, in hisce dictis per
 Spiritum tertiam intelligi
 Trinitatis hypo-
 stasin?

Neg. enim scriptura vllum alium nouit Dei
 Spiritum præter Spiritum sanctum. Quando-
 quidem vnus tantum est Spiritus, ut 1. Corint.
 12. & Ephes. 4 scriptum expresse legitur. Hinc
 quando in veteri Testamento fit mentio Spi-
 ritus Domini, vel Spiritus Dei, id citantes in
 nouo Testamento Apostoli nil quicquam aliud
 quàm tertiam personam Trinitatis intelligunt.
 Quod apparet ex allegationibus testimonio-
 rum, Propheticoꝝ: Spiritus Domini super me, *Luc. 4.*
 propterea unxit me, &c. Item, in nouissimis
 diebus, dicit Deus, effundam de Spiritu meo *Act. 2.*
 super omnem carnem. Liquet hoc ipsum ex al-
 legatione alioꝝ dictoꝝ Prophetice scripturæ.

K 2 Vt

Vt obiter hîc aliquid moueam: dixisti tantum vnum esse Spiritum: quamobrem igitur Apocal. i. dicitur: Gratia vobis & pax ab eo, qui est, & qui erat, & qui venturus est, & à SEPTEM Spiritibus, &c. Si septem sunt Spiritus, à quibus æternam gratiam alijs precari liceat, cur tu vnum tantum dicis esse Dei Spiritum?

Vnus est Spiritus ratione essentia. Septem autē dicuntur esse Spiritus, ratione variorum donorum, quæ efficit, Paulo teste, vnus ille idemq; Spiritus, 1. Corint. 12. Hinc in libro Sapientia, Spiritus sanctus & simplex & multiplex nominatur. Simplex per essentia unitatem: Multiplex per varietatem donorum & gratiarum, quas operatur in hominibus.

Sed vt redeamus ad iustitutum, potes proferre argumentum septimum?

Id verò in promptu est. Nam quod immensus est Spiritus sanctus, quod infinita essentia, & ex

& ex natura proprietate ubiq³ terrarum, gentium & locorum praesens: id verò minime fal-
lax est Diuinitatis ipsius xpi the¹ 10v. Hæc porro
in Spiritum sanctum competere, testis est Da-
uid Psalmo 139. Quò ibo à Spiritu tuo? Testis est
liber Sapientiae, qui capite primo docet, Spiri-
tum Domini replere orbem terrarum. Et 12.
ca. eius libri legitur: Incorruptibilis tuus Spiri-
tus est IN OMNIBVS. Qua de causa cre-
ditur esse & habitare Spiritus Dei in omnium
fidelium ubiuis locorum existentium non mo-
dò cordibus, sed etiam corporibus, quæ templa
eius appellantur, 1. Corinth. 3. & 6. creditur to-
ti Ecclesiae per vniuersum terrarum orbem dis-
persæ praesens adesse, eamq³ gubernare, Ioan-
nis 14.

Ast huic, quam prædicas, infinitati & o-
mnipraesentiae Spiritus sancti opponi pos-
se videtur ipsius Missio, de qua Christus
toties apud Ioannem concionatur. Qui
enim mittitur, is abesse videtur ab
eo loco, in quem mit-
titur?

Mittitur Spiritus sanctus, non quòd Dei-

K 3 tatis

tatis essentiâ prius absit. Nā Spiritus, quem se in die Pentecostes missurum Apostolis spondet Christus, etiam ante Pentecostes diem fuit Apostolis presentissimus, non solum per essentiam, verum etiam per gratiam. Alias non fuissent e discipulorum Christi numero, iuxta Diui Pauli sententiam, Rom. 8. qui spiritum Christi non habet, non est eius. Sed mitti dicitur αὐθρῶ ποταθεῖς: quomadmodum Deus ipse per αὐθρῶ ποταθεῖας descendere dicitur, non per localem motum, sed per solennem & manifestam patefactionem: ubi is qui propter essentiae inuisibilitatem prius videbatur abesse, nunc nouo quodam opere & effectui in oculos incurrente: presentiam suam manifestat, eamq; quodammodo visibilem reddit. Quod in die Pentecostes factum esse, liber Actuum ostendit capite secundo.

Sed quia descendit Spiritus in specie columbæ; an non hic localis descensus
omnipræsentia, ex qua prius
arguebas, euertit?

Distinguendū inter assumptā visibilem formam columbe, & inter propriā essentiam Spiritus

ritus

ritus sancti inuisibilem. Secundum formā seu speciem assumptā columba descendit visibiliter, qui iuxta naturam propriam immobili & incommutabili præsentia inuisibiliter adest. Et efficiebat unio spiritus sancti cum columba (quam Diuus Lutherus recte formalem nuncupat) ut quod in columba fieret, ad spiritum sanctum & ὁμοιοῦται pertineret. Quo locali motu seu descensu respectu sui neutiquam indigebat, sed ut is eueniebat in assumpta forma, sic totus ille visibilis actus suscipiebatur propter Iohannem Baptistam, cui hoc signi vice datum & dictum erat: super quem videris spiritum descendentem & manentem super illum, hic est, qui baptizat Spiritu sancto.

Protulisti quædam dicta, quæ omni præsentiam Spiritus sancti stabiliant. Ea verò aut de virtutis ipsius præsentia, aut de inhabitatione secundum donorū gratiam possunt intelligi, ut propterea necesse non sit, & ὁμοιοῦται illud esse præsentem?

Prius illud membrum obiectionis, de vir-

K 4

tutis

tutis presentia citra essentia παρούσα, planè sapit Suenkfeldianismum. Cuius confutatio patet ex sequentibus. In rebus creatis quidem hæc distinctio virtutis & essentia locū habet. Sol enim calefacit sua naturali vi, eamq; in hæc inferiora usq; profert efficaciter, substantia interim solis manente suprà in suo orbe: Aliud quippe est corpus substantiale solis, aliud huius vis & calefaciendi facultas. Spiritus sanctus autem & vis seu potētia eius ita quidam sunt ταυτὸ, ut impium sit affirmare, esse alibi Spiritum sanctum secundum virtutem, unde secundum essentiam absit.

Quod de in habitatione Spiritus sancti iuxta χαρισμάτων siue donorum gratiam afferitur: tenendum, esse quidem aliud presentiam essentia (qua adest etiā impijs) aliud verò gratiosam ipsius in habitationē. Interim hæc illam indubitato præsupponit. Quandoquidem Spiritus sanctus suam gratiam atq; dona operatur non absens, sed præsens: ipsaq; vox inhabitandi intendit digitum ad presentiam personæ: quandoquidem in habitatio est personæ non donorum, quæ non inhabitare dicuntur, sed

I N E S S E.

Cupio

Cupio audire argumentum octauum,
quo probes Spiritum sanctum esse
naturâ Deum?

Predictio rerum venturarum (earum præsertim, quæ post aliquot annos vel etiam secula demum euenient, & quarum nulla in natura existunt causæ) per se non nisi diuine menti congruit. Hac namq. venturorum prædictione ceu idiomate sibi soli competente Dominus se solum Deum esse confirmat, quando commentitios gentilium Deos compellans ait, Esa. 41. Annunciate quæ ventura sunt, & sciemus, quod Dissitis. Caterum Spiritui sancto tribuitur ista vis cognoscendi & ex abscondito proferendi futura, dicente Christo: Quæ ventura sunt, annuntiabit vobis, Ioannis 16. Quemadmodum etiam Apostoli sanctorum Prophetarum vaticinia in Spiritum sanctum autorem conferunt, Act. 1. Ephes. 3. 1. Petr. 1. 2. Petr. 1. 1. Timoth. 4. Ex quo conficitur necessario, hunc diuinum Spiritum esse naturâ Deum: præsertim quia cognita illi sunt res venturæ, non per reuelationem, ut vel angelis vel hominibus innotescunt, sed vi essentialis potentia & luce propria naturæ. Iuxta memorabile testimo-

nium Esaie Propheta: Quis direxit Spiritum Domini, & quis fuit ei à consilijs? A quo petijt consilium, & instruxit eum? docuitq; eum semitam iudicij, atq; erudiuit eum scientiâ, & viam intelligentiarum ostendit ei? Esa. 40.

Affirmas, Dei Spiritum luce propriæ naturæ cognoscere furura. Hoc negare videtur Christus, asserens, ipsum non loqui à semetipso, sed loqui, quæcunq; audiat, diat, & mox addens: De meo accipiet?

Dupliciter hæc possunt accipi. Primò non loquetur à semetipso, id est, non proponet doctrinam nouam seu aliam, quæ prius à Christo Apostolis proposita non sit: sed de meo accipiet, hoc est, quæ ego (Christus) prius tradidi, ea in memoriam renocabit & suggeret vobis. Deinde verò magis propria interpretatione sic explicatur Christi verba, quod Spiritus sanctus, qui essentia suæ ratione per se absolutissimam rerum omnium notitiam obtinet, nihilominus si ὡσαύτως originem spectes, dicatur accipere à Patre & filio. Sicut & filius eodem sensu

sensu dicitur nil facere à semetipso (nimirum ad personalem respiciendo originem) qui tamen aliàs essentiae respectu omnia fecit τὸ πρῶτον τῆς αὐτῆς δυνάμεως, hoc est, propria sua potentia verbo seu omnipotente nutu. Et quemadmodum Ioan. 5. de se inquit Christus: Sicut pater habet vitam in semetipso, sic dedit & filio habere vitam in semetipso: ita eodem planè sensu possumus dicere, quod Pater & filius dederint Spiritui sancto vitam & sapientiam habere in semetipso, id est, in propria sua essentia, quam per aeternam processionem unā cum patre filioq; ἀδελφείῃς habet communem. Quare illud (non à semetipso) non pertinet ad abnegandam essentialē perfectionem sapientiae Spiritus sancti, sed hypostaticā duntaxat originem designat personā.

Christus autem utitur verbis futuri temporis: Accipiet, audiet, loquetur, cū vicissim hæc κοινωρία sapientiæ, quam tu asseris, sit ab æterno?

Saluator in explicādo hoc mysterio loquitur
αὐθρῶ.

ἀρροπονᾶτος. Proprie enim Spiritus sanctus non dicitur vel audire vel accipere à Patre & Filio, sed potius ESSE seu subsistere à Patre & Filio. Quomodo Diuus Augustinus hæc verba Domini eruditè explanat, scribens: Sic itaq; debemus accipere, ut intelligamus, non non eum ESSE à seipso. Audire autem illi scire est, scire verò ESSE. Quia ergo non est à semetipso, sed ab illo, à quo procedit, à quo illi est essentia, ab illo scientia, ab illo audientia. Semper itaq; audit Spiritus sanctus, quia semper scit. Ab illo ergo audiuit, audit, & audiet. Nec moueat, quod verbum futuri temporis positum est. Illa quippe audientia sempiterna est, quia sempiterna scientia. Hæc Augustinus. Quibus maioris euidentie causa addo, uti Dominum verbo temporis futuri, quia loquitur ibi non simpliciter & absolutè de diuini Spiritus sapientia, sed cum respectu quodam ad futurum opus, quo ex sapientia æternaliter accepta prolaturus erat dona Apostolis in die Pentecostes.

Produc, quæso, Argumentum
nonum?

Est id priori cognatum à maiestate omni-
scientia

*scientia deductum. Etenim cuiusq; competit
omniscientia naturaliter, is citra dubitatio-
nem ullam est per essentiā Deus. Spiritui san-
cto naturaliter & vi propriae essentiae competit,
ut sciat & cognoscat omnia. Ergo verus est
per naturam Deus.*

Sed quo testimonio confirmabis
minorem Argumenti?

*Apostolico Diui Pauli, dicentis: Spiritus
OMNIA scrutatur, ETIAM PROFUN-
DITATES DEI. Quis enim hominū nouit
ea, quae sunt hominis, nisi Spiritus hominis, qui
est in eo? Sic & ea, quae sunt Dei, nemo nouit,
nisi Spiritus Dei. Quod testimonium ut est
valde dilucidum, sic ad confirmandum institu-
tum habet momentum ac pondus longè maxi-
mum. Quandoquidem Spiritui sancto ita assi-
gnatur vis scrutandi omnia, ut ne quidē abyssi
profunditatesq; Deitatis fugiant ipsius noti-
tiam: sed illas ipse sic cognitas, sic intimè per-
spectas habeat, ut cuiusque hominis anima
seu spiritus propriarum cogitationum suarum
consciens esse consuevit. Atq; huius Argumenti
euidētia mirabiliter elucet per hanc compa-
rationem:*

rationem: Nōsse corda omnium hominum est
 Dei solius, teste Solomone, 1. Reg. 8. Tu nosti
 SOLVS cor omnium filiorum hominum. Si
 ergo, quod Spiritus Dei corda hominum scru-
 tatur (quippe quæ regenerat, flectit ac mouet,
 ut vult) Deus esse cognoscitur ex hoc Solomo-
 nis testimonio: nōne incōparabiliter euiden-
 tius asserende Deitatis ipsius argumentum
 fuerit, quòd ipsius Dei cor tacitaq; arcana &
 & abyssi patent illius notitiæ? quandoquidem
 sicut exaltantur cæli à terra, sic exaltatæ sunt
 viæ Domini à vñs nostris, & cogitationes Dei
 à cogitationibus nostris, Esaie quinquagesimo
 quinto.

Num & decimum pro Deitate Spi-
 ritus argumentum oc-
 currit?

Sanè. Nam quòd omnipotens prædicatur
 in scripturis, certum hinc petitur argumen-
 tum, diuina natura ipsum esse præditum. Por-
 rò notatur ipsius omnipotentia, quoties dici-
 tur Spiritus POTENTIAE DEI, Sapient.
 vñdecimo, & posteriori ad Timotheum primo
 capite

capite. Spiritus item fortitudinis, Esaia undecimo capite. Neque negligendum est, quod Sapient. septimo capite disertio elogio dicitur omnipotens. Sic enim ibi legitur: Est in ea (sapientiâ) Spiritus intelligens, sanctus, simplex, multiplex, subtilis, disertus, mobilis, &c. certus, securus, OMNIPOTENS, omnia perspiciciens, omnesq; intelligentes, puros, subtilissimosq; Spiritus permeans. Et quidem omnipotentis illum esse naturæ, supra ex opere creationis patuit: ac porro patebit ex alijs operibus omnipotentia, quæ illi ut auctori adscribuntur.

Quin igitur opera ea nobis enumeras,
quæ putas testimonium dicere
de Deitate Spiritus
sancti?

Primò hoc cape, quod virtute Spiritus sancti Messias sua in terris edidit miracula. Nam Petrus Apostolus affirmat, Iesum Nazarenum unctum esse potentia & Spiritu sancto, ut circumiens in Iudea curationes (miraculosas) operaretur in populo, & omnes oppressos à Diabolo

Diabolo sanaret. Et Christus ipse, Matth. 12. perspicue sic ad Iudæos ait: Quod si SPIRITVS Dei eijcio testimonia, peruenit ergo ad vos regnum Dei. Cumq; Lucas eadem hæc ita referat: Quod si DIGITO Dei eijcio demonia, peruenit ad vos regnum Dei: Patet ex utriusq; Euangelistæ collatione, Spiritum sanctum esse omnipotentem illum Dei digitum, per quem non modo Christus, sed & Moses olim suam coram Pharaone miracula fecit, ipsis quoq; hostibus id fatentibus, ac dicentibus: Digitus Dei est hic, Exodi 8.

Quamobrem quoniam Spiritus sanctus est autor & causa efficiens diuinorum signorum: omnipotens certe Deus sit necesse est, qui solus (virtute sua essentiali) facit mirabilia, Psalmo 72.

Deinde quoniam in confesso est, quod fecundare fæminas sua natura steriles, sit opus diuinæ potentie: quando magis hinc Spiritui sancto laus omnipotentie & Deitatis attribuenda fuerit, quod efficaci sua virtute & obumbratione perficit, ut præter rerum & nature seriem virgo (illa sæ manente virginitate) non modo concipiat, sed ipsum Dei vnigenitum concipi-

concipiat & pariat? Quod opus cū nequaquam sit ignobilius creatione cœli & terræ, atque nihilominus ad Spiritum sanctum referatur, Matth. 1. & Luc. 1. promptum est hinc iudicium certum facere, quod sit Deus verè omnipotens.

Sed & hoc admirando opere se Patri filioq̃, consubstantialem Deum ostendit, quod Apostolorū mentes subito collustrat notitia omnium, quæ sub cœlo sunt, linguarum, quas antè ne audierant quidem, multo minus didicerant, Act. 2.

Similiter, quod viuificationem, opus soli Deo naturaliter congruum, sua virtute præstat. Iuxta illud: Spiraculum omnipotentis viuificauit me, Job. 33. Et rursum: Spiritus viuificat. 2. Corinth. 3.

Quod item transformat nos homines in imaginem Dei, pronunciante Apostolo: Nos relecta facie gloriam Domini in speculo representantes, ad eandem imaginem transformamur à gloria in gloriam, tanquā à Domini SPIRITU, 2. Corinth. 3. Quia autem eiusdem est potentia transformare ad Dei imaginem, cuius est ad illam imaginem condere: rursum
L effulget;

effulget, oportere Spiritum illum Domini potentia praditum esse increata & infinita.

Quod item mentes hominum illuminat, Eph. 1. conuertit & regenerat, Ioan. 3. ungit & obsignat ea, & motus diuinos in electis ciet, Rom. 8. Gal. 4. quod iustificat, sanctificat & saluat, 1. Cor. 6. sunt hæc mera argumenta indubitataq; xpi theia, quibus illius Deitas euincitur & comprobatur.

Desidero audire cætera, si quæ tibi sunt reliquæ?

Spiritus sanctus mittit ipsum quoque Messiam, dicente apud Esaiam Christo Filio Dei: Appropinquate ad me, audite hoc: non à principio in abscondito locutus sum: à tempore, quo erat Prophetia, ibi ERAM: & nunc Dominus Iehoua misit me, & SPIRITVS eius. Sic sanctus ille Spiritus ungit Christum, Esa. 61. & cum potestate quadã ipsum in desertum agit, ut tentetur ibi à Diabolo, Matth. 4. Quam in Christum, qua is homo est, auctoritatem mittendi, ungendi & agendi illum, nec haberet

haberet nec usurparet Spiritus Domini, ni verus esset cum Patre filioq; Deus.

Num à donis, quæ operatur in hominibus, etiam ducitur idoneum argumentum?

Omninò. Nam Iacobi 1. legitur: Omnis donatio bona & omne donum perfectum è supernis est, descendens à Patre luminum. At verò omne donum bonum & perfectum descendit à Spiritu sancto: quod multis ostendit Apostolus 1. Corinth. 12. Ergò Spiritus sanctus est Pater ille luminum, Deus, à quo solo omne donum perfectum proficiscitur.

Est'ne quid amplius, quo Spiritum sanctum Deum declares?

*Quidni? Id namq; luculenter apparet inde, quòd huic sacro & diuino Spiritui suprema assignatur totius Ecclesiastici ministerij gubernatio, soli aliàs Deo conueniens. Quemadmodum plena sunt diuina authoritatis potestatisq; verba, Actor. 13. Cùm sacrificarent Domino, ieiunarentq;, dixit SPIRITVS
L 2 sanctus.*

sanctus: segregate MIHI (mihi, inquit) Barnabam & Paulum, ad opus, ad quod accersui eos. Et mox additur, hos duos Apostolos emissos à Spiritu sancto nunciassse sermonem Dei in synagogis Iudeorum. Consimiliter quæ decernuntur in Ierosolymitana Synodo ab Apostolis & Presbyteris, ea ad Spiritum sanctum ceu supremum Concilij gubernatorem atq; Præsidentem palàm referuntur. Act. 15. Hic Spiritus legitur quoq; cum autoritate vetuisse (certas ob causas) sermonem loqui in Asia, nec permisisse Apostolis ire in Bithyniam ad annunciandum verbum Euangelij. Act. 16. Et de hoc Spiritu ait Paulus Ephesina Ecclesie Presbyteris, quòd Spiritus sanctus posuerit illos Episcopos ad regendum Ecclesiam Dei, Act. 20. Quibus omnibus atque singulis autoritas illi asseritur in constituendo, regendòque Ecclesie ministerio diuina planè. Vnde ministerij illius institutor ac Dominus, adeoq; Deus liquido agnoscitur.

Perge

Perge demonstrare, quòd Domini Spiritus ille sit, vnus cum aeterno Patre & Filio Deus?

Argumenta, quæ supersunt, à cultu solius Dei proprio ducuntur: quæ velut in fascem, vltimo loco, colligam. Principio negari non potest, quòd Petrus asserit, Baptismum esse fædus bonæ conscientie cum Deo, 1. Pet. 3. Planum autem est, nos æquè baptizari in nomine Spiritus sancti ac in nomine Patris atque Filij. Sicenim sonat formula à Christo præscripta, Matth. vigesimo octauo: Baptizate eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, Ergò est & Spiritus sanctus ille Deus, cum quo bonæ conscientie fædus istud in baptismi sacro sancitur.

Deinde in Dei solius nomine iurare licet, Deuteronom. sexto capite. Quæ de causa reprehenduntur Iudei, quòd iurabant per id, quod non est Deus, Ierem. quinto & duodecimo capite. At Paulus disertè iurat per Spiritum sanctum vt conscientie suæ testem & scrutatorem, quando Roman. nono cap. scribit: Veritatem dico in Christo, non
L 3 mentior,

mentior, attestante mihi simul conscientia mea, per Spiritum sanctum. Proinde Diuinitatis gloriam Paulus sancto Spiritui luculenter adscribit.

Præterea dum Saluator blasphemiam in Spiritum sanctum, neq. in hoc neq. in futuro seculo remitti pronunciat: ex hoc quoq. inuolabilis & sacrosancta maiestas eius meridiana luce clarius cernitur.

Idemq. ex adorationis cultu supremo concluditur. Siquidem etiam Angelicæ ælorum religiosissima ueneratione prosequuntur eum, clamando: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus exercituum, Esa. 6. Quem hymnum esse quoq. Spiritui sancto sacrum, terna ostendit acclamatio totam Trinitatem complectens, idemq. Apostolica Diui Pauli allegatio, Act. 28. per irrefutabilem consequentiam declarat.

Postremò quoniam credere nos profiteremur in Apostolorum symbolo I N Spiritum sanctum, id est fiduciam in eum collocare: hoc ipso Deum illum agnoscimus & confitemur. In solum quippe Deum collocanda est cordis fiducia, Ieremie 17.

In definitione Spiritus sancti recordor
abste dictum, quod à Patre & Filio
procedat. Proba initio, illum
procedere à Pa-
tre?

*Ioannis 15. extat dilucidum hoc testimo-
nium: Cum venerit Paracletus, quem ego mit-
tam vobis à Patre, Spiritus veritatis, qui à Pa-
tre procedit.*

Dicitur autem Christus quoq; proces-
sisse à Patre, Ioan. 8. ait ad Iudæos: Si Deus
esset Pater vester, diligeretis utiq; me.

Ego enim ex Deo processi
& veni?

*Diuersissima est utrobique phrasis in textu
græco, in quo Iohannis Euangelium conscriptū
est. Nam de Spiritu sancto usurpatur verbum
ἐκ πορεύεσθαι, ad personalem eius designandam
proprietaem, gratia cuius ex Dei ore (ut scri-
ptura loquitur αὐθροποπαθεῖς) procedit, tan-
quam ipsius spiraculum. De Christo verò usur-
patur verbum ἐξ ἡλθον, exiui. Quod non pro-
cessionem sub ratione spiraculi denotat, sed
quendam alium à patre egressum. Non quidem*

L 4 eternum

atetnum illum, quem ipsius nobis describit generatione, & quem Michæas exponit, scribens: Egressus eius ab initio, à diebus atetnitatis. Sed egressum hic significat, qui fit in tempore, per incarnationem à patre exiisse & in hunc mundum venisse dicitur: quemadmodum per ἐπεξηγῆσθαι additur: ET VENI: Planè ut Ioannis 16. Exiui à Patre, & veni in hunc mundum. Exire enim à patre tum dicitur, quando assumpta carne sese in mundo manifestat, inter homines visibiliter versatur, & tanquam magnus ille fæderis angelus legationem à Patre sibi demandatam in terris obit.

Antequam proferas argumenta, quibus confirmes, Spiritum diuinū è filio quoq; procedere: scire cupio, num rectè dicitur Spiritus sanctus à Patre procedere PER filium?

Rectius affirmatur Spiritus à Patre & à filio procedere, quàm à Patre per filium, ne quis existimet, illum procedere è Patre, mediatè, interuentu scilicet filij: qua ratione vni persona esset propinquior quàm alteri. Sed à μέσως seu immediatè procedere illum asseueramus ab utroq;

trog, velut ex uno fonte essentiali. Quanquam enim hypostasibus differunt pater & filius, & ratione personalis originis redit principatus productionis ad patrem, à quo Filius hanc spirandi diva pater per generationem accipit: tamen essentiae ratione non est huiusmodi statuenda $\tau\epsilon\lambda\epsilon\iota\varsigma$, ut à Patre mediata, à filio immediate procedat Spiritus: sed quemadmodum essentia sunt unum pater & $\lambda\omicron\gamma\omicron\varsigma$, sic in producendo Spiritu spectantur, ut unum essenziale principium, ut seorsim ac separatim neuter spiraret, sed sub $\theta\epsilon\omicron\iota\alpha$ identitate unum omnino sint inspirando $\sigma\upsilon\nu\delta\upsilon\alpha\zeta\omicron\epsilon\delta\mu\omicron\nu$.

Concedit Græcorum ecclesia, à Patre procedere Spiritum. Num autem à Filio quoque procedat, id multis seculis apud illos controuertitur. Gestio igitur audire probationes, quibus hic articulus confirmari posset?

Sit ergò hoc primum argumentum, quòd Spiritus nominatur Labiorum & Oris Christi. Nam Esa. 11. affirmatur de Messia ori-turo ex radicibus Isai, quòd super illum requie-turus

L 5 turus

turus sit Spiritus Domini, spiritus sapientiae &
 sciētia, &c. Et mox subiicitur, ipsum spiritu la-
 biorum suorum interfecturū esse impium. Eo-
 dem sensu atq. modo Paulus vocat Spiritum o-
 ris Christi. De Antichristo enim differens scri-
 bit, quem Dominus conficiet SPIRITV O-
 RIS sui, & abolebit claritate aduētus sui. Ma-
 nifestum est, mentione aduentus Domini digi-
 tum intendi ad secundam Trinitatis personā.
 Huic enim scriptura tribuit aduentū ad iudi-
 cium (de quo ad iudiciū aduentu Paulus ibi ex-
 professo tractat) proinde huic quoq. Domino
 Iesu tribuit Spiritum oris, hoc est, spiraculum
 ex ore diuina illius essentia procedens.

Sed obijciant fortè Græci, apud Esaïam
 sic habere textum: Percutiet terram vir-
 ga oris sui, & spiritu labiorum suorum
 conficiet impium: Vbi quia verbum Eu-
 angelij nominetur virga oris, quippe ex
 sancto ore Christi profectum, posse &
 per spiritum labiorum ver-
 bum illud intel-
 ligi?

Esto, per virgam intelligatur verbum à
 Christo

Christo prædicatum, tanquam virga siue scēptum regni ipsius, ut Psalmo 110. nominatur. Attamen verbum illud, non nisi propter adiunctum spiritum oris & labiorum Christi ferire valet terram. Eodem quippe Spiritu Messias percutit terram, quo iudicat mundum. At verò non est alius Spiritus, qui mundum arguit & iudicat, quam tertia persona Trinitatis: ut Christus ipse, Ioan. 16. explicat. Ergo neq; alio Spiritu terram percutit: quandoquidem percutere terram, & arguere seu iudicare mundum de peccato, iustitia & iudicio, planè sunt idem. Accedit huc, quod verbum Evangelij nusquam in scriptura dicitur Spiritus Christi (Christo enim est unus duntaxat Spiritus, Ephes. 4.) quantumvis in loco Esaie, ut & Pauli 2. Thess. 2. coniungatur Spiritus sanctus cum verbo, tanquam causa efficiens cum instrumento. Spiritus sanctus quippe est, qui & terram fecit verbo, & mundum iudicat verbo, & impium conficit verbo, & Antichristum interficit verbo. Quæ omnia verbum præstare nequit, nisi ex adiuncta Spiritus virtute. Et cum in vaticinio Esaie diserta primus mentio facta sit Spiritus Domini, Spiritus

tus sapientia & intellectus, Spiritus consilij & fortitudinis, Spiritus scientia & pietatis, qui super Messia requiescat, atq; mox post unum interiectum verbum addatur, Messiam Spiritu labiorum suorum interfectorum impiū, palam est de eodem utrobique, agi Spiritu, qui est Christi in Deitate spiraculum, & super humanitate eius sine mensura requiescit.

Est ne firma consequentia: Spiritus sanctus est Spiritus oris & labiorum Christi: Ergo procedit à Christo, non minus quàm à Patre?

Est omnino firma & solida. Si enim quaram ex sententia nostrae oppugnationibus, ut rationem nobis explicent, ob quam Spiritus sanctus Psalmo 33. nominetur Spiritus oris Iehoua, hoc est, Dei Patris: non possunt illi (si ingenij sui nervos omnes intendant) causam assignare ullam aliam, quàm quae in scripturis pridem assignata est, nimirum sic illum dici, quod ex ore essentiae paternae tanquam spiraculum siue flatus, sed indissolubilis & ἐκ τοῦ αὐτοῦ inenarrabili spiratione procedat. Quoniam ergo nominatur, aequè Spiritus Oris & labio-

labiorum Christi, ac Spiritus oris Iehouæ patris: palam est, ob eandem planè rationem illum sic dici, quia nimirum Filius cum ex sua substantia spirando producat: Sumpta similitudine à flatu humano per os atq; labia hominis emissò, ut solet scriptura in his loqui mysterioris ἀποκρυφισ. Propriè enim loquendo nec Pater nec Filius in Deitate os habet corporale, sed uterq; una quadam communi spirationis ἐκπνοῇ, tertiam illam hypostasin modo in omnem aeternitatem inexplicabili producit.

Quia verò pater & filius personis distincti sunt, quí possunt vnum eundemq; spirare spiritum?

Quamuis distincti sunt personis, tamen facit essentiae indiuisa unitas, ut non diuersa spirent spiracula, sed ὁμοῦς, identitate vnum sint οὐδὲν ἑξῆς in vno eodemq; consubstantiali Spiritu producendo: ita tamen, ut pater facultatem spiratiuam illam à semetipso habeat: Filius autem per ineffabilem à Patre generationem accipiat, ut ab ipso quoque aeternum illud spiraculum procedat.

Dic

Dic secundum argumentum¹, quo demonstrares, Spiritum sanctum à filio quoq; procedere?

Ioannis 20. legitur Christus in sufflando contulisse Apostolis Spiritum sanctum, nimirum ut per illius corporei flatus ex humano eius ore egressi congruam significationē ostenderet, esse Spiritum illum sanctum in Deitate oris & labiorum suorum spiraculum.

Quod est argumentum tertium?

Ad asserendam hac processionem Spiritus à filio, solidissimam nobis demonstrationem subministrat Paulus Apostolus, quando Spiritum sanctum filij spiritum perspicuè confiteatur: ita scribens: Quoniā estis filij, emisit Deus Spiritum FILII sui in corda nostra, clamantem, Abba Pater. Planè ut & Rom. 8. Qui Spiritum CHRISTI non habet, non est eius. Hinc ita colligimus: Cuius personæ in Deitate Spiritus sanctus dicitur esse Spiritus, ab eadem etiam procedit. At dicitur esse non tantum Patris, sed etiam filij Spiritus. Ergo non tantum à Patre, sed etiam à filio procedit.

Obuer.

Obuertunt autem Orientales Græci, Spiritum filij appellari, quia cum filio eiusdem sit essentia?

Hoc cauillum si haberet locum, pari plenè modo, propter eandem scilicet causam, filius posset etiam dici Spiritus sancti filius, eò, quòd eiusdem sit cum illo essentia. Hoc verò cum sit absurdum, quis non videat, argumentum Orientalium, quo nituntur nostram demonstrationem euertere, esse planè nullum? Quemadmodum autem Filius tantum eius est Filius, à quo generatur: sic Spiritus sanctus, cum à spirando sic dicatur, ut supra est expositum, eius tantum est (naturà) SPIRITVS, à quo spiratur & procedit. Quamobrem non esset Filij Spiritus, si illum solus spiraret Pater, Filius autem ab hac Maiestate esset alienus.

Quid si dicatur Filij Spiritus eo modo quo dicitur esse electorum Spiritus?

Electorum seu fidelium Spiritus dicitur tantum per donationis gratiam: quæ donatio gratui-

gratuita in absolutissima perfectione Deitatis locum habet nullum: ubi non gratia donum, sed *Θεὸς* regnat *κοινωνία* inter diuinas hypostases. Quare ut concludamus hoc argumentum tertium: quia Spiritus sanctus non est Filius Spiritus per gratiam donationis: relinquatur, quod per naturam sit ipsius Spiritus, seu naturale ipsius spiraculum, per & propter hypostaticum ex eo processum.

Profer argumentum quartum?

Genes. i. ut & alibi, nuncupatur Spiritus **אלהים** Deorum, non certè ullam ob causam aliam, quàm quia plurium, quàm unius, in Deitate personarum est Spiritus naturâ. Nam vox *Elohim*, personarum in Deo pluralitatem designat.

Quintum argumentum quod est?

Absurdum & impium est affirmare, *λόγος* proprio carere Spiritu. Hoc enim aeternae ipsius gloriae manifestissimè derogaret? Si autem Spiritus sanctus ab illo non procederet, destitueretur utiq; proprio Spiritu. Ergò ad cauendum impietatem illam, credendum firmiter

miter est, Spiritum sanctum ab unigenito etiam λόγῳ procedere.

Dic argumentum sextum?

Nisi statuatur, Spiritum procedere à Filio, sublata iam est omnis hypostatica cognatio, omnisq; respectus intrinsecus Filij ad Spiritum & huius ad Filium. Cum tamen Trinitatis hoc requirat absoluta perfectio, ut productionum respectibus quibusdam Personae omnes ad se mutuò, adeoq; singulae ad singulas referantur. Nam Pater hypostatica cognitione refertur ad Filium, ut genitor ad suam progeniem. Filius ad Patrem ut genitum ad gignentem. Pater ad Spiritum sanctum, ut spirans ad spiraculum. Spiritus sanctus item Patrem, ut spiraculum ad spirantem. Inter solum λόγον & Spiritum sanctum nulla hypostatica interueniret relatio, sed quoddam velut ἁγίασμα relinqueretur inter utriusq; hypostasin, sine ullo personali nexu: Quod ab adoranda Trinitatis perfectione est alienissimum.

M

Pro.

Profer septimum argumentum?

Certum est, inter Personas Trinitatis esse ordinem, gratiâ cuius Pater sit persona prima, Filius secunda, Spiritus sanctus tertia. Sicut ordinis istius irrefragabile testimonium est formula Baptismi, Matth. 28. Hic autem ordo conuelleretur penitus, si Spiritus sanctus crederetur à solo procedere Patre. Ratio enim reddi non posset, cur Filius potius esset Persona secunda, quam Spiritus sanctus. Quoniam igitur ordo qui est inter Deitatis hypostases, aut ex inaequalitate essentiae oritur, aut ex personali origine, ex essentia autem inaequalitate oriri nequit, cum essentia sint vnum: relinquitur, ordinem istum ex origine existere hypostatica, ut Pater quidem prima sit in Trinitate hypostasis, quia à nullo: Filius persona secunda, quia à solo Patre: at Spiritus sanctus, tertia, quia ab utroque.

Quod est argumentum octauum?

Quoniam una est non gemina gloria Patris, & λόγος fieri nulla ratione potest, ut Spiritus sanctus, filio hypostatica origine posterior,

*rior, procedat ex essentia Patris, nisi etiam ex
 ὁμοῖα Filij procedat: nisi forte cum infidelibus
 aliam dicamus essentiam Patris, è qua pro-
 cedat Spiritus, aliam essentiam Filij, è qua
 nō procedat: quo modo unitas essentialis inter
 Patrem Filiumq; manifestissimè distrabere-
 tur, & Deorum introduceretur multitudo
 planè Ethnica.*

Sed obtundunt Græci, ex eodem funda-
 mento posse colligi, quia Pater & Spiri-
 tus sanctus etiam sint ὁμοῖα vnum, vñ
 Pater è sua substantia gignere non pos-
 sit Filium, nisi ob substantiæ communio-
 nem Spiritus sanctus quoque in
 generatione Filij con-
 currat?

*Hæc ἐπεὶ τὸν tum demum valitura esset, si
 ex sola communione essentia liceret colligere,
 neglecta Personarum ὁμοῖα siue ordine. Ac
 sanè si ὁμοῖα & originis ratione Spiritus
 sanctus prior esset filio: omninò propter Essen-
 tiæ unitatem ad generationem filij concur-
 reret cum generante Patre. Quia verò
 non Spiritus Filio, sed Filius Spiritu prior est*
 M 2 (f)

(si scilicet $\epsilon\lambda\epsilon\upsilon$ personalem illam consideres, qua Filius secunda persona est, Spiritus autem tertia) hinc adeò fit, ut non Spiritus Filium producat generando, quia personarum ordine posterior est Filio: sed Filius tanquam ordine personalis prior, spirando producat Spiritum sanctum, in eoq^{ue} producendo unum constituitur cum Patre $\sigma\upsilon\nu\delta\upsilon\alpha$ $\zeta\omicron\mu\epsilon\delta\upsilon\sigma\upsilon$, ob essentie videlicet unitatem non consideratam nude ac simpliciter, sed cum originis siue ordinis prioritate in Filij persona connexam. Atque huc redit, quòd cum nullibi legatur Filius Spiritus sancti Filius, legatur tamen vicissim Spiritus sanctus esse Filij Spiritus, Rom. 8. Galat. 4.

Dic nonum argumentum, quo Spiritus à $\lambda\omicron\gamma\omega$ processionem commonstres?

Ioannis 15. dicit Christus: Cum autem venerit Paracletus, quem EGO mittam vobis à Patre, Spiritus veritatis, qui à Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me. Ex hisce verbis extruitur hoc argumentum
Christus

Christus mittit Spiritum sanctum. Ergo æterna illius spirationis iure mittit.

Atqui longè aliud est missio hæc, quæ
fit in tempore, aliud item
æterna illa spiratio?

Diversissima hæc esse non nego. Interim temporalis missio, quâ λόγος mittit Spiritum sanctum, presupponit sempiternum illum divini Spiritus ἐκ λόγου processum, à quo processu dependet authoritas mittendi Spiritum sanctum, tanquam sibi naturaliter proprium. Ideò enim Pater mittitur à nullo, quoniam à nullo est. Et λόγος, etiamsi quâ homo mittatur etiam à sancto Spiritu, tamen quâ Deus est, à solo Patre mittitur, quia à solo Patre est. Spiritus sanctus autē mittitur ab utroq, quoniam ex utroq, est. Et cōcinna est nostrōq, instituto accommoda permutatio Περὶ σπείας, qua missio Spiritus sancti exprimitur. Nam Filius mittit Spiritum Patris, Ioan. 15. Et Pater mittit Spiritum Filij, unum scilicet eundemq, Spiritum, per indivisam κοινωσίαν utriq, communem.

Μ 3

Ioan.

Ioan. I4. ait Christus: Rogabo Patrem, & alium consolatorem dabit vobis. Qui rogat, rogando docet, quod non per se habeat illud ius mittendi Spiritum, sed precario accipiat?

Respondeo: Christus quâ homo rogat Patrem pro mittendo Spiritu: Cùm quidem quâ Deus hoc ius obtineat naturâ.

Censes igitur, Christum etiam secundum Humanitatem mittere Spiritum sanctum?

Per gratiam unionis hoc obtinet Christus, quâ homo, & non per naturam. Ab assumente enim λόγῳ accipit eum Spiritum sine mensura, simulq; hoc consequitur, ut de plenitudine illa redundantiaq; Spiritus nobis fratribus & consortibus suis communicet. Quemadmodum missio illa & effusio Spiritus in die Pentecostes Act. 2. quidam constituitur fructus exaltationis ad dextram Dei, quam exaltationem Christo iuxta carnem obuenisse, aliâ solidis scripturarum testimonijs & firmamenti astruitur.

Sed

Sed hac ratione procedet Spiritus sanctus etiam ab Humanitate Christi, aut verū non erit, quod missio Spiritus, quæ Christo tribuitur, doceat æternam eius à Christo processionem?

Equidem si per Naturam hoc possideret Christi saluatoris caro, sicut λόγος per naturam possidet, valitulum esset argumentum. Quia verò non naturā, sed ex unionis gratia id habet: idem de illa, quod de λόγῳ statuere fas non est: præsertim quia internæ illæ proprietates personarum, in Trinitate tantummodo intra Deitatis ὁρίαν considerantur, neque ipsæ sancta Trinitas ullo modo forās progreditur. Per unionem tamen cum λόγῳ hoc consequitur humana Domini caro, ut quia personaliter unitur ei, à quo procedit Spiritus, cuiusq; in Deitate proprius est Spiritus, hoc ipso unionis nexu in communionem Spiritus intromittatur, modo incomparabiliter sublimiore, quàm alijs sancti, qui non per unionem cum λόγῳ in participationem spiritus ipsius perueniunt, sed citra omnem eiusmodi unio-

M 4 nem

nem dona illius capiunt per gratiam & secundum mensuram donationis Christi: qui secundum carnem plenitudine illa Spiritus sic ungitur, ut & nos ex ista plenitudine ipsius capiamus gratiam pro gratia, Ioan. 1.

Decimum argumentum unde deducitur?

Ex concione Christi, Ioan. 16. Non loquitur (Spiritus sanctus) à semetipso, sed quaecumq; audierit, loquitur, & quae futura sunt annuntiabit vobis. Ille me glorificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis. Omnia, quaecumq; habet Pater, mea sunt. Propterea dixi, quod de meo accipiet, & annuntiabit vobis.

Hic verò nihil adhuc audio de processione Spiritus à λόγῳ.

Faxo igitur, ut audias. Nam quia secunda vice repetit Saluator (De meo accipiet) Spiritus sanctus autem nihil in tempore accipit: sequitur omnino sacrum illum Dei Spiritum hanc sapientiam docēdi Apostolos & futura
annun-

annunciandi ab aeterno accipere à Christo. Ab aeterno autem nihil quicquam accipit, nisi essentiali κοινωνία, per processionem: sicut & λόγος ab aeterno nihil accipit, nisi essentiali communione, per generationem. Quapropter si Spiritus accipit à filio ab aeterno: per diuinum illū à filio processum accipiat oportet: quandoquidē nullus alius accipiendi modus conuenit Spiritui sancto, nisi per processionem. Cur autem Christus utatur verbis futuri temporis, de eo supra est responsum. Atq; hoc est primum argumentum ex ea concione Christi, Ioan. 16. Et in ordine argumentorum decimum.

An'ne ergo plura inde extruuntur argumenta ad institutum confirmandum?

Quidni? Nam quia docet Christi concio, Spiritum diuinum suam sapientiam facultatemq; erudiendi Apostolos, & ventura praedicendi, acceptam ferre Christo: perspicue hinc demonstratur, eum quoq; personam seu ὑπόστασιν suam acceptam ferre Christo. Ratio consequentiae est, quia sapientia scientiaq; sancti

M s Spiritus

Spiritus non est quidam accidentalis in illo habitus, sed cum ὡσαύτως ipsius ita simplicissime unum quid, ut planè sit impossibile, sapientiam istam accipere à Christo, quin simul suum ESSE ὡσαύτως ab illo accipiat: Et vicissim si hypostasim à λόγῳ non habet, nec scientiam, quæ est ipsa Spiritus sancti hypostasis, à λόγῳ obtinebit, quod prædictæ concioni Christi prorsus contrarium foret. Est igitur & hæc longè firmissima ἀποδείξις, & in serie reliquorum argumentorum undecimum.

Suppetit tibi duodecimum argumentum?

Id parit nobis ipsa illa concio apud Ioannem. Etenim manifesta sunt verba CHRISTI: OMNIA QVAE CVNQVE habet Pater, mea sunt. Vbi in notanda illa communione nil quicquam excipitur, quàm hoc solum, quòd Pater est Pater, Christus verò non Pater, sed filius. Hinc ergo ducitur irrefragabilis hæc demonstratio: Omnia quæcung, habet Pater, sunt filij. Habet autem Pater naturâ consubstantiallem spiritum. Ergo eundem illum Spiritum naturâ habet filius.

Sed

Sed num sub vniuersali (OMNIA) comprehenditur etiam Spiritus sanctus?

Maximè. Quia vniuersali particula additur eiusmodi pondus, quod omnem exceptionem secludit, dum non simpliciter ibi dicitur. Omnia, quæ habet Pater, &c. sed, Omnia, In Græco. QVAECUNQUE habet Pater, mea sunt. πάντα, ὅ. Quid quod principaliter ibi planeq; ex professo οὐκ ἔχει. & in specie de Spiritu sancto agitur? sic coherere. &c. te verborum Christi contextu: De meo accipiet, & annunciabit vobis. Omnia, quaecunq; habet Pater, mea sunt. Propterea dixi, quod de meo accipiet (Spiritus sanctus) & annunciabit vobis. Quæ hanc infallibiliter nobis gignunt sententiam: quemadmodum aliàs Pater omnia sua cum filio extra temporis cogitationem habet communia, sic quoq; Spiritum Patris esse Christi Spiritum. Quæ indiuisa vnius eiusdemq; Spiritus κοινωνία præstet, ut Spiritus ille non solum de eo, quod Patris est, sed etiam de eo, quod filij est, accipiat. Aliàs certè negata processione Spiritus sancti à λόγῳ, nequaquam omnia, quaecunq; habet Pater, haberet & filius naturā

natura (de gratuita enim donatione, quæ in Deitate locum non habet, nihil hîc agitur) Quandoquidem Pater spiraret & haberet proprium Spiritum, quem neq; spiraret neq; possideret naturâ filius: atq; sic nobilissimum id bonum, Spiritus, Dei Patris virtus & sapientia, deesset filio: contra hanc Saluatoris apertissimam assertionem: Omnia, quæcunq; habet Pater, mea sunt.

Num supersunt plures probationes, quibus Spiritum sanctum à filio procedere confirmes?

Vna superest, quam nobis largitur dictum Apostoli Pauli, Coloss. 1. Vbi Christum dicit imaginem Dei inconspicui: Similiter epistola ad Hebræos, dicens: Qui est splendor gloriæ & expressa imago substantiæ illius. Si autem unigenitus λόγος Spiritum non produceret: certè in re longè maxima diuinissimâq; Patris imago vel character appellari posset minimè: quippe quod in ipso non reluceret illa diuina vis atque facultas spirandi consubstantialem Spiritum.

Exci-

Excipiant autem fortè Græci, si hæc consecutio sit firma, secuturum, vt in λόγῳ etiam facultas generandi refulgeat: sicut autem λόγῳ nihilominus sit imago expressa Patris, vtcunq; non generet filium, ita posse illum manere Patris εἰκόνα, si maximè non spiret æternum Spiritum?

Quod filio non inest vis gignendi filium alium, causa est illius summi boni, Dei Optimi Maximi, αὐτοῦ ἁγίου, quæ in uno Patre, uno filio & uno Spiritu sancto absoluitur & acquiescit: nec patitur plures esse in Deitate Patres, quasi non sufficeret ad consummatâ perfectionē paternitatis unus Pater: nec patitur plures filios, vt nec plura spiracula: sed in hisce singulis qualibet hypostatica proprietas unitate suam consequitur αὐτοτέλειαν. In reliquis vniuersis, (hac sola proprietate hypostatica Patris excepta) est Christus ἡ ἐκκλησία seu expressa imago Patris: proinde etiam in hac diuina facultate spirandi ὁμοῦσιον καὶ συνεῖδιον spiraculum.

Quid

Quid verò respondes Græcis tantoperè
vrgentibus illud Ioann. 16. Qui à Patre
procedit? Ex quo colligunt, Spiritum
sanctum è filio non pro-
cedere?

*Processum è Patre nemo nostrum unquam
negavit. Quia verò nō additur in Iohanne: qui
à SOLO Patre procedit: difficile non est, huius
sophismatis futilitatem dignoscere: Aliàs
enim ex eadem Dialecticaliceret ita colligere:
Pater est maior omnibus, Ioan. 10. Ergo filius
non est maior omnibus. Pater in me manens
facit opera, Ioan. 14. Ergo Filius non facit ope-
ra. Pater est verus Deus, & quidem (ut exclu-
sua expresse additur) solus. Ioan. 17. Ergo filius
non est verus Deus. Si verò ista, nempe esse ma-
iorē omnibus facere opera, & esse verū Deum,
non propterea negantur Filio, quia Patri tri-
buuntur: utiq; nec Græcorū valebit sophisma,
quo Spiritū sanctū ex filio non procedere hinc
colligunt, quia dicatur ex patre procedere. Et
ut istius cavilli vanitas evidentius pateat, di-
cimus hanc argumentationem (Spiritus san-
ctus procedit à Patre: Ergo non à filio) adeo
esse nullam, ut potius inverso argumento con-
trarium*

*trarium solidè concludatur, hunc in modum:
Spiritus sanctus procedit ex Patre, Ergo pro-
cedit etiam ex filio. Ratio consequentiae est, quia
Pater & Filius unum sint &c. Ioan. 10. & est
uterg, origine personali (et si non temporali)
Spiritu sancto prior. Idcirco impossibile est, ut
ex Patris &c. procedat Spiritus, quin etiam
ex filij &c. procedat, ut paulo prius ostensum
est.*

Sed hoc maximè videtur obstare Græ-
cis, quod nullibi expressè legitur totidem
syllabis: Spiritus sanctus procedit à filio,
sicuti quidem de Patre perspicuum
testimonium extat,
Ioan. 15.

*Si hac ratio militaret, tum nihil quicquam
in Theologia esset pro vero acceptandum, quod
non expressis literis atq, syllabis legeretur in
Scriptura. Sic periclitaretur illa quæ vox,
ab orthodoxis tantoperè olim contra Aria-
nos defensa: quandoquidem ea totidem literis
in scriptura non reperitur. Dispungeretur vox
Trinitatis, Persona, &c. Euerteretur Padoba-
tismus, quia nusquam explicite & secundum
literam*

literam legitur in Biblorum volumine, quòd
 infantes sint baptizandi: tametsi res ipsa sit in
 sacris literis fundata. Præterea si processio Spi-
 ritus sancti à filio non prius credenda est, quàm
 tot syllabis notata reperiatur in verbo Dei, se-
 quetur, quod ante scriptum Ioannis Euange-
 lium, ne quidem processio Spiritus sancti à Pa-
 tre fuerit pro fidei articulo habenda, quando-
 quidē, antequā scriberet Ioannes suum Evan-
 gelium, in toto codice Bibliorū æquē non pote-
 rat monstrari ullum testimonium, quo disertè
 diceretur: Spiritus sanctus procedit à Patre. Sic
 per scriptionem Euangelij secundum Ioannem
 auctus credetur articulorum Christianæ reli-
 gionis numerus. Si verò etiā priusquam ullus
 Euangelistarum Christi facta & dicta in lite-
 ras referret, potuit processio Spiritus à Patre
 firmiter credi & stabiliri ex ijs testimonijs,
 quibus dicitur Spiritus Iehouæ, Spiritus Dei,
 spiraculum omnipotentis, Spiritus oris Ieho-
 uæ, &c. quidni parī firmitate & euidentiā va-
 lebit eiusdem Spiritus ab unigenito λόγῳ ἐκ-
 τὸς πνεύματος firmissimè demonstrari ijs sacrarum
 literarum testimonijs, quibus dicitur Spiritus
 Filij, Spiritus labiorum Messie, Spiritus oris
 Christi,

*Christi, Spiritus Elohim seu Deorum, &c.
Quemadmodum indubitata ὑποδείξεις seu
demonstrationes modo sunt ex fundamen-
to verbi DEI astructa & proposita.*

Multa dixisti haftenus de processione
Spiritus sancti à Patre & Filio. Hanc au-
tem asserendo annon Spiritum san-
ctum extra *ἑορτὰ* Patris Filijque collo-
cas, quoniam processus ex aliquo
videtur quendam ex eo de-
notare reces-

sum?

*Talis processio hic nequaquam intelligitur,
quæ quendam ex reliquarum Personarum
Deitate recessum denotet: sed notatur ineffa-
bilis illa progressio ex ore Patris & λόγος, quæ
ab iisdem sic distincta intelligitur esse Perso-
na, ut interim essentialiter in Patre Filioq;
maneat. Quo modo etiam Filio per genera-
tionem quidam à diebus æternitatis EGRES-
SVS tribuitur, Mich. s. ratione personalis
videlicet subsistentiæ, quæ à suo genitore di-
stinctus est: ut illud egredi idem sit quod per-
sonaliter*

ℵ

sonaliter

*sonaliter distinctum esse : ita tamen, ut
is hypostaticus egressus Filium intra & tota
atque sinum Patris eternum permanere
sinat.*

An non derogat diuinæ maiestati Spi-
ritus sancti, quòd nullam ipse de
se personam producit
aliam?

*Hoc adeò de ipsius gloria nihil diminuit,
ut potius eterna maiestas eius isthinc inenar-
rabiliter illustretur.*

Quomodo verò?

*Nam ut hæc est Patris & Filij relata seu
hypostatica perfectio, ut ob Deitatis plenu-
dinem, quæ tanquam bonum κοινωντων, vel
sui ipsius communicantium solitudinem non
admittit, Pater in generationem consubstan-
tialis Filij se proferat, & Pater ac Filius mu-
tuo suo essentiali amore spiraculum quos-
dam producant: Itacum producentium & pro-
ductorum non sit infinita in Deitate series,
sed Trinitatis ωπερεια requirat, ut in ali-
qua Persona productio illa terminetur: ma-
nifestum*

nifestum est, pertinere hoc ad illustrandam
 diuinissimam perfectionem adorandi Spiritus,
 quod in ipsius sancta hypostasi ceu basi tota
 acquiescit Trinitas, velut omnimodam suam
 αὐτοτέλειαν in ea iam consecuta. Nequa-
 quam igitur imperfectus haberi potest is, qui
 in sua subsistentia personarum productionem
 illam finit & absoluit, totamq. Trinitatem in
 consummata perfectionis velut orbem atque
 circulum sic reducit, ut in hoc suo Spiritu Pa-
 ter & Filius unice acquiescant. Quemadmo-
 dum etiam in hoc eminet ipsius infinita per-
 fectio, quod à perfectissimis spirantibus ipse
 perfectissimum productum est, eandem nu-
 mero ὁσιαν, Deitatem, omnipotentiam, sa-
 pientiam, bonitatem, &c. summa κοινωρία,
 quae essentialis est, ὁλικώς obtinens ac pos-
 sidens: quod argumentis antè firmissi-
 mis edocuimus & eu-
 cimur.

F I N I S.

N 2 COR-

CORRIGENDA.

Pag. 34. lin. 13. *precationem*. 37. 6. *con-*
sum. 42. 1. post *voculam* (*parte*) *pōnatur*
 καλον. 47. II. *constituere*. 53. 3. *hic*. 55. 4. *infini-*
ta. 58. 20. *qualitate*. 59. 16. ἀκίνητος. 73. 12. *un-*
quam. 74. 8. περιστοιχον. 79. 21. *opere*. 81. 19.
Schalom. 84. 4. *flectet*. 85. 19. *voci*. 90. 17. *ratio-*
ne. 93. 24. *Arianorum dissoluendum diligen-*
ter, &c. 101. 15. *agit*. 117. 10. *Ieremia*. 128. 15.
blasphemam. 130. 7. *quos*. 136. 20. *temporis*.
 142. 4. *Euangelistæ*. 154. 7. *dele non*. 158. 3. *dæ-*
monia. *ibid.* lin. 20. *quantō*. p. 160. 6. *cas*.
 166. 5. *quo per incarnationē*, &c. 172. II. *hanc*.
 173. 5. *planē*. 175. 16. *ad patrem*, &c. 178. 9. *vide-*
licet. 179. 22. *Spiritum filij*, *Galat.* 4.

Τ Ε Λ Ο Σ.

FRANCOFVRTI AD
Mœnum excudebat Io-
hannes Spies.

M. D. LXXXIX.

FRANCISCVS AD

Moenium excedebat Io-

hannes Spica

M. D. LXXXIX.

49443

X2798276

He. 637. 163

Articulus
DE TRINITATE,
PER QVAESTIONES ET
RESPONSIONES PERTRACTATVS
SOLIDE, ET INDVBITATIS TESTIMONIIS
sacrarum literarum contra qualvis hæreticorum ve-
terum & recentium blasphemias strophas &
corruptelas firmissimè com-
munitus.

A V T O R E
EGIDIO HVNNIO. S. THEOLOGICÆ
*Doctore & Professore in Academia
Marpurgensi.*

Inches

Centimetres

Farbkarte #13

B.I.G.

Blue

Cyan

Green

Yellow

Red

Magenta

White

3/Color

Black